

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Iveta Hoffmannová

Vyhodnocování situace dítěte v rodině

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Pitnerová Dagmar, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 02.04.2017

.....

Iveta Hoffmannová

Poděkování

Děkuji Mgr. Pitnerové Dagmar, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, vstřícný přístup a čas, který mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Rovněž děkuji sociálním pracovníkům Městského úřadu Lanškroun a Ústí nad Orlicí za poskytnutí rozhovorů pro empirickou část bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 DÍTĚ A JEHO POTŘEBY	7
1.1 Odborné vymezení	7
1.2 Potřeby dítěte	8
2 VLIV RODINY NA VÝVOJ DÍTĚTE	16
2.1 Rodina, její typy a funkce	16
2.2 Poruchy funkce rodiny	18
3 OHROŽENÉ DÍTĚ	24
3.1 Syndrom CAN	24
3.2 Úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí v kontextu legislativy	25
3.3 Případová konference, vyhodnocování a IPOD	29
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	34
4.1 Cíle, metodologie a organizace.....	34
4.2 Případové studie.....	36
4.3 Rozhovory.....	43
4.4 Vyhodnocení	65
Závěr	68
Seznam odborných zdrojů.....	70
Seznam zkratk	75
Seznam obrázků, tabulek	76
Seznam příloh	

Úvod

„Dospělý člověk, který je spolehlivý a stabilní, mající v srdci lásku a toleranci, je nejlepší terapií, jakou může dítě mít.“

Lafayette Ronald Hubbard

Světová populace dětí činí 2,2 miliardy (ve věku do 18 let) z celkového počtu populace lidí (přes 7 miliard). Miliony dětí jsou bez rodičovské péče nebo jsou její ztrátou přímo ohroženy. Většina těchto dětí žije na dvou světových kontinentech – v Africe a v Asii. Tyto děti představují okrajovou část společnosti a současně i nejvíce zranitelnou. Statistiky hovoří o tom, že jejich počet se nadále zvyšuje (SOS Children's Villages International, 2015, [cit. 2016-09-11] [online]).

Mezinárodní charitativní organizace UNICEF (Dětský fond OSN) odhaduje, že v současné době žije 570 milionů dětí pod mezinárodně stanovenou hranicí chudoby 1,25 USD na den (UNICEF, [2015], [cit. 2016-09-11] [online]).

Přibližně 220 milionů dětí, což je 10 procent celkové populace dětí, potřebuje naši podporu z důvodu ohrožení. Osíření je pouze jedním z mnoha faktorů, proč děti potřebují náhradní rodinnou péči. Děti, které jsou odloučeny od svých rodin, nebo jim toto hrozí, jsou ohroženy více faktory současně. V pozadí stojí globální nedostatek sociálních služeb a systém ochrany dětí. Rizikové faktory zahrnují chudobu, špatný zdravotní stav rodičů, sociálně-kulturní faktory (migraci, single rodičovství, rozvod a nový sňatek, těhotenství mladistvých, nerovnosti mezi pohlavími, etnickou diskriminaci atd.), násilí v rodině včetně syndromu CAN a politické a ekonomické faktory (SOS Children's Villages International, 2015, [cit. 2016-09-11] [online]).

V legislativě České republiky, zejména v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí a v občanském zákoníku, je upraven systém na ochranu nezletilých dětí. Součástí systému je péče o ohrožené děti, jejíž součástí je posuzování situace dětí. Děti jsou zranitelné bytosti, které je potřeba ochraňovat a věnovat jim naši péči.

Vyhodnocování situace dítěte v rodině je již řadu let součástí mé profese sociální pracovnice, od 1. 1. 2013 bylo vyhodnocení situace dítěte i právně ukotveno v našem legislativním systému. Jelikož jsem zaměstnaná jako sociální pracovnice na úseku sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností v Lanškrouně, mám k tomuto

tématu blízký vztah. Bakalářská práce bude proto zaměřena na vyhodnocování z pohledu sociálních pracovníků obcí s rozšířenou působností.

Cílem mé bakalářské práce je zhodnotit postoj sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí k tomuto poměrně novému nástroji práce s ohroženými dětmi, zjistit názory na efektivitu tohoto nástroje při práci s ohroženým dítětem. V teoretické části se budu zabývat základními pojmy vztahujícími se k tématu a jejich vymezením. V první kapitole vymezím pojmy dítě a jeho potřeby, v další kapitole se budu zabývat vlivem rodiny na vývoj dítěte, zahrnu pojem rodina, její typy, funkce a poruchy rodiny. V třetí kapitole se věnuji ohroženému dítěti, syndromu CAN, úlohou orgánu sociálně-právní ochrany dětí v kontextu legislativy, případovou konferencí, vyhodnocením situace dítěte a individuálnímu plánu ochrany dítěte.

V praktické části se zabývám výzkumným šetřením, kde nejprve zhodnotím čtyři případy ohrožených dětí dle přiložených kazuistik. Též formou mapky představím organizace zabývající se sociálně aktivizačními službami v Pardubickém kraji a dále návazné organizace pro orgán sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v Lanškrouně. Rovněž bych v empirické části chtěla hlouběji proniknout do úskalí a výhod, která nový nástroj vyhodnocování sociálním pracovníkům orgánům sociálně právní ochrany dětí přináší, zjistit názory na efektivitu tohoto nástroje při práci s ohroženým dítětem formou kvalitativního výzkumu, při kterém bych provedla rozhovory s několika sociálními pracovníky různých obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, které bych následně zpracovala a vyhodnotila.

1 DÍTĚ A JEHO POTŘEBY

1.1 Odborné vymezení

Říká se, že dítě je největší dar pro své rodiče, je radostí i starostí. Přináší rodičům do života nové poznání a zkušenosti, prožívání mateřské a rodičovské role. Zároveň je jistou zodpovědností a zřeknutím se i jiných zájmů, neboť péče o dítě zejména v nejtětlejším věku vyžaduje plnou přítomnost a angažování osoby, která o něho pečuje.

Pojem dítě můžeme vymežit z různých úhlů pohledu. Dítětem se v našem právním systému rozumí osoba, která nedovršila věku 18 let. Dle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“. (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., čl. 1)

V paragrafu 25 občanského zákoníku se hovoří o tom, že: „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům.“ Dále paragraf 30 hovoří o tom, že „Plně svéprávným se člověk stává zletilostí.“ (zákon č. 89/2012) V 18 letech tedy nabýváme plnou právní odpovědnost.

Dítě „Pomáhá přetvoření manželství na vyšší formu soužití, tj. na rodinu.“ (Matějček, 2005, s. 42)

„Dítky nejdražší Boží dar a klénat nejpilnějšího opatrování hodny jsou.“ (Komenský in Matějček, 2005, s. 12)

V sociologickém slovníku není pojem dítě přímo vymezen. Nalezneme zde charakteristiku mládeže: „Mládeží lze rozumět sociální kategorie jedinců, kteří zastávají relativně stejné sociální pozice, typické v obecné rovině přiřazením sociálních rolí, předepisujících jako jejich hlavní náplň přípravu na relativně trvalé (první) povolání; přitom sociální hodnota těchto sociálních pozic je dána historickou situací (pod)celku, v němž tyto kategorie žijí, příslušností k sociální vrstvě a typem (charakterem vzdělání).“ (Geist, 1992, s. 229)

Dítě do 15 let není dle trestního zákoníku trestně odpovědné (zákon č. 40/2009 Sb., § 25). MATOUŠEK (2008, s. 47) označuje dítě jako: „Nedospělá osoba“. Též vymezuje pojem „nezaopatřené dítě“ a to následovně: „V právním řádu ČR dítě to doby skončení povinné školní docházky (ta má u nás trvat po devět let od šestého roku věku) a také po jejím ukončení, ale nejdéle do 26 let, pokud se dítě připravuje na povolání nebo se kvůli nemoci či svému stavu na povolání připravovat nemůže. Do 18 let se za n. d. považuje i dítě, které není zaměstnané, je v evidenci úřadu práce a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti.“ (Matoušek, 2008, s. 126)

1.2 Potřeby dítěte

Dítě pro svůj zdravý vývoj potřebuje vyrůstat v láskyplném prostředí, kde pociťuje, že je rodiči nebo pečující osobou milováno a cítí se v tomto prostředí bezpečně, nemůžeme však opomenout ani fyzické potřeby dítěte.

U dítěte sledujeme jeho biopsychosociální vývoj.

První potřebou dítěte je, aby se narodilo zdravé a chtěné (Dunovský a kol., 1999, s. 49). Kromě genetické výbavy počaté dítě potřebuje vytvoření vhodných podmínek pro svůj vývoj již v prenatálním období, a to bez nežádoucích činitelů, které by mohly nepříznivě vývoj dítěte ovlivnit (Dunovský a kol., 1999, s. 50). Na vývoj jedince působí tedy jak dědičné faktory, tak faktory vnější. Faktory vnější rozlišujeme na přírodní (klimatické poměry a vlivy chemické, biologické a fyzikální) a sociální (škodlivé pracovní podmínky, vhodná výživa, příjem, zdravotní péče), (Šagát, 1989, s. 14).

Negativními činiteli mohou být např. drogy, alkohol, negativní emoce těhotné ženy, léky, onemocnění. Těhotná žena se podrobuje prohlídkám v prenatální poradně.

Biologické potřeby dítěte

Mezi základní biologické potřeby řadíme dostatek kvalitní potravy. V prvním roce života dítěte zaujímá zvláštní místo kojení dítěte, jehož důležitost je nejen v rovině biologické (Dunovský a kol., 1999, s. 50). Mateřské mléko obsahuje potřebné živiny, vitamíny, minerály a stopové prvky pro dítě a vytváří základ imunity dítěte. Při kojení je též významná interakce matky s dítětem, která posiluje citové pouto mezi matkou a dítětem.

Mezi jeho další biologické potřeby patří světlo, vzduch a hygienické potřeby tepla, čistoty a ochrany před negativními účinky okolního prostředí (Dunovský a kol., 1999, s. 50). Dítě potřebuje žít v prostředí, kde má možnost spánku, odpočinku i aktivit. DUNOVSKÝ a kol. (1999, s. 50) zahrnuje do biologických potřeb též potřebu rozvoje imunity, a to jak vrozené, tak získané formou aktivní imunizace.

Dítě má nárok na bezplatnou zdravotní péči. V České republice je základní zdravotní péče poskytována na základě přihlášení se ke zdravotnímu pojištění. Dětem je poskytována zejména preventivní lékařská péče, léčebná, rehabilitační, lázeňská, dále jsou poskytovány léky (zákon č. 48/1997 Sb.). Zdravotní péče zahrnuje i péči stomatologickou. Zdravotní péče se uplatňuje jak při potřebě dítěte na jeho zdravý vývoj, tak v případě léčby nemoci (Dunovský a kol., 1999, s. 50).

Mezi význačné biologické potřeby zařazuje DUNOVSKÝ a kol. (1999, s. 50) potřebu stimulace, tedy podnětů, které rozvíjejí biologické funkce organismu a dále potřebu fyzické aktivity. Spojením těchto dvou potřeb navazuje potřeba dostatečné péče, která zajistí rozvíjení obranyschopnosti dítěte a motorického, psychického a sociálního vývoje.

Psychické potřeby dítěte

Již v roce 1974 významní dětské psychologové LANGMEIER a MATĚJČEK (s. 282-287) definovali základní psychické potřeby a jejich platnost se nijak nezměnila, dodnes jsou citováni v různých publikacích. Jedná se o následující potřeby:

- 1) potřeba „*určité úrovně celkové vnější stimulace*“ (s. 282),
- 2) potřeba „*vnější struktury*“ (s. 284),
- 3) potřeba „*specifického sociálního objektu*“ (s. 286),
- 4) potřeba „*osobně-sociálního významu*“ (s. 287).

Dítě potřebuje mít dostatek podnětů, aby se mohlo zdárně a plně rozvíjet, na druhou stranu je nevhodné i nadměrné množství podnětů. Potřebou „*vnější struktury*“ rozumíme smysluplnost podnětů, určitý řád, který umožňuje orientaci dítěte v prožitcích, spojitostech mezi podněty, orientaci v čase a podněcuje v učení modelového chování. Potřebou „*specifického sociálního objektu*“ chápeme vazbu dítěte k pečující osobě, později i k vrstevníkům, případně dalším osobám, ke kterým si dítě vytváří určitý vztah. Aby se dítě mohlo řádně rozvinout a naplnit své potřeby, počáteční úzkou vazbu k matce či pečující osobě postupně a přirozeně rozvolňuje, stává se samo aktivním při vykonávání činností, klade si vlastní cíle při objevování okolního světa. Tím dosahuje v různých obdobích svého vývoje určitého stupně nezávislosti a samostatnosti, prochází různými stupni socializace, aby dosáhlo integrace osobnosti. Nabývá sebevědomí a pozitivního přijetí samo sebe. Takto naplňuje svoji potřebu „*osobně-sociálního významu*“ a nalézá svou hodnotu ve společnosti (Langmeier, Matějček, 1974, s. 282–287).

V současné době bývají tyto potřeby též označovány následujícím způsobem:

- 1) „*potřeba náležitého přívodu podnětů*“
- 2) „*potřeba smysluplnosti světa*“
- 3) „*potřeba jistoty*“
- 4) „*vědomí vlastní identity*“ (Dunovský a kol., 1999, s. 51).

Při nedostatku životní jistoty ovládá dítě strach a omezuje ho v poznávání nových zkušeností a dovedností nebo naopak dráždí ke společensky nepatřičnému jednání (Matějček, 1994, s. 26).

MATĚJČEK (2005, s. 30-32) hovoří dále o páté potřebě „*otevřené budoucnosti*“, která se začne projevovat mezi 11. a 12. rokem, kdy dítě začne reálně smýšlet o tom, co ho v budoucnosti čeká a jaké má životní vyhlídky. Též znamená těšení se i strachy z určitých skutečností.

Psychické potřeby souvisí s potřebami sociálními. Citové vztahy v dětství jsou předpokladem pro utváření plnohodnotných vztahů v dalších obdobích života. Dlouhodobé neuspokojení psychických potřeb může dítě poznamenat na dlouhou dobu.

Pokud nejsou psychické nebo fyzické potřeby uspokojovány po dostatečně dlouhou dobu a v dostatečné míře, hovoříme pak o deprivaci.

Psychickou deprivací trpí často děti, které vyrůstají v ústavních zařízeních (Langmeier, Matějček, 1974).

Sociální pracovník by měl mít při práci s dětmi tyto poznatky na paměti.

Psychické potřeby se lépe uspokojují ve vlastním rodinném prostředí než prostředím náhradním (Matějček, 1994, s. 25). V současnosti je v případě nutnosti odejmutí dítěte z péče rodičů nebo jiných osob, které o dítě pečují, preferována možnost pěstounské péče na přechodnou dobu před ústavní péčí, dále zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a dětské domovy rodinného typu. V tomto směru nastal oproti minulosti posun ke snaze minimalizace počtu dětí umístovaných a vyrůstajících v ústavním prostředí.

Sociální potřeby

Člověk je tvor společenský a tudíž nejen dospělí, ale i děti potřebují utvářet sociální vztahy. U dětí je vytváření sociálních vztahů spojeno s potřebou „**optimální socializace**“ (Dunovský a kol., 1999, s. 52). Za nejdůležitější sociální potřebu označuje DUNOVSKÝ a kol. (1999, s. 52) potřebu „**lásky a bezpečí**“, kterou mu poskytuje pečující osoba, další potřebou je „**přijetí dítěte**“ a to bez výhrad k jeho osobě, potřeba „**identifikace s ním**“ a zajištění „**rozvinutí všech jeho sil a schopností**“, dovednost zdolávání překážek v životě a učení se péči o své zdraví a svoji osobu.

Za základní sociální potřeby dětí mohou být označeny i potřeby:

- „*sociální dovednosti*“
- „*vzory pravidel chování v sociální komunikaci a porozumění nonverbální komunikaci*“
- „*ochrana před všemi formami interpersonálního násilí*“
- „*zvládání stresových situací v různých sociálních prostředích*“

- „porozumění intra- a interkulturním rozdílům“ (Solařová, 2015 [cit. 2016-11-15] [online]).

Je zřejmé, že sociální a psychické potřeby se často prolínají, někdy jsou označovány jako „psychosociální potřeby“ (Dunovský a kol., 1999, s. 52).

Vývojové potřeby

Vývojové potřeby bychom mohli charakterizovat jako potřeby, které souvisí s určitým věkem, růstem a tempem vývoje dítěte. Vývoj každého dítěte je individuální. Vývojové potřeby stimulují postupně k dalším aktivitám a dávají možnost rozvoje dítěte na další stupeň. Důležitá je v tomto směru motivace, která je hnacím motorem k poznávání nových činností. Motivace může být zaměřena na překonávání překážek, které jsou na cestě k uspokojení nějaké momentální potřeby. Je zde tedy patrný vztah mezi neuspokojením potřeby a pohnutkou k jejímu naplnění. Uspokojování potřeb je neustálý proces, který je podněcován dalšími a dalšími potřebami, které se zvyšují v souladu s růstem dítěte. Dítě má potřebu si osvojovat nové znalosti a praktické dovednosti s různou intenzitou motivace. Během vývoje dochází k tělesnému vývoji dítěte, osamostatňování jedince, uvědomování si vlastní identity a společenské hodnoty jedince, vytváří se zodpovědnost za naše činy, plánujeme do budoucna a navazujeme společenské a erotické vztahy (Dunovský a kol., 1999, s. 52-53).

V **prenatálním** období vývoje dítěte, tedy obdobím mezi početím dítěte a porodem, je třeba, aby matka pečovala o své zdraví a zdraví svého dítěte, navštěvovala řádně lékaře a připravovala si i vhodné materiální podmínky pro příchod dítěte. Matka navazuje interakci s dítětem, hovoří na něj, hladí si břicho, dítě vnímá její a otcův hlas. Pokud je dítě plánované a očekávané milujícími partnery, je to dobrý začátek pro jeho budoucí život. Ohrožující v tomto období je např. zneužívání návykových látek matkou (Ptáček, Kuželová, 2013, s. 7).

Dítě se **narodí** s různými reflexy (dýchacím, sacím, polykacím, úchopovým, tonicko-šňjovým, plazivým, Morouovým atd.). Měli bychom mít již připravenou výbavičku včetně dětské postýlky, aby se cítilo v novém světě dobře. Dítě bude nyní potřebovat naši maximální péči (Matějček, 2005, s. 23-29). V novorozeneckém období, tedy od narození do 28. dne života dítěte, je potřeba naplňovat biologické potřeby dítěte (zejména potřebu výživy, spánku, hygieny a ochrany dítěte), pečující osoba mu zajišťuje pocit bezpečí, je s dítětem v interakci, poskytuje mu svoji lásku a potřebné podněty pro jeho rozvoj. Ne vždy však rodiče musí být na svou rodičovskou roli dostatečně připraveni, dítě se může narodit postižené (Ptáček, Kuželová, 2013,

s. 12). „V raném dětství je to především **matka**, která má přímý vliv na duševní vývoj dítěte a na jeho vztah k jiným lidem v pozdějším období.“ (Šagát, 1989, s. 14)

V **kojeneckém** období, které trvá od 29. dne života do prvních narozenin, začíná první sociální interakce pomocí zraku, když již dítě lépe zaostří a může se dívat do očí své matce, později vyloudí i úsměv. Dítě se učí postupně zvedat a ovládat hlavičku, lézt, sedět, stavět se, rozvíjí se hrubá a jemná motorika. Kojenec se učí poznávat okolní svět, předměty, které již uchopí, si strká do pusy. Pokud citlivě reagujeme na pláč dítěte, dítě si vytváří důvěru k okolnímu světu. Dítě si začíná broukat, v prvním roce již užívá první slova a začíná chodit. Do péče o dítě se v posledních letech též více zapojují i otcové. Dítě přichází do kontaktu s babičkami a dědečky, kteří mu vytváří společenské prostředí. Dítě se potřebuje mazlit. Jeho prostředí by mělo být stabilní. V případě separace dítěte od hlavní pečující osoby v 7. měsíci věku dítěte, dochází k negativní emoční reakci dítěte projevující se úzkostí. I když se od něho nakrátko odloučíme, odejdeme např. do jiné místnosti, prožívá toto velmi nelibě. Vzhledem ke zdravému vývoji dítěte je tedy toto období pro odloučení od matky či jiné pečující osoby rizikové. Dítě potřebuje jistotu pečující osoby, kterou může být matka, otec, babička, teta atd. (Matějček, 2005, s. 36-89)

Pokud v kojeneckém období nemůže o dítě pečovat rodina, je nejvhodnějším řešením pěstounská péče na přechodnou dobu, aby byla zajištěna stabilní citová vazba s jinou pečující osobou (Ptáček, Kuželová, 2013, s. 24).

Batolecí období, tj. období od jednoho roku do tří let dítěte, je prvním obdobím vzdoru, kdy dítě reaguje záporně na různé podněty dospělých. Ujišťuje se o své neobyčejné identitě. Rozvíjí se řeč, dítě vyslovuje první věty, dále se rapidně rozvíjí hrubá a jemná motorika (např. čmárání). Dítě chodí a utíká, na konci batolecího období střídá nohy při chůzi po schodech. Batole se učí samostatnosti (samo se např. hlásí o vyprázdnění). Dělá pokroky při stravování, oblékání. PTÁČEK, KUŽELOVÁ (2013, s. 26) též zmiňují Ericksona, podle něhož je proces osamostatňování pojmenován jako období „autonomie“. Dítě má potřebu aktivity, hry. Prosazuje se a zkouší „já sám“. Důležitá je tedy interakce s okolními osobami a dostatek podnětů z okolí. Na významu nabývá v batolecím období především potřeba aktivity k dítěti od okolních osob. Při učení používá dítě nápodobu ostatních osob a to i širšího sociálního okolí. Dítěti je potřeba věnovat dostatek pozornosti. Dítě se v procesu socializace učí sebeovládání a sociálním rolím (Ptáček, Kuželová, 2013, s. 26-31).

V tomto období je dítě silně závislé na matce či jiné pečující osobě (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 78).

V **předškolním** období dětí, tj. období od tří do šesti let, došlo dle novely školského zákona ke změně v tom, že od 1. září 2017 budou děti, které dosáhnou do měsíce září pěti let, povinni v následujícím školním roce nastoupit k předškolnímu či individuálnímu vzdělávání jako možné alternativě k vzdělávání v mateřské škole (zákon č. 178/2016 Sb., § 34 a § 34b.) Z toho lze vyvodit, že potřeby dětí (zejména potřeba stimulace), které jsou nedostatečně zajišťovány v některých rodinách, budou zajišťovány v předškolním zařízení. Tím lze předcházet nepřipravenosti některých dětí na školní docházku a jejich selhávání při výuce.

Jaké jsou potřeby dítě v předškolním věku? Dítě se již v předškolním věku bez problémů pohybuje a jeho pohybový vývoj a růst je i nadále značný. Zlepšuje se mu koordinace pohybů i zručnost. Jeho samostatnost se zvyšuje při oblékání, stravování, hygieně, učí se kreslit, dělá pokroky ve slovním vyjadřování, naučí se říkanku, rádo pomáhá s drobnými domácími pracemi a rádo si hraje. Hra je pro něho užitečná a je jednou z jeho základních potřeb důležitých pro jeho psychický rozvoj. Dítě se dostává na úroveň „názorového myšlení“, užívá pojmů na podkladě podstatných podobností. Je tedy třeba rozvíjet jeho kognitivní (poznávací) funkce (myšlení, řeč, paměť, pozornost). Dítě se učí sebekontroly a své sociální roli (mužské, ženské), utváří se základy identity (např. ví, jaké má pohlaví). Toto období je významné pro socializaci jedince, je proto třeba rozvíjet jeho sociální potřeby (Langmeier, Krejčířová, 1998, 84-89). Proces socializace zahrnuje tři vývojové aspekty:

- „vývoj sociální reaktivity“
- „vývoj sociálních kontrol“
- „osvojení sociálních rolí“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 89-90).

Vývoj sociální reaktivity znamená vývoj vztahů dítěte k užšímu i širšímu okolí, vývoj sociálních kontrol lze vysvětlit jako osvojení si společenských norem, osvojení sociálních rolí lze chápat jako osvojení očekávaného chování ve společnosti (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 90). DUNOVSKÝ a kol. (1999, s. 76) uvádí, že „*V procesu socializace lidé dosahují určitého sociálního statusu (zařazení na společenském žebříčku), určité sociální pozice a přijímají jí odpovídající sociální role.*“

V **mladším školním věku** se dítě nachází od šesti do jedenácti let. Vstupem dítěte do školy se mění požadavky na dítě, které se musí celé hodiny dostatečně soustředit a vydržet sedět na jednom místě. Tato změna je pro dítě, které bylo zvyklé si hlavně hrát a byl mu věnován

více individuální přístup, náročná. Záleží i pak na jeho úspěších či neúspěších, které ovlivňují jeho další vztah ke vzdělávání a utváří jeho postavení ve třídě i jeho osobnost. Děti i nadále potřebují dostatek pohybu. Dítě nabývá na objemu, ke konci období nabývá dětská tvář dospělé rysy. Jedná se o období, kdy je ještě možné dítě charakterově formovat. Dítě je schopné odkládat svá přání na později. Je třeba, aby si dítě fixovalo návyky školních i domácích povinností a návyky zdravého životního stylu. Rodiči jsou v tomto období dětem průvodci při jejich vnitřním prožívání (LABUSOVÁ, 2014 [cit. 2016-11-19] [online]).

Pro dítě mladšího školního věku je však důležité si i nadále hrát (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 137).

Období **dospívání** bývá členěno na období pubescence a adolescence. Období **pubescence** od jedenácti do patnácti let má fázi prepuberty od 11 do 13 let a fázi puberty od 13 do 15 let. Prepuberta se projevuje prvními znaky pohlavního dospívání, u chlapců je tento vývoj zpožděn o jeden až dva roky. Vlastní puberta se ohraničuje do dosažení fyzické schopnosti reprodukce a ukončením vývoje sekundárních pohlavních znaků. Následuje období **adolescence**, které trvá zhruba do 20. roku, kdy člověk dosahuje plné schopnosti reprodukce, vrcholí tělesný růst a měl by dosahovat vrcholu sociálního a psychického zrání. Nástup fyzického dospívání se zrychluje (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 138–142).

DUNOVSKÝ a kol. (1999, s. 89) ohraničuje adolescenci takto: „*Mladistvý věk, neboli adolescence, je formálně vymezen na počátku odchodem dítěte ze základní školy a na konci dosažením zletilosti podle zákona.*“

Dospívání provází emoční nevyrovnanost, rozladěnost, potíže se soustředěním, či spánkem a denní snění. Adolescence již znamená lepší emoční vyrovnanost a pozitivnější ladění, vytvoření sociálních vztahů mimo rodinu, dospívající nabývají též velkou fyzickou sílu, myšlení je spíše abstraktní. Vyrůstá slovní zásoba a percepční schopnosti, prohlubují se zájmy jedince a vyrůstají intelektové schopnosti a s tím i dovednosti dospívajícího. V období dospívání by mělo dojít k osamostatňování se od rodiny a vytváření vztahů mimo rodinu s vrstevníky, měla by se vytvářet představa o budoucím povolání a formovat představa společenské identity. Složitost dnešní společnosti a nároky na přípravu na povolání však sociální zralost spíše oddalují (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 143–159).

Shrnutí

V první kapitole jsme si vymezili pojem dítě, na které je možné se dívat z různých úhlů pohledu. Dále jsme si vymezili základní potřeby dítěte a to biologické, psychické, sociální

a vývojové. Abychom dobře rozuměli potřebám dítěte, rozlišili jsme si různá vývojová období dítěte a stručně charakterizovali jejich specifika. Je důležité si uvědomit, že nejen dospělí, ale i děti mají své potřeby, které nelze opomínat. Naplňování potřeb dítěte je jedním z faktorů hodnocení situace dítěte.

2 VLIV RODINY NA VÝVOJ DÍTĚTE

V úvodní kapitole jsme se zabývali termínem dítě a jeho potřebami, v této kapitole navážeme definicí pojmu rodina, typy rodiny, jejími funkcemi, rozdělením z hlediska funkčnosti a poruchami funkce rodiny.

2.1 Rodina, její typy a funkce

V rámci sociální práce s rodinami se setkáváme s různými typy rodin, které ne vždy plní svou funkci.

„Rodina je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí.“ (Matějček, 1994, s. 15)

MATOUŠEK (2008, s. 177) rodinu definuje takto: *„V užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). V širším pojetí, jež se začíná rozšiřovat v USA a v některých státech EU, se za r. začíná považovat i skupina lidí, která se jako r. deklaruje na základě vzájemné náklonnosti.“*

DUNOVSKÝ a kol. (1999, s. 91-92) popisuje rodinu jako: *„malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím (osvojení), na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.“*

„...Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu. To je ten nejlepší vklad, který mu můžeme dát. A je v naší moci!“ (Matějček, 1994, s. 17)

Rodina je institucí, která nejvíce působí na socializaci dítěte, na jeho začleňování do společnosti. Učí dítě orientovat se v okolním prostředí, pravidlům soužití, dítě napodobuje v rodině určité vzory, dostává se mu určité výchovy. Dále navazuje v tomto procesu škola, zájmové instituce, kamarádi. Dítě by se mělo učit jednání a chování dle obecně uznávaných norem. Dítě vyrůstá v rodinném prostředí různé úrovně a kvality, nebo vyrůstá v náhradní rodinné péči či v ústavním zařízení. Socializace je celoživotní proces, který trvá od dětství až do stáří. Výchova člověka formuje pro život v určité společnosti (Kraus, 2008, s. 59–65).

Rozlišujeme rodinu úplnou (rodiče a děti), neúplnou rodinu (jeden z rodičů chybí) a rozšířenou (rodiče, děti a další příbuzní, kteří s nimi žijí ve společné domácnosti – např. prarodiče), (Geist, 1992, s. 345-346). Též mohou rodinu tvořit i registrovaní partneři, kteří si adoptují děti.

„Úplná harmonická rodina má ve výchově dětí nezastupitelné místo.“ (Šagát, 1989, s. 14)

Nukleární rodinou rozumíme manžele se svými či adoptivními dětmi, s nimiž žijí ve společné domácnosti (Giddens, 1999, s. 156).

DUNOVSKÝ (1986, s. 13-22) rozlišuje funkce rodiny takto: biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emociální a socializačně-výchovnou.

KRAUS (2008, s. 81-83) rozlišuje následující funkce: biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomickou, ochrannou, socializačně výchovnou, emocionální a rodina by též měla poskytovat relaxaci. Nyní se podrobněji podíváme na jednotlivé funkce.

„Máme-li děti, máme někoho, komu můžeme věnovat svou lásku, své myšlení, své snahy a naděje.“ (Matějček a kol., 1999, s. 55)

Rodina by měla plnit **biologicko-reprodukční funkci**, tzn. plodit potomstvo a tím zajišťovat reprodukci lidského druhu. Má význam pro celou společnost, tak pro člověka samotného. Důvodem proč si rodiče pořizují děti, může být skutečnost, že partneři nalézají společný smysl života, chtějí, aby po nich něco zůstalo a aby mohly své schopnosti, dovednosti či majetky někomu předat. Dítě přináší do života člověka nové rozměry a obohacení (Kraus, 2008, s. 81) MATĚJČEK (2005, s. 39) uvádí další význam rodičovství – *„být rodiči znamená určitou společenskou hodnot.“*

Další funkcí je **sociálně-ekonomická funkce**, kdy se členové rodiny zapojují do určitého povolání, zároveň rodina je sama konzumentem, kterému je podřízený trh. Rodina někdy představuje samostatnou ekonomickou složku, když provozuje rodinnou firmu (KRAUS, 2008, s. 81-82). V současnosti je rodinná firma nazývána dle nového občanského zákoníku jako „rodinný závod“ (zákon č. 89/2012 Sb., § 700).

Ochranná funkce zajišťuje dle KRAUSE (2008, s. 82) základní životní potřeby – biologické, hygienické a zdravotní všech členů rodiny. V minulosti byla v tomto směru více uplatňována role státu. V současné době se předpokládá větší angažovanost rodiny formou domácí zdravotní péče zajišťovanou členy rodiny nebo v případě, že se členové rodiny starat nemohou, tak placenými službami. Dochází k zániku některých léčebných zařízení, nadstandardní lékařská péče je zpoplatňována, zubní lékařské prohlídky dětem již nezajišťují školy (Kraus, 2008, s. 82).

Rodina je první sociální skupinou – má **funkci socializačně výchovnou**, zajišťuje výchovu a připravuje děti do jejich budoucího života. Dítě se učí společenským pravidlům, sociálnímu citění, ovládání svého chování. Částečně tuto roli zajišťuje stát či soukromá zařízení předškolního a školního věku, v některých případech i ve větší míře než rodina (Kraus, 2008, 82-83). Výchova může být dle KRAUSE (2008, s. 83) liberální, kdy se dítěti hodně povoluje, perfekcionalistická (rodiče dítě řídí v maximální míře), přílišně pečující (zbytečné obavy

o dítě), autoritativní (plnění strohých příkazů a odměřenost) až tvrdá, kdy se používá tělesného násilí. Ideální je demokratický přístup (partnerství, které umožňuje debatu). Rodina má též poskytovat **relaxaci, zábavu**. Záleží na tom, jestli jednotliví členové rodiny aktivně tráví čas společně, jakým koníčkům se věnují apod. (Kraus, 2008, s. 83).

Další **funkcí rodiny je emocionální**, která je nenahraditelná. Rodina má dítěti vytvářet pocit lásky a bezpečí, uspokojení citových potřeb (Kraus, 2008, s. 83). Láska není považována za slabost či chorobu jako v minulosti. Současné svazky již nejsou tvořeny na základě ekonomických nebo společenských důvodů (Giddens, 1999, s. 14,15). Romantická láska se stala základem pro uzavírání manželství. Další posun nastal v tom, že žena již není na muži zcela ekonomicky závislá. Z toho důvodu jsou však současné vztahy méně stabilní než v minulosti. Emocionální funkce rodiny nabyla na významu. Především citově stabilní vztah mezi rodiči je základem bezpečí a citového zázemí pro členy rodiny (Dunovský a kol., 1999, s. 93,97).

MATĚJČEK (In Matoušek aj., 2010, s. 45) rozlišuje dvě základní funkce rodiny, a to zajištění citového zázemí pro členy rodiny a přípravu dětí pro jejich budoucí život ve společnosti.

Z hlediska **funkčnosti** rozlišujeme rodiny **funkční, problémové, dysfunkční a afunkční**. Funkční rodiny plní všechny funkce. Problémové rodiny potřebují občas pomoc, ale jinak jsou schopny zvládnout problémy samy. Vyznačují se narušením některých funkcí. Dysfunkční rodina potřebuje dlouhodobou pomoc zvenčí, vyznačuje se závažnější poruchou více či všech funkcí, které ohrožují zdravý vývoj dítěte. Afunkční rodina nenaplňuje základní potřeby dítěte a ozdravení zvnějšku je bezúčelné, dítě je třeba umístit mimo rodinu, pokud možno do náhradní rodinné péče (Dunovský, 1986, s. 28).

2.2 Poruchy funkce rodiny

DUNOVSKÝ (1986, s. 13) rozlišuje v řešení poruch rodiny tři přístupy:

1. etiopatogenetický, který definuje příčiny vzniku poruchy z hlediska působiště, času, postupu rozvoje i účinku poruchy
2. symptomatický, který charakterizuje nebo klasifikuje fázi a povahu poruchy a její vliv na členy rodiny
3. terapeutický, jenž rozlišuje nakolik a s jakým úsilím je třeba poruchu řešit.

Porucha funkce se může týkat buď nedostatečného plnění buď jedné, nebo vícero funkcí rodiny. Rozebereme si zde jednotlivé poruchy funkce rodiny.

Porucha biologicko-reprodukční funkce

V současné době si nelze nepovšimnout, že mnoho párů je nuceno k početí dítěte využít asistovanou reprodukci (z důvodu neplodnosti či omezené plodnosti jednoho partnera), případně se rozhodne pro adopci či pěstounskou péči dítěte.

Dále je nutno sdělit, že ženy se stávají matkami ve vyšším věku, než tomu bylo v minulosti a dětí ubývá, často mají rodiče pouze jednoho potomka. Dítě je mnohdy vnímáno jako překážka v kariérním postupu a v rodinách s nižšími příjmy i jako luxus. Dokonce je častější fakt, že mladí lidé neuvažují o pořízení potomka vůbec (Kraus, 2008, s. 81).

DUNOVSKÝ (1986, s. 13) zahrnuje do poruchy biologicko-reprodukční funkce i skutečnost, když se rodí děti poškozené nebo narozené do nevhodných podmínek (např. přírodní katastrofa, špatné životní prostředí atd.). Dále mohou partneři dítě vnímat jako aspekt zhoršující jejich ekonomickou situaci rodiny.

PROCHÁZKA (2012, s. 104) rozšiřuje odklad rodičovství o důvod, že dítě může ohrožovat stabilitu partnerského soužití, dále může představovat zdravotní riziko pro matku (těžký porod) a risk, jestli jsme schopni obstát výchovně. Procházka zmiňuje i fakt, který kolem sebe často slýchávám a to, že dnešní mladí partneři vnímají dnešní svět v krizi a nechtějí do tohoto světa dítě přivádět.

Domnívám se, že značné množství lidí žije v dnešní době svými zájmy, nechce se podřizovat zájmům jiného a obětovat někomu svůj čas a energii. Rodičovská role a tedy základní a původní význam rodiny ztrácí pro ně svůj význam.

Porucha sociálně-ekonomické funkce

DUNOVSKÝ (1986, s. 14) ve své publikaci tuto funkci označuje jako funkci „ekonomicko-zabezpečovací“. Poruchy této funkce se projevují tím, že rodiče se nemohou nebo nemají zájem zapojit do pracovního procesu a zajistit tak dostatek obživy pro zabezpečení své rodiny. V takovém případě jsou rodiny závislé na sociálním systému státu (např. na výplatě sociálních dávek, invalidního důchodu). Nedostatkem finančních prostředků jsou ohroženy rodiny, kde sice rodiče mohou být zapojeny do pracovního procesu, ale příjmy rodiny mohou být na hranici minimální mzdy, nebo mohou být odčerpávány z jiných důvodů – rodiče neumí s finančními prostředky řádně hospodařit, holdují alkoholu nebo jiným návykovým látkám, berou si neuváženě půjčky, které pak nejsou schopni splácet, dále může být zaměstnán pouze jeden z partnerů s nedostatečným příjmem či se jedná o osamělého rodiče s dítětem. Porucha materiálního zabezpečení má i dopad na sociální jistoty rodiny se svými důsledky. Je zde

spojitost s první funkcí, kterou jsme zde rozebírali. Paradoxně v chudých rodinách se často rodí více dětí, než ve vysoko-příjmových rodinách, které by dítě mohly lépe materiálně vybavit, zajistit více podnětů, umožnit nákladné vzdělávání a dítě tak lépe připravit do praktického života.

Porucha ochranné funkce

Ochranná funkce je narušena v případě, že nejsou uspokojovány biologické, hygienické a zdravotní potřeby dítěte (Kraus, 2008, s. 82). Rodina by měla zajišťovat péči o dítě v případě jeho nemoci, případně při pokračování léčby po propuštění z nemocnice. V době nemoci dítěte by měli rodiče zajišťovat nastavený léčebný režim daný lékařem.

Ve své praxi se často setkávám s tím, že po zrušení povinných prohlídek u stomatologa, které probíhaly během školního roku, mnoho dětí od útlého věku nenavštěvuje vůbec zubního lékaře, a když se k němu později dostanou, je jejich chrup ve velmi špatném stavu. Je patrný také nedostatek zubních lékařů. Domnívám se, že vhodnější by bylo, aby tuto roli opět převzal stát, i když by to bylo zřejmě značně problematické z důvodu tržního hospodářství. Nelze opomenout, že jsou často na školách k vidění automaty na sladké nápoje a též rodiče nedohlíží na správnou výživu a zubní hygienu svých dětí. Tuto skutečnost zde zmiňuji zejména proto, že se setkávám s dětmi, které budou mít místo vykaženého chrupu protézu. I přesto, že je téma očkování v současné době diskutabilní, chtěla bych uvést, že mnozí rodiče mají též často problém se zajišťováním účasti svých dětí na preventivních lékařských prohlídkách i očkováních svých dětí u pediatra. Některým rodičům činí potíže dodržovat léčebný režim dítěte a léčebná opatření, kdy by mělo být dítě např. v klidu na lůžku, ale místo toho dítě pobíhá venku či se stýká s kamarády. Bohužel v některých rodinách je problematické zajistit dítěti i dostatek tepla, vhodného odpovídajícího oblečení, hygieny a čistoty v domácnosti.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 70/2012 Sb., o preventivních prohlídkách určuje obsah a časové rozmezí preventivních prohlídek u praktického lékaře pro děti a dorost v paragrafu 3-5, obsah a časové rozmezí zubních preventivních prohlídek v paragrafu 6 a gynekologických prohlídek od 15 let v paragrafu 7 (Vyhláška MZ č. 70/2012 Sb.). Zodpovědnost za zajištění lékařské péče i péče o děti v rodině mají rodiče.

Porucha socializačně-výchovné funkce

Rodina je primární sociální skupinou a její výchovná funkce je považována za nejdůležitější.

DUNOVSKÝ (1986, s. 18-19) shrnuje tři aspekty poruchy této funkce: rodiče se nemohou, nechtějí nebo nedovedou se o dítě starat, a to ať už ze subjektivních nebo objektivních důvodů. V případě, že se rodiče o dítě nemohou starat a mají zájem o péči o dítě, ale z různých důvodů jim je to znemožněno, jedná se např. o situace válečného stavu, zdravotního hendikepu rodičů. Situacemi, kdy se o dítě rodiče nedovedou starat, jsou např. nízký věk rodičů, nepřipravenost na rodičovskou roli, rodičům se narodí zdravotně postižené dítě, rozpadá se jim partnerský vztah apod. Dochází ale vždy k nedostatečnému uspokojování základních potřeb dětí. Rodiče mohou či nemusí mít zájem dítě v těchto situacích vychovávat. Důvodem, proč rodiče dítě nechtějí vychovávat, mohou být např. psychické potíže rodiče. Zájem rodičů o dítě je v takovém případě spíše velmi malý. „Sociální osiřelí“ znamená, že dítě má své biologické rodiče, ale stává se osiřelé (Dunovský, 1986, s. 20). Nevhodná výchova může u dětí vyvolat nežádoucí společenské chování, porušování společenských norem (Šagát, 1989, s. 15).

Pro dítě je nebezpečná jak nadměrná péče úzkostného rodiče, více ohrožující je ale nevšímavost a agresivita a tendence ubližovat rodičem vedoucí k týrání, zanedbávání či zneužívání dítěte (Dunovský, 1986, s. 20). Syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte se budeme více zabývat v další kapitole.

Porucha emocionální funkce

Emocionální funkce je nezastupitelná, neboť rodina může nejlépe poskytovat citové zázemí dítěti. Tato funkce též souvisí s funkcí biologicko-reprodukční. Pokud je emocionální funkce narušena, je narušena i citová základna dítěte, pocit bezpečí (Dunovský, 1986, s. 15). Neklidné prostředí hádek rodičů v dítěti vzbuzuje pocity nejistoty, úzkosti, strachu, ohrožení. Narušuje emoční rovnováhu dítěte. Dítě postrádá jistotu tam, kde by mělo mít útočiště před vnějším rozmanitým světem. Ve vztahu k okolí pak může být nedůvěřivé.

Rodin, kde z důvodu zaneprázdněnosti a rozvodů, tato funkce není plněna či pouze poskrovnu, v poslední době přibývá. Zvyšuje se počet dětí citově deprivovaných nebo i týraných (Kraus, 2008, s. 81).

Při výkonu své práce na úseku sociálně-právní ochrany dětí se v posledních letech často setkávám s rodinami, které upadají do dluhové pasti. Oproti minulosti má větší množství rodin finanční problémy, které vznikají zejména nesplácením jejich půjček nebo neuváženým nakládáním s penězi. Mnoho rodin žádá soud o povolení oddlužení, což se i často daří. V praxi se též setkávám s matkami samoživitelkami, které žijí na hranici chudoby, jsou závislé pouze

na sociálních dávkách, neboť např. nemají rodiče, sourozence, nebo další rodinné příslušníky, kteří by jim mohli být podporou a finančně nápomocni. Často jim chybí prostředky na pořízení základních věcí, i přesto, že jim jsou vypláceny veškeré sociální dávky, které jim náleží. Další problémovou či dysfunkční rodinu tvoří matky, které byly v dospívání uživatelkami návykových látek a v současné době dorostly do věku, kdy mají již vlastní děti. Tyto matky jsou nejčastěji závislé na užívání pervitinu. Další hojný problém je nadměrné požívání alkoholu rodiči a rovněž jako u uživatelů drog jsou odčerpávány finanční prostředky na návykové látky z rodinného rozpočtu. Zdravotní stav závislého člověka má dopad na kvalitu péče o domácnost a o děti, schopnost mít dlouhodobě zaměstnání a podřizovat se určitým pravidlům a režimu. Řada lidí trpí psychickými problémy, některé mají i souvislost s užíváním návykových látek. Tito lidé si obyčejně problém nepřiznají, nebo nemají na svůj stav racionální náhled. V současné době již nebývá velkým problémem dostupnost podpůrných služeb při řešení jejich situace, ale spíše motivace klientů na jejich situaci něco měnit, přiznat si problém a hledat řešení. Do poruch funkcí rodiny bych zahrнула i rozvodové spory rodičů, kdy je trendem využívat právní pomoci. Jednání o řešení otázek výchovy a výživy jsou nezřídka velkým bojem mezi rodiči, kdy nástrojem k dosažení cíle rodičů bývají děti. Nový občanský zákoník, tak jak je koncipován, z mého pohledu spíše již předpokládá možnosti, kdy nedojde mezi rodiči k dohodě. Dalším extrémem jsou vysoko-příjmové rodiny, kdy děti žijí v luxusu, neznají hodnotu peněz a svými rodiči jsou často opomíjeny, protože jejich rodiče velmi tvrdě pracují a na děti nemají tolik času. Pokud se děti nevěnují zájmům, které by jim naplňovali volný čas, dochází nejednou k trestné činnosti a jejich rodiče mají tendenci svým dětem zametat cestu a vyhlazovat následky, takže děti mnohdy ani nepocítí, že udělaly něco špatně a navíc jsou v takovém postoji ještě rodiči podporováni. V dospělosti si pak chtějí obstarat luxus jakýmkoliv způsobem. Funkčnost rodiny je určována i jejich vychovateli. V praxi se setkávám rovněž s tím, že děti vyrůstají v sociálně nepodnětném prostředí, kdy rodiče se dětem málo věnují, nebo se setkávám s dětmi, které vyrůstají v ústavní péči, jejímž negativním znakem je psychická deprivace dětí. Někdy si žáci stěžují ve školách na šikanu, což může být ovlivněno i tím, že jsou něčím jiní, od ostatních dětí se nějak liší – např. děti cizinců nebo i děti, které neumí prosazovat své zájmy nebo něčím v kolektivu vybočují. Děti se někdy stávají obětí trestné činnosti, ať už se např. jedná o jejich zneužívání, nebo jsou nepřiměřeně rodiči trestány. Velmi častým jevem je též násilí v rodině mezi rodiči, kdy potomci jsou svědkem tohoto násilí. Opakovaně se pak u těchto dětí setkáváme s nepřipraveností do školy, útky z domova. Výjimkou není ani trestná činnost přes internet, kdy se nezletilé dívky přihlašují na Facebook a kontaktují se s muži, kteří i pod falešnou identitou po nich chtějí erotické fotografie apod.

Shrnutí

Z výše uvedeného vyplývá, že rodina je složitý systém, na který jsou kladeny různé požadavky ze strany společnosti s ohledem na potřeby dítěte. Rodina plní několik významných funkcí. Ne vždy jsou však funkce rodiny naplňovány s ohledem na schopnosti rodičů, jejich možnosti a ekonomické poměry. Rodina však přesto zůstává nenahraditelnou institucí pro celkový vývoj dítěte především pro svoji emocionální funkci. Je třeba činit maximum, aby děti mohly v rodinném prostředí vyrůstat a nemusely být soudem z rodiny odejmuty.

3 OHROŽENÉ DÍTĚ

V rodinách, ve kterých jsou narušeny některé jejich funkce, se setkáváme s ohroženými dětmi. Tato kapitola se bude zabývat pojmem ohrožené dítě, syndromem CAN a úlohou orgánu sociálně-právní ochrany dětí v péči o ohrožené děti a v legislativě České republiky. Poslední část této kapitoly bude věnována případovým konferencím, pojetí vyhodnocování a individuálnímu plánu ochrany dítěte.

Pojem ohrožené dítě

Pojem ohrožení ohrožené dítě popisuje MATOUŠEK a kol. (2003, s. 202) jako „*dítě, jehož život nebo zdraví jsou nějakým způsobem ohroženy.*“ Ohrožení dítěte se odvíjí od míry uspokojování jeho potřeb. S tímto souvisí i syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (dále také syndrom CAN), jenž si v následující podkapitole více přiblížíme.

3.1 Syndrom CAN

Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, který byl definován Zdravotní komisí Rady Evropy v roce 1992. Zahrnuje tělesné týrání, psychické týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání, systémové týrání, sekundární viktimizaci, Münchausenův syndrom v zastoupení a další zvláštní formy týrání.

DUNOVSKÝ a kol. (1995, s. 24) formulují syndrom CAN takto: „*...jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.*“

“*Týráním dítěte jsou všechny formy ubližování dítěti (včetně nezabránění tomuto ubližování), kterých se někdo dopustil vědomě.*“ (Matoušek, 2008, s. 220) Za zneužívání bývá považováno nepatřičné vystavování dítěte sexuálnímu kontaktu či jednání, ať už kontaktně či bezkontaktně. Zahrnuje styk, dotýkání nebo vykořisťování (Vaníčková a kol., 1995, s. 44).

Zanedbáváním je chápán nedostatek péče (zejména v oblasti tělesné) a výchovy (Vaníčková a kol., 1995, s. 45). BECHYŇOVÁ a KONVIČKOVÁ (2008, s. 35-36) poukazují na nejednoznačnost výkladu slova zanedbávání, jehož častým důsledkem je však poškození dítěte, ať už aktivním jednáním či naopak pasivním jednáním (ignorováním dítěte).

MATOUŠEK aj. (2010, s. 27) rozlišuje čtyři typy poškozování dětí: tělesné týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání a emoční týrání. Dále je dle MATOUŠKA aj. (2010, s. 28) třeba věnovat pozornost těmto faktorům: závažnosti zneužívání a týrání, častosti těchto projevů

od pečujících osob, věku dítěte a jeho vyspělosti. Na špatné zacházení může orgán sociálně právní ochrany dětí upozornit ošetřující lékař dítěte, škola, osoby, které se nacházejí v blízkosti dítěte (příbuzní, sousedé), poradenská zařízení, policie. DUNOVSKÝ a kol. (1995, s. 87) upozorňuje na rozlišení termínu deprivace a zanedbanosti dítěte, kdy slovem deprivace rozumíme situace, kdy nejsou uspokojovány psychické potřeby v určité míře a po značně dlouhou dobu.

3.2 Úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí v kontextu legislativy

Nejdůležitějším mezinárodním právním dokumentem na ochranu práv dětí je **Úmluva o právech dítěte**, která byla přijata v New Yorku v r. 1989. Prezident ČSFR ji ratifikoval a dne 6. 2. 1991 vstoupila v platnost pro ČSFR (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.).

Úmluva o právech dítěte vychází z ustanovení Charty spojených národů, Ženevské deklarace práv dítěte z r. 1924, Deklarace práv dítěte, Mezinárodních paktů (o občanských a politických právech a o hospodářských, sociálních a kulturních právech) a uznávané Všeobecné deklarace lidských práv, dle níž je dětství hodné zvláštního zřetele a pozornosti. Rodina vytváří harmonické prostředí pro vývoj a blaho dítěte a má být ochraňována (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.).

Úmluva obsahuje 54 článků, z nichž v článku 3 je hovořeno o povinnosti smluvních stran mít na paměti „zájem dítěte“ při jakékoliv činnosti, která se týká dětí, článek 5 zavazuje státy úmluvy k respektování „práv a povinností rodičů“ nebo jiných osob pečujících o dítě, v článku 6 je zdůrazněno právo na život, článek 19 Úmluvy zavazuje smluvní strany k předcházení negativních situací týkající se dětí a činění všech opatření k ochraně dětí (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.).

Úmluva zahrnuje nejen deklarování pomoci dítěti, ale i rodičům či jiným osobám, kteří o děti pečují.

„Nejlepší zájem dítěte“ má dlouhou historii v anglicky mluvících zemích a je standardně používán při rozhodování soudů v oblasti rodinného práva např. u dětí narozených mimo manželství, v řešení opatrovnických případů a při uplatňování práv dětí (Unicef, 2008, s. 44). Zájem dítěte je aplikován i v českém právním systému.

Např. ve Spojených státech amerických se můžeme setkat s fenoménem, že práva dětí se stávají prostředkem k tomu, aby dopomohly určité politické straně v jejím boji s jinou politickou stranou o vítězství ve volbách. Avšak málokdy se tato propagace projeví i po volbách ve prospěch dětských práv (Guggenheim, 2005, s. 13).

Dalším významnými mezinárodními normami jsou **právní normy přijaté Radou Evropy**. Mezi Úmluvy Rady Evropy patří Evropská úmluva o výkonu práv dětí, Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství a další (sdělení MZV č. 54/2001 Sb., sdělení MZV č. 47/2001 Sb.).

Velmi používaným dokumentem v mezinárodněprávní ochraně dětí je **Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí**, která byla sjednaná v Haagu a vstoupila v platnost v České republice dne 1. 3. 1998 (sdělení MZV č. 34/1998 Sb.). Rovněž podstatná je **Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení** (sdělení MZV č. 43/2000 Sb.).

Základním pramenem práva České republiky je **Ústava České republiky** ze dne 16. 12. 1992 včetně Listiny základních práv a svobod (čl. 112). Ústava nabyla účinnosti 1. 1. 1993 (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.).

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. nahradil **občanský zákoník** č. 89/2012 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014. Jednou ze zásad soukromého práva je, že „*rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany*“ (zákon č. 89/2012 Sb., § 3 odst. 2 b))

Rodinné právo upravuje část druhá občanského zákoníku v paragrafech 655 – 975. Hlava I upravuje manželství, v hlavě II jsou upraveny poměry mezi rodičem a dítětem včetně vyživovací povinnosti, paragraf 924 a 925 obsahují preventivní, výchovná a sankční opatření. Zastavíme se u paragrafu 924, který soud použije na ochranu dítěte v následujícím případě: „*Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu; rozhodnutí soudu nepřekáží, pokud dítě není řádně zastoupeno.*“ Soud takto rozhoduje na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Paragraf 925 pojednává o výchovných opatřeních, která může uložit orgán sociálně-právní ochrany dětí či soud, a to napomenutí, dohled či omezení rodičům nebo dítěti. Hlava III upravuje poručenství, opatrovnickví a další formy péče o dítě včetně ústavní výchovy. Ústavní výchovu upravuje paragraf 971 odst. 1.

V legislativě České republiky se k pojmu ohrožené dítě vztahuje **zákon o sociálně-právní ochraně dětí**. Paragraf 5 sděluje následující: „*Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.*“ (zákon č. 359/1999 Sb.)

Paragraf 6 téhož zákona hovoří takto:

„*Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,*

a) jejichž rodiče

1. zemřeli,

2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo

3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žíví se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem,⁴⁾ opakovaně nebo soustavně páchají přestupky⁵⁾ nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.“ (zákon č. 359/1999 Sb.) Výčet těchto situací nás upozorňuje na ohrožené děti, o nichž je vedena spisová dokumentace dle směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 19. 9. 2013, a jimiž se pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí zabývají. Směrnice nabyła účinnosti 1. 1. 2014 (směrnice MPSV, č. j.: 2013/26780-21).

V případě, že jsou závažným způsobem porušována práva dětí, je využíván **trestní zákoník** č. 40/2009 Sb., který nabył účinnosti dne 1. 1. 2010. V části druhé hlavě I upravuje trestné činy proti životu a zdraví, ohrožující život nebo zdraví a trestné činy proti těhotenství matky. Paragraf 140 upravuje postih za vraždu, paragraf 142 postih v případě vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní postih za ublížení na zdraví stanoví paragrafy 145 až 148.

Paragraf 161 a 162 vymezuje potrestání za pomoc či svádění těhotné ženy k umělému přerušeni těhotenství.

V části druhé hlavě II nás vzhledem k ohroženým dětem zajímají paragrafy 185 až 193, které určují postihy za trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Ve výčtu následují paragrafy 194 až 204 zahrnující trestné činy proti rodině a dětem. Z nich je nutné zmínit paragraf 195 - opuštění dítěte nebo svěřené osoby, paragraf 196 - zanedbání povinné výživy, který stanoví postih za neplnění vyživovací povinnosti, paragraf 198 a 199 - týrání svěřené osoby, jenž upravuje postih za týrání osoby, kterou má osoba v péči či výchově, paragraf 201 - ohrožování výchovy dítěte (rozumového, mravního i citového vývoje), 202 - svádění k pohlavnímu styku a paragraf 204 - podání alkoholu dítěti (zákon č. 40/2009 Sb.).

Dalšími zákony, které je třeba zmínit ve vztahu k rodině a dětem, jsou zákon o sociálních službách a zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (zákon č. 108/2006 Sb., zákon č. 109/2002 Sb.).

Instituce, které vykonávají sociálně-právní ochranu dětí, si uvedeme následovně.

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

Abychom si ozřejmili často používané termíny, nejprve si budeme definovat pojem sociálně-právní ochrana dětí. Jak uvádí zákon č. 359/1999 Sb. paragraf 1, odst. 1, **sociálně-právní ochranou** dítěte je chápána především:

- „a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“*

Vysvětlení, co rozumíme pod důležitým pojmem orgán sociálně-právní ochrany dětí, nalezneme v paragrafu 4 odst. 1 zákona o sociálně právní ochraně dětí:

*„Sociálně-právní ochranu zajišťují **orgány sociálně-právní ochrany**, jimiž jsou*

a) krajské úřady,

b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností,

c) obecní úřady a újezdni úřady; ustanovení tohoto zákona o obecních úřadech se vztahují i na újezdni úřady,

d) ministerstvo,

e) Úřad,

f) Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu (dále jen „krajská pobočka Úřadu práce“).

(2) Sociálně-právní ochranu dále zajišťují

a) obce v samostatné působnosti,

b) kraje v samostatné působnosti,

c) komise pro sociálně-právní ochranu dětí,

d) další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny, (dále jen "pověřená osoba"). "

Sociální pracovník vykonávající sociálně-právní ochranu dítěte v orgánu sociálně-právní ochrany, může využít pro svoji činnost pomoc multidisciplinárního týmu odborníků. Multidisciplinární tým může tvořit kromě orgánu sociálně-právní ochrany dětí např. učitel, lékař, psycholog, pracovník neziskové organizace, rodiče, tlumočnick v případě klientů hovořících cizím jazykem, soud, policie např. v případech domácího násilí, pracovník úřadu práce (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 90).

Spolupráce v multidisciplinárním týmu může ve většině případů značně pomoci při řešení situace ohroženého dítěte v rodině, zjišťování příčin a naplánování postupu podpory rodině a dítěti. Skupina odborníků, kteří jsou svoláni pracovníkem orgánu sociálně právní ochrany dětí na případovou konferenci, společně vyhodnocují situaci v rodině a na základě vyhodnocení je sestaven kvalitní individuální plán ochrany dítěte s konkrétními cíli, které mají vést k vyřešení obtížné sociální situace dítěte v rodině (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 90). V některých případech je i vhodná účast dítěte, které samo může formulovat své potřeby a přání.

Dále se podrobněji podíváme na proces vyhodnocování situace v rodině.

3.3 Případová konference, vyhodnocování a IPOD

K vyhodnocování situace dítěte se vztahuje další metoda sociální práce – případová konference, která může výrazně přispět k posouzení situace dítěte, a bývá proto v některých případech součástí vyhodnocení situace ohroženého dítěte. Z mého pohledu je tato metoda sociální pracovníky poměrně hojně využívána při zhodnocení situace dítěte zejména ve složitějších případech, kdy je dobré znát více názorů na situaci a případně zapojit do pomoci řešení problému sociálně aktivizační služby.

Případová konference

Případová konference je setkání týmu odborníků s rodiči, případně s dítětem (Bechyňová, Konvičková, 2008). Případovou konferenci svolávají pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí, aby bylo dosaženo kvalitního posouzení situace dítěte v rodině díky různým

odborným pohledům, shromážděny potřebné informace k rodině a k dítěti, dále aby byly vyjasněny pozice a úkoly jednotlivých spolupracujících organizací při řešení obtížné situace v rodině. Setkání řídí osoba - facilitátor, který není zainteresován do problému. Příprava případové konference je organizačně náročná, je nutné svolat účastníky, zajistit vhodné prostory a zformulovat cíle, kterých je třeba dosáhnout.

Na případovou konferenci bychom si měli vymezit minimálně 90 min. (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Při případových konferencích bývají často účastny organizace zajišťující sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které při spolupráci s rodinou zajišťují podporu rodině např. při zvyšování rodičovských kompetencí v péči o děti. Na základě zákona o sociálních službách zřídilo Ministerstvo práce a sociálních věcí Registr poskytovatelů sociálních služeb v různých krajích.

Situace, když je nutné svolat případovou konferenci, upravuje paragraf 14 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Vždy se jedná o situace, kdy hrozí odejmutí dítěte z rodiny a má být či byl podán soudu návrh na odejmutí dítěte z rodiny nebo má být jinak zasaženo do rodičovských práv, s výjimkou případů, kdy je svolání případové konference nemožné či zjevně bezúčelné (zákon č. 359/1999 Sb.).

Na základě zhodnocení situace dítěte je vypracován plán, který obsahuje cíle a kroky k naplnění jednotlivých cílů, dále jsou v plánu vyznačeny osoby, které jsou zodpovědné za plnění úkolů (nejčastěji tedy rodiče dítěte, případně jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte) a stanoveny termíny naplnění cílů. Individuální plán ochrany dítěte podepisuje pracovník sociálně právní ochrany dětí, rodiče, případně další subjekty, pokud jsou jim též stanoveny úkoly pro řešení situace dítěte. Dále je dohodnut termín, kdy bude provedena kontrola plnění stanovených cílů.

Každé dítě má vyhotoven svůj individuální plán ochrany dítěte.

Důležité jsou i návazné služby, které klienti pro zlepšení své situace využívají. Spolupráce s nimi jim může být doporučena sociálním pracovníkem orgánu sociálně právní ochrany dětí na základě posouzení situace dítěte. Tato spolupráce bývá často součástí individuálního plánu ochrany dítěte.

Vyhodnocování

Stěžejním tématem této práce je metoda sociální práce vyhodnocování. Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny upravuje vyhláška č. 473/2012 Sb. ze dne 17. 12. 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Paragraf 1 vyhlášky mimo jiné

stanovuje, že vyhodnocování se provádí „na základě a) vyhodnocování situace dítěte, které zahrnuje

1. zjištění míry ohrožení práv a zájmů dítěte,
2. vymezení sociálních, zdravotních nebo jiných rizik, kterým je dítě vystaveno,
3. posouzení úrovně tělesného a duševního vývoje dítěte s ohledem na věk dítěte,
4. zhodnocení průběhu vzdělávání dítěte a předpokladů k dalšímu vzdělávání,
5. určení a posouzení individuálních potřeb a zájmů dítěte,
6. vymezení vlastností a určení schopností dítěte, popřípadě předpokladů k jejich získání,
7. zjištění a zohlednění názoru a přání dítěte s ohledem k věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti,

8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace dítěte v konkrétním případě, ...“ (vyhláška č. 473/2012 Sb.). Dále je hodnocena situace rodiny, která zahrnuje příčiny ohrožení, vztah mezi rodiči a dětmi, jaké jsou možnosti a potřeby rodiny, jaké jsou výchovné schopnosti rodičů, jaké je zajištění rodiny po finanční a materiální stránce, kontakty se širší rodinou, vliv širší rodiny na situaci v rodině, možnosti podpory ze strany rodiny a další skutečnosti, které rodinnou situaci ovlivňují (vyhláška č. 473/2012 Sb., § 1).

Jak je uvedeno v paragrafu 54 zákona č. 359/1999 Sb., spisovou dokumentaci vedou obecní úřady obce s rozšířenou působností nejen o dětech uvedených v paragrafu 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ale i o dětech, kterým byl obecní úřad ustanoven opatrovníkem či poručníkem (zákon č. 359/1999 Sb., § 54).

V případě zavedení dětí do evidence se provádí základní vyhodnocování případu s tím, jestli se jedná o dítě uvedené v paragrafu 6 nebo o dítě, kterému byl obecní úřad ustanoven opatrovníkem či poručníkem.

Pokud zjistíme, že se jedná o dítě ohrožené, tj. uvedené v paragrafu 6, zpracovává se podrobné vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny. Výstupem vyhodnocování je individuální plán ochrany dítěte (dále také IPOD). Pokud je v rodině více dětí, zpracovává se vyhodnocení včetně IPOD současně na všechny ohrožené děti a každé dítě má své vlastní vyhodnocení a IPOD. Míra ohrožení dětí může být různá (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 58).

Vyhodnocení je nutné pravidelně přehodnocovat, též při významné změně je nutné opětovné vyhodnocení (zákon č. 359/1999 Sb., § 3 písm. c)). Vyhodnocení je základem pro doporučení podpory k obnovení narušených funkcí rodiny zahrnující sanaci rodiny formou opatření sociálně-právní ochrany nebo využíváním sociálních služeb, případně jiných služeb

a opatření a slouží i pro kontrolu a zhodnocení změn během již probíhající sociální služby (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 58).

Často využívanou sociální službou při práci s rodinami s dětmi jsou např. služby sociálního poradenství a služby sociální prevence. Služby sociální prevence zahrnují pobytové služby azylových domů, ranou péči, kontaktní centra, intervenční centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, služby následné péče, pobytové služby terapeutické komunity, telefonickou krizovou pomoc a zejména sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (Zákon č. 108/2006 Sb., § 32 – 68). Vymezení a obsah sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi (dále též i SASRD) stanovuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v paragrafu 65. Základní činnosti SASRD upravuje vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb. v paragrafu 30.

Informace do vyhodnocování jsou získávány pozorováním (např. v domácnosti), rozhovorem s rodiči, pokud možno i s dítětem, informacemi od spolupracujících organizací či jiných institucí, pediatrů, školy, z případové konference atd. Jak bylo uvedeno výše, je možné provést vyhodnocení ve skupině odborníků - multidisciplinárním týmu při případové konferenci. Do procesu vyhodnocování je zahrnuto i posouzení ochranných a rizikových faktorů. Vyhodnocování by mělo obsáhnout všechny oblasti života.

Ministerstvo práce a sociálních věcí předkládá k užívání vzor formuláře a uveřejňuje ho na svých internetových stránkách. Tento formulář obsahuje minimální rozsah vyhodnocení, čítá 10 stran pro jedno dítě včetně strany individuálního plánu (MPSV, 2015). Využívání formuláře MPSV však není závazné, orgány sociálně-právní ochrany dětí si mohou vytvořit vlastní formulář či použít jiné vzory. Je však vhodné, aby byl používán v určité organizaci všemi pracovníky jeden typ formuláře a IPOD (MPSV, 2014, s. 5).

Formuláře běžně obsahují několik hlavních oblastí, které zahrnují dílčí skupiny oblastí, které jsou vyhodnocovány. Např. hlavní oblast nazvaná Rodina a prostředí obsahuje tyto dílčí položky: širší rodina, bydlení, zaměstnání, finanční situace a sociální začlenění rodiny. Dále pak např. v kolonce zaměstnání vyplňujeme následující údaje: kdo z domácnosti pracuje, jaký je jeho pracovní režim a jaké proběhly změny v pracovním zařazení, jaký má vliv pracovní činnost pečujících osob na dítě. Na závěr každého vyhodnocení by však měla být uvedena specifika vyžadující zvýšenou pozornost, která vyplnou z vyhodnocování a na základě kterých sestavujeme individuální plán ochrany dítěte.

IPOD

Jak již bylo řečeno, na základě vyhodnocení situace dítěte je vypracován individuální plán ochrany dítěte, jehož obsah je stanoven v paragrafu 2 vyhlášky č. 473/2012 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o SPOD.

IPOD obsahuje cíle a kroky k naplnění jednotlivých cílů, dále jsou v plánu vyznačeny osoby, které jsou zodpovědné za plnění úkolů (nejčastěji tedy rodiče dítěte, případně jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte) a stanoveny termíny naplnění cílů. Individuální plán ochrany dítěte podepisuje pracovník sociálně-právní ochrany dětí, rodiče, případně další subjekty, pokud jsou jim též stanoveny úkoly pro řešení situace dítěte. Dále je dohodnut termín, kdy bude provedena kontrola plnění stanovených cílů. Paragraf 10 odst. 5 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb. hovoří o tom, že individuální plán je nutné vypracovat nejdéle do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence. Individuální plán je zpracováván s rodičem, případně i s dítětem.

Shrnutí

V této kapitole jsme se zabývali ohroženým dítětem, úlohou orgánu sociálně-právní ochrany dětí včetně legislativního ukotvení, případovými konferencemi, vyhodnocením a jeho výstupem. Zjednodušeně můžeme shrnout, že u dětí, o nichž je vedena spisová dokumentace, je třeba provést základní vyhodnocení jejich situace, zda se jedná o děti ohrožené či nikoliv. Pokud zjistíme, že je dítě ohrožené (s ohledem na paragraf 6 zákona č. 359/1999 Sb.), provádíme podrobné vyhodnocování situace dítěte a rodiny včetně individuálního plánu ochrany dítěte. IPOD zahrnuje kroky k naplnění cílů k uspokojení potřeb dětí. Vyhodnocování představuje pouze malou výseč práce sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ale v současné době velmi důležitou a náročnou.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Teoretická část bakalářské práce se zabývá především pojmy a tématy, které souvisí s pracovním nástrojem vyhodnocování. Výzkumné šetření je zaměřeno na stav, kdy je dítě sociálním pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí shledáno jako ohrožené a je tedy nutné přistoupit k podrobnému vyhodnocení situace dítěte, jak je nařízeno příslušnou vyhláškou, aby mohly být naplánovány cíle a jednotlivé kroky pro ochranu dítěte v individuálním plánu ochrany dítěte dle zjištěných potřeb a ohrožení.

Výzkum je rozdělen do dvou hlavních oblastí. První oblast A seznamuje se čtyřmi kazuistikami ohrožených dětí, u nichž bylo provedeno vyhodnocování situace dětí. Dále je zde představena mapa sociálně aktivizačních služeb, které působí v celém Pardubickém kraji a podílí se na sanaci rodin s ohroženými dětmi a návazné subjekty na orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále také OSPOD) Městského úřadu Lanškroun, které mohou být nápomocny při vyhodnocování situace dítěte v rodině, ať svou osobní účastí na případové konferenci, či poskytnutím zprávy na případovou konferenci nebo do spisové dokumentace. Tyto instituce představují zároveň podporu rodinám s ohroženými dětmi.

Druhá oblast B výzkumné části představuje rozhovory se sociálními pracovníky dvou různých Městských úřadů, a to OSPOD Městského úřadu Lanškroun a OSPOD Městského úřadu v Ústí nad Orlicí, kteří při výkonu své profese metodu vyhodnocování využívají.

4.1 Cíle, metodologie a organizace

Cíle výzkumu

Cílem praktické části bakalářské práce je zkoumat nástroje vyhodnocování, proniknout hlouběji do úskalí a výhod, která nový nástroj vyhodnocování sociálním pracovníkům na úseku sociálně právní ochrany dětí z jejich pohledu přináší, zjistit názory na praktickou účinnost tohoto nástroje pro sociální pracovníky v péči o ohrožené děti. Případové studie jsou v souladu s teoretickou částí mé bakalářské práce. Jejich analýzou si ozřejmujeme proces vyhodnocování.

Ústřední otázkou výzkumu je: Jaký je postoj a stanovisko sociálních pracovníků k nové metodě vyhodnocování?

Specifické otázky jsou:

Jsou sociální pracovníci s metodou vyhodnocování spokojeni nebo chtějí tuto metodu změnit?

Spatřují sociální pracovníci metodu vyhodnocování v péči o ohrožené děti jako užitečnou?

Jaké výhody a jaká úskalí tato metoda sociálním pracovníkům při své práci přináší?

Metodologie a organizace výzkumu

Pro svoji práci jsem zvolila v obou oblastech výzkumu **kvalitativní formy výzkumu**, neboť nám umožňují vyzískat zevrubnější informace o problému než forma kvantitativního výzkumu. ŠVARŤÍČEK a kol. (2007, s. 24) uvádí, že v kvalitativním výzkumu: *“Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací.”*

„Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry.“ (Hendl, 2016, s. 46) *„Výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy.“* (Hendl, 2016, s. 49)

Pro první oblast A výzkumu jsem zvolila **strategii případových studií**. Případové studie patří k významným formám kvalitativního výzkumu. Jak prezentuje ŠVARŤÍČEK a kol. (2007, s. 96-97): *„V pedagogických vědách podobně jako v ostatních společenských vědních disciplínách patří případová studie k základním výzkumným designům. Detailní studium jednoho nebo několika případů je tradičně považováno za jeden z možných způsobů, jak porozumět složitým sociálním jevům. Historie využívání případových studií pro výzkumné účely je velmi dlouhá.“* Strategii případových studií jsme si vybrala z důvodu, že je na nich možné prezentovat proces vyhodnocování situace dítěte.

Pro tvorbu kazuistik jsem použila spisovou dokumentaci čtyř dětí vedenou na úseku SPOD Městského úřadu Lanškroun, kde proběhlo podrobné vyhodnocování situace dítěte v rodině. Studium spisové dokumentace vedené pod spisovou značkou Om jsem zjišťovala potřebné údaje do případových studií. Případové studie jsou uvedeny v příloze č. 1 bakalářské práce. Dle podstatných jevů jsem vytvořila určité kategorie, které jsem zaznamenala do tabulky a případové studie jsem dle vytvořených kategorií vyhodnocovala formou analýzy.

Pro druhou oblast B kvalitativního výzkumu jsem si vybrala jako výzkumný nástroj **rozhovor** pro sběr dat. Do rozhovoru jsem zvolila **otázky částečně strukturované (polostrukturovaný rozhovor)**, neboť umožňují klást libovolné doplňující otázky (Mioviský, 2006, s. 160).

HENDL (2016, s. 251) uvádí, že: *„Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Postup také vede k doporučení, která data nebo případy je nutné ještě zahrnout do analýzy a jakými metodami je nutné provést sběr dat.“*

Pro analýzu jsem vybrala metodu **otevřeného kódování**. ŠVARŤÍČEK a kol. (2007, s. 211) popisují, že při otevřeném kódování „*nejprve analyzovaný text (přepsaný rozhovor, záznam z pozorování, dokument) rozdělíme na jednotky. Jednotkou může být slovo, sekvence slov, věta, odstavec.*“ Dále dle ŠVARŤÍČKA a kol. (2007, s. 212) postupujeme tak, že „*Každé takto vzniklé jednotce přidělíme nějaký kód, tedy jméno nebo označení.*“ Kódujeme, označujeme tedy specifický jev, který zkoumáme. Poté provádíme **kategorizaci kódů** tak, že pod jednotlivé kategorie přiřazujeme specifické kódy. Následně provádíme analýzu zjištěných dat (Švaříček a kol., 2007, s. 220-221).

Pomocí tří rozhovorů se sociálními pracovníky OSPOD Městského úřadu Lanškroun a tří rozhovorů se sociálními pracovníky OSPOD Městského úřadu Ústí nad Orlicí jsem analyzovala zkušenosti jednotlivých pracovníků s metodou vyhodnocování, jejich postoj a náhled na metodu, stanoviska, názory na přínos a efektivitu tohoto poměrně nového nástroje posuzování situace ohrožených dětí. Výběr pracovníků Městského úřadu Lanškroun a Městského úřadu v Ústí nad Orlicí byl záměrný z důvodu dostupnosti.

4.2 Případové studie

Pro první oblast výzkumného šetření A byly vybrány čtyři případové studie (kazuistiky), které jsou uvedeny v příloze a které jsem následně podrobila analýze. Z důvodu ochrany osobních údajů jsem změnila jména dětí a některé nepodstatné údaje. Podstata případů je však zachována. Pro hodnocení kazuistik jsem zvolila kategorie, v rámci kterých analyzuji situaci dítěte a sleduji jeho ohrožení. Vybrané kategorie korespondují s teoretickou částí mé bakalářské práce. Případové studie jsou označeny následovně: K1, K2, K3, K4. Informace z hodnocení studií jsem zanesla do tabulky.

Jak již bylo výše uvedeno, vybrala jsem pro své kazuistiky případy dětí, u kterých bylo provedeno podrobné vyhodnocení jejich situace z důvodu jejich ohrožení. Pro svůj výzkum jsem zvolila kazuistiky dvou dívek a dvou chlapců. Ve třech kazuistikách (K1, K2, K4) se jedná o případy, kdy byla uskutečněna i případová konference, v třetí kazuistice K3 se jednalo o setkání odborníků ve škole bez facilitátora.

V kategoriích jsem hodnotila **aktuální typ rodiny**, v které dítě vyrůstá, plnění **potřeb dítěte**, dále **narušenost funkčnosti rodiny** v průběhu sledování případu a **poruchy jednotlivých funkcí rodiny**, které se během práce s rodinou projeví. Kategorie jsou rozpracovány v následující tabulce.

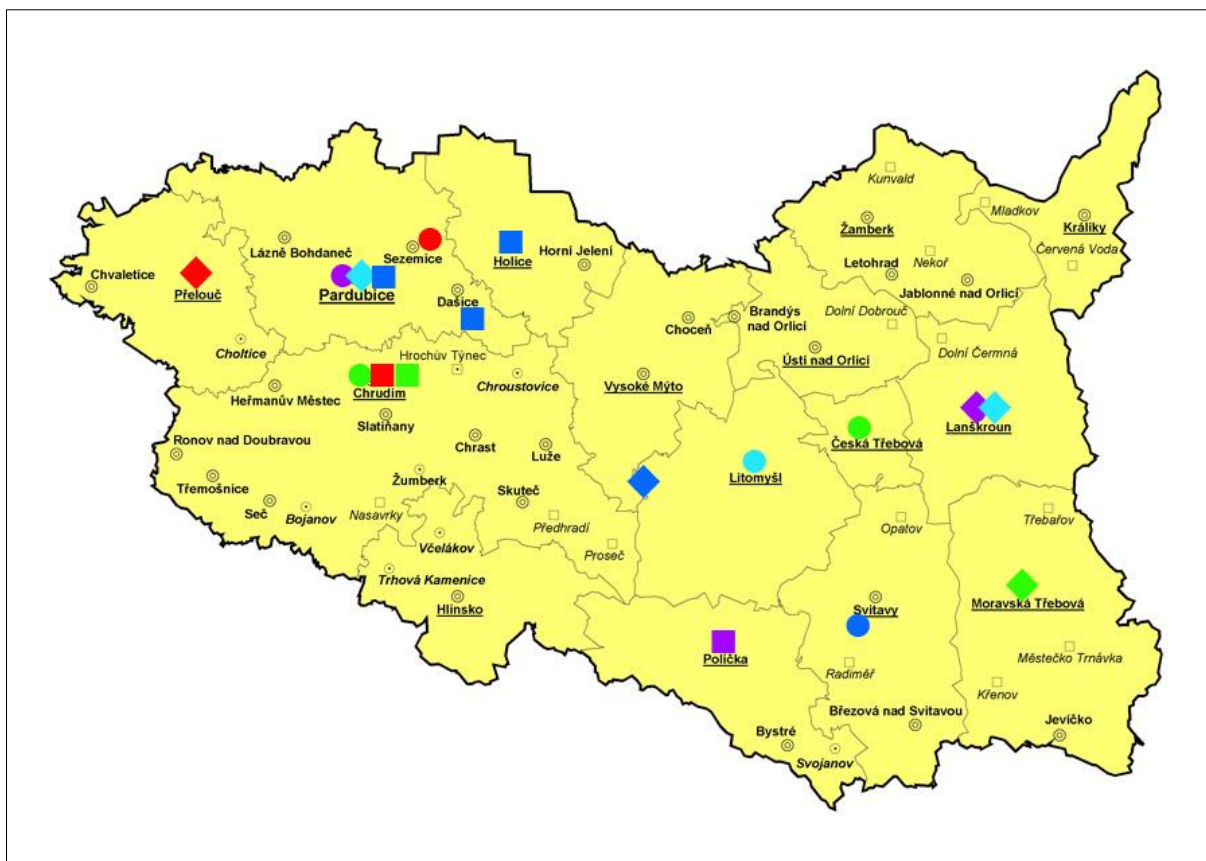
Kategorie	K 1	K 2	K 3	K 4
Typ rodiny aktuálně	Neúplná	Neúplná	Úplná	Neúplná
Nedostatečné naplnění biologických potřeb	ANO (výživa)	NE	ANO (výživa, ošacení, čistota)	NE
Nedostatečné plnění psychických potřeb	ANO (nezájem otce, méně podnětné rodinné prostředí, zaneprázdněnost matky)	ANO (špatná komunikace mezi rodiči)	ANO (málo podnětné rodinné prostředí)	ANO - částečně (konflikty mezi rodiči, nevytvoření citové vazby otce k dítěti)
Nedostatečné plnění sociálních potřeb	ANO – částečně (zanedbávání školní docházky)	ANO (narušena potřeba bezpečí)	ANO (absence pravidelné docházky do mateřské školy a základní školy)	ANO (chybí potřeba bezpečí)
Funkčnost rodiny	DYSFUNKČNÍ	DYSFUNKČNÍ	DYSFUNKČNÍ	DYSFUNKČNÍ
Porucha sociálně-ekonomické funkce	ANO (závislost na sociálních dávkách)	ANO (finanční problémy rodiny)	ANO (závislost na sociálních dávkách)	NE
Porucha ochranné funkce	ANO (chybějící lékařská péče)	NE	ANO (zanedbávání lékařské péče)	ANO (konfliktní vztah rodičů ohrožuje psychosomatiku dítěte)
Porucha socializačně-výchovné funkce	ANO (zaneprázdněnost a nižší výchovné kompetence matky)	ANO (závislost na alkoholu otce, rozpad partnerského vztahu rodičů)	ANO (nízké rodičovské kompetence, nepodnětnost rodinného prostředí, chybějící předškolní vzdělávání, nepravidelná docházka do školy)	ANO (nevhodný výchovný vzor otce, rozvod rodičů)
Porucha emocionální funkce	ANO – částečně (nezájem otce)	ANO – částečně (rozchod rodičů)	NE	ANO (chybějící pocit bezpečí a jistoty v rodině)

Tabulka č. 1: Rozbor kazuistik

Interpretace a závěr

V prvních třech kazuistikách se jedná o děti ze sociálně a ekonomicky znevýhodněných rodin. Čtvrtá rodina byla dobře zabezpečena po ekonomické stránce. Je tedy patrné, že dysfunkční rodina může být i rodina, která je po stránce materiální a finanční dobře zabezpečena. Po celou dobu sledování zůstala pouze jedna rodina úplná. U dvou rodin došlo k rozchodu či rozvodu rodičů. Ve dvou rodinách byly dostatečně zabezpečovány biologické potřeby dětí. U všech rodin jsem zaznamenala nedostatky v plnění psychických potřeb dětí. U tří rodin došlo k poruše ochranné funkce rodiny. U všech rodin jsem zaznamenala poruchu socializačně-výchovné funkce. U tří rodin jsem zaznamenala poruchu emocionální funkce. U poslední rodiny – K4 by se mohlo jevit, že potřeby dítěte kromě konfliktního vztahu rodičů a nevhodného výchovného vzoru otce, jsou naplňovány. Avšak u této kazuistiky je velmi ohrožující nenaplněná sociální potřeba, která se projevuje v narušené emocionální funkci rodiny během jejího sledování, kdy dítěti chybí základní pocit bezpečí a jistoty, které by ve své rodině mělo zažívat. Tento chybějící pocit nevytvoření citové vazby dítěte k otci se částečně promítá i do nenaplnění psychické potřeby dítěte. U všech rodin můžeme konstatovat, že jsou dysfunkční, neboť je narušeno více funkcí rodiny.

Hodnocení kazuistik je ryze subjektivní a je zcela možné, že některé potřeby by byly hodnoceny jinou osobou z jiného pohledu. U všech dětí ale shledávám větší či menší míru ohrožení. S určitou pomocí jsou však rodiny schopny některé své funkce postupně obnovit. K tomuto jsou často nápomocny sociálně aktivizační služby, případně jiní odborníci. Jelikož pracuji v Pardubickém kraji, zpracovala jsem mapu (obrázek č. 1) registrovaných sociálně aktivizačních služeb v Pardubickém kraji (MPSV, ©2006-2016, [2016-10-02] [online]). Návaznost orgánu sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu Lanškroun na další subjekty je znázorněna na obrázku č. 2 a podrobně zanesena do seznamu v tabulce č. 2 (Město Lanškroun, 2015, [2016-11-20] [online]).

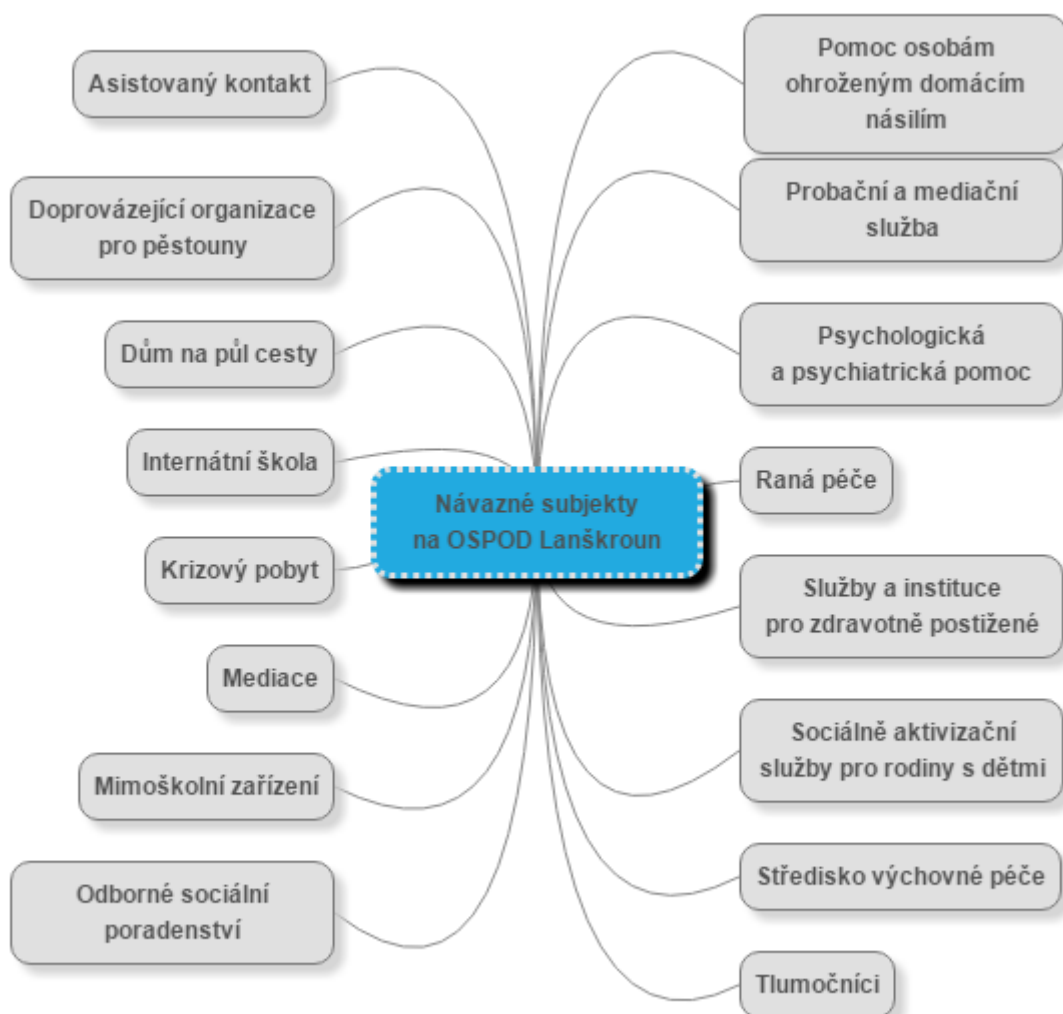

Obrázek č. 1: Mapa sociálně aktivizačních služeb v Pardubickém kraji. Zdroj: MPSV, ©2006-2016, [2016-10-02] [online]

Legenda k obrázku č. 1:

Bod	Název poskytovatele	Zařízení poskytovatele
●	ABATAB,spolek pro péči o rodinu	ABATAB,spolek pro péči o rodinu (Nová 101, Choteč, 533 04 Sezemice)
●	Amalthea z.s.	Amalthea z.s. (Městský park 274, Chrudim IV, 537 01 Chrudim 1)
●	Amalthea z.s.	Amalthea z.s. (Hýblova 546, Česká Třebová, 560 02 Česká Třebová 2)
●	Bonanza Vendolí, z.ú.	Drž se na uzdě (Vendolí 18, 569 14 Vendolí)
●	DaR - Centrum pro dítě a rodinu,o.p.s.	DaR - Centrum pro dítě a rodinu, o.p.s. (Bělehradská 513, Pardubice II-Polabiny, 530 09 Pardubice 9)
●	Farní charita Litomyšl	Služba Sanace rodiny (Dukelská 750, Litomyšl-Město, 570 01 Litomyšl)
◆	Charita Přelouč	Charita Přelouč- Podpora rodiny (Českobratrská 84, 535 01 Přelouč)
◆	Charita Přelouč	Charita Přelouč - Podpora rodiny (Českobratrská 90, 535 01 Přelouč)
◆	Oblastní charita Moravská Třebová	Šance pro rodinu (Svitavská 655/44, Předměstí, 571 01 Moravská Třebová 1)
◆	Oblastní charita Nové Hrady u Skutče	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (Chotovice 31, 570 01 Litomyšl)

◆	Oblastní charita Ústí nad Orlicí	Šance pro rodinu - Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Orlickoústecko (Havlíčková 1129, Žichlínské Předměstí, 563 01 Lanškroun)
◆	Rodinné Integrované Centrum o.s.	Rodinné Integrované Centrum o.s. (Prodloužená 278, Pardubice II-Polabiny, 530 09 Pardubice 9)
◆	Rodinné Integrované Centrum o.s.	Rodinné Integrované Centrum o.s. (B. Martinů 980, Žichlínské Předměstí, 563 01 Lanškroun)
■	SOPRE CR o.p.s.	SOPRE CR o.p.s. (Tovární 1114, Chrudim IV, 537 01 Chrudim 1)
■	Šance pro Tebe	Sanace rodiny (Štěpánkova 92, Chrudim I, 537 01 Chrudim 1)
■	Oblastní charita Pardubice	Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi - terénní Moravany (nám. Hrdinů 13, Moravany, 533 72 Moravany u Holic)
■	Oblastní charita Pardubice	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Holice (Dudychova 782, Holice, 534 01 Holice v Čechách)
■	Oblastní charita Pardubice	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Pardubice (Češkova 1247, Pardubice V-Zelené Předměstí, 530 02 Pardubice 2)
■	Oblastní charita Polička	Šance pro rodinu (Vrchlického 185, Dolní Předměstí, 572 01 Polička)
■	Oblastní charita Polička	Šance pro rodinu (Vrchlického 22, Dolní Předměstí, 572 01 Polička)
■	Oblastní charita Polička	Šance pro rodinu (Vrchlického 10, Dolní Předměstí, 572 01 Polička)

Obrázek č. 2: Návazné subjekty na OSPOD Městského úřadu Lanškroun. Zdroj: Město Lanškroun, 2015, [2016-11-20] [online], vlastní zpracování

Návazné subjekty jsou podrobně uvedeny v následující tabulce.

Asistovaný kontakt
ABATAB, spolek pro péči o rodinu – Pardubice, detašované pracoviště Lanškroun
Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., Krizové centrum Svitavy
Oblastní charita Ústí nad Orlicí, Centrum sociálních služeb Lanškroun
Doprovázející organizace pro pěstouny
Amalthea z.s., Chrudim, pobočka Česká Třebová
Centrum pěstounských rodin z.s., Hradec Králové
Dobrá rodina o.p.s. Svitavy
Křídla pro pěstouny Chrast u Chrudimi
Poradna pro rodinu Pardubického kraje Ústí nad Orlicí
Salinger z.s., Hradec Králové

Dům na půl cesty
CEMA Žamberk, z.ú., Dům na půl cesty
Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., Dům na půl cesty Hrochův Týnec
SKP-CENTRUM, o.p.s., Dům na půl cesty, Pardubice
Internátní škola
Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola Ústí nad Orlicí
Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola, Moravská Třebová
Střední škola a Základní škola, Nové Město nad Metují
Krizový pobyt
CEMA Žamberk, z.ú., Domov na skalách (azylový dům)
Dětské centrum Svitavy
Dětské centrum Veská
Náš domov Koclířov, z.s., Most naděje - azylový dům pro rodiče s dětmi, Koclířov u Svitav
Oblastní charita Ústí nad Orlicí, Centrum sociálních služeb Lanškroun
Oblastní spolek ČČK Svitavy, Azylový dům pro matky s dětmi
ZDVOP Květináč Květná
Mediace
ABATAB, spolek pro péči o rodinu – Pardubice, detašované pracoviště Lanškroun
Amalthea z.s., Chrudim, pobočka Česká Třebová
Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s., Krizové centrum Svitavy
Mimoškolní zařízení
Dům dětí a mládeže DAMIÁN, Lanškroun
O.K. Klub Lanškroun
Odborné sociální poradenství
Bílý kruh bezpečí, z.s., Pardubice
Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s, Krizové centrum Svitavy
Laxus z. ú., Svitavy (sociální a adiktologické služby)
Most pro o. p. s., Pardubice, Ústí nad Orlicí (poradna pro cizince)
Občanská poradna Ústí nad Orlicí, Centrum sociálních služeb Lanškroun
Pomoc osobám ohroženým domácím násilím
Acorus, z. ú., Acorus - poradna pro osoby ohrožené domácím násilím Praha
Bílý kruh bezpečí, z.s., Pardubice
Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., Krizové centrum Svitavy
Policie ČR Lanškroun
Probační a mediační služba ČR Ústí nad Orlicí
SKP-CENTRUM, o.p.s., Intervenční centrum Pardubice, detašované pracoviště Lanškroun
Probační a mediační služba
Laxus z.ú., Ambulantní centrum Pardubice, Hradec Králové
Probační a mediační služba ČR Svitavy
Probační a mediační služba ČR Ústí nad Orlicí
Psychologická a psychiatrická pomoc
Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., Krizové centrum Svitavy
Dětská psychiatrie – MUDr. Hanušová – Svitavy, MUDr. Zechová – Zábřeh na Moravě, MUDr. Kunst – Ústí nad Orlicí
Mgr. Pavel Tůma, psycholog a psychoterapeut, Lanškroun
MUDr. Severová Renata – psychiatr pro dospělé, Lanškroun
Péče o duševní zdraví, z.s. Pardubice, středisko Ústí nad Orlicí
Pedagogicko-psychologická poradna Ústí nad Orlicí + detašované pracoviště Lanškroun

Poradna pro rodinu Pardubického kraje – Pardubice, Ústí nad Orlicí
Proximity Ústí nad Orlicí
Psycholog působící na Městském úřadu Lanškroun
Psychologové Orlickoústecké nemocnice, a.s.
Raná péče
Rodinné Integrační Centrum o.s. Lanškroun
Středisko rané péče v Pardubicích o.p.s.
Služby a instituce pro zdravotně postižené
ABATAB, spolek pro péči o rodinu – Pardubice, detašované pracoviště Lanškroun
Amalthea z.s., Chrudim, pobočka Česká Třebová
Centrum pro zdravotně postižené a seniory Pardubického kraje, o.p.s.
Centrum sociální péče města Ústí nad Orlicí - Denní stacionář Človíček
Centrum sociální péče města Ústí nad Orlicí - Týdenní stacionář Mezi vámi
Domov pod hradem Žampach
Komunitní centrum Petrklíč, z.s., Osobní asistence 3 S
Oblastní charita Ústí nad Orlicí, Centrum sociálních služeb Lanškroun
Oblastní charita Ústí nad Orlicí, Osobní asistence Ústí nad Orlicí
Rodinné Integrační Centrum o.s. Lanškroun
Rodinné Integrační Centrum o.s., Lanškroun
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Sociální služby Česká Třebová, Týdenní stacionář
Středisko rané péče v Pardubicích o.p.s.
Středisko sociálních služeb Salvia, z.ú.
Základní škola speciální Lanškroun
Středisko výchovné péče
Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna Hradec Králové
Středisko výchovné péče MIMÓZA, Ústí nad Orlicí
Středisko výchovné péče Návrat Hradec Králové
Středisko výchovné péče pro děti a mládež HELP ME Brno
Středisko výchovné péče Pyramida v Rybitví
Středisko výchovné péče Svitavy Alfa
Tlumočníci
Agentura pro neslyšící (APPN) online
Česká komora tlumočnicků znakového jazyka Praha
Jednota tlumočnicků a překladatelů Praha
Most pro o. p. s., Pardubice, Ústí nad Orlicí (poradna pro cizince)

Tabulka č. 2: Seznam návazných subjektů (Město Lanškroun, 2015, [2016-11-20] [online], vlastní zpracování)

4.3 Rozhovory

Rozhovory proběhly v průběhu měsíce ledna 2017 po předchozí osobní domluvě s pracovníky úseku sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v Lanškrouně a osobní domluvě s vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí Bc. Heulerovou z Městského úřadu v Ústí nad Orlicí se sociálními pracovníky tohoto oddělení. Rozhovory probíhaly v kancelářích

sociálních pracovníků. Vždy jsem jim na úvod vysvětlila důvod uskutečnění rozhovorů a požádala je, jestli je můžu nahrávat na diktafon. Též jsem zjišťovala, jestli souhlasí s uvedením jména. Na přání některých respondentů byla jejich jména změněna. Rozhovory trvaly od 10 do 30 min. Poté jsem je přepsala a analyzovala formou otevřeného kódování. Pro výběr kategorií jsem zvolila frekvenci téma v provedeném rozhovoru. Na úvod jsem zjišťovala informace o respondentech, které se týkají věku, pohlaví, vzdělání, délky praxe na OSPODu a jaké bylo předchozí zaměstnání.

„*Transkripce se nazývá proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuze do písemné podoby.*“ (Hendl, 2016, s. 212) Otázky do rozhovorů jsou uvedeny v příloze č. 2 bakalářské práce, formou doslovné transkripce jsem zaznamenala rozhovory do přílohy č. 3 bakalářské práce.

Informace o respondentech

Všichni respondenti jsou ženského pohlaví, vysokoškolského vzdělání, dva z respondentů již dříve pracovali jako sociální pracovník na městském úřadu, nejstaršímu respondentovi je 50 let, nejmladšímu 25 let, nejdelší délka praxe na OSPOD je 6 let, nejkratší 1 rok. Podrobné informace jsou uvedeny v příloze č. 2. Nikdo z oslovených respondentů neodmítl rozhovor. Rozhovory probíhaly bez přítomnosti dalších osob.

- 1. Iva**, věk: 50 let, vzdělání – bakalářské, délka praxe na OSPOD: 6 let, předchozí zaměstnání – sociální pracovník, mzdová účetní.
- 2. Pavlína**, věk: 27, vzdělání – magisterské, délka praxe na OSPOD: 2 roky, předchozí zaměstnání – asistent pedagoga, brigáda a azylovém domě pro muže a ženy.
- 3. Dana**, věk: 40 let, vzdělání – magisterské, délka praxe na OSPOD: 1,5 roku, předchozí zaměstnání – referent legislativního odboru, referent zprostředkování zaměstnání.
- 4. Pavla**, věk: 44 let, vzdělání – bakalářské, délka praxe na OSPOD: 6 let, předchozí zaměstnání – sociální pracovník.
- 5. Sabina**, věk: 25, vzdělání – magisterské, délka praxe na OSPOD: 1 rok, předchozí zaměstnání – brigáda – obslužná péče.
- 6. Daniela**, věk: 44, vzdělání – bakalářské, délka praxe na OSPOD: 5 let, předchozí zaměstnání – sociální pracovník.

Vlastní výsledky/prezentace rozhovorů

Na základě zapsaných textů z rozhovorů jsem si zvolila následující kategorie dle četnosti a důležitosti tématu v rozhovoru:

Kategorie č. 1 - Časová náročnost

Kategorie č. 2 - Zpřehlednění případu

Kategorie č. 3 - Spokojenost versus změna

Kategorie č. 4 - Význam IPOD

Kategorie č. 5 - Ulehčení práce versus zatížení prací

Kategorie č. 6 - Kvantita neznamená kvalita

Kategorie č. 7 - Nespolutpráce

Kategorie č. 8 - Administrativa versus práce v terénu

Kategorie č. 9 - Individuální přístup

Ke každé kategorii přiřazuji odpovědi všech šesti dotazovaných sociálních pracovníků. Celé rozhovory jsou uvedeny v příloze č. 2.

Kategorie č. 1 - Časová náročnost

Všichni respondenti se shodují na tom, že vyhodnocování je pro ně časovou zátěží. Tato kategorie se objevovala v odpovědích nejčastěji, proto jsem ji zvolila na prvním místě.

Iva: „Nevýhoda pro mě je časová náročnost a pak další nevýhoda je nespolutpráce odborníků [...] Takže takhle vidím, že to má opravdu smysl, že to má význam, ale nevýhoda toho je to, že je to časově, časově hodně náročný. Takže časová náročnost. [...] Je to tedy o časové náročnosti, když člověk má omezený čas, spoustu klientů a vím, že to vyhodnocení a IPOD není až tak propracovaný jak by mělo být. [...] Setkávám se s tím, že když mi někdo přepoše celý spis, když se změní trvalý pobyt, tak já mám k dispozici fyzické vyhodnocení, které je na jiném formuláři než mám já a nemám to elektronicky, takže pro mě to znamená to přehodit si to do svého formuláře fyzicky a to je taky časově náročný.“

Pavlna: „[...] prostě když je v rodině x dětí, tak to zabere velkou část času a ne vždycky je to pro mě tak přínosný. [...] Vezme to hodně času z pracovní doby, i přehodnocování zabere čas. Někdy se v těch rodinách stále něco děje, člověk by mohl stále přehodnocovat. [...] Myslím, si, že jak kdy. Nechci říci, že je to někdy na obtíž, ale to, že to vyhodnocení musím udělat a musím nad tím strávit čas, tak někdy je lepší, kdybych měla více času s těmi lidmi pracovat než dělat papíry [...] Určitě se potýkám s problémy, s časovou tísní. [...]“

Dana: „Na začátku určitě tu časovou dotaci, kterou tomu musím dát, protože vůbec to prvotní shromažďování informací je takový rozsáhlý a zabere to hodně času, hodně energie. [...]“

Pavla: „[...] Naučit se s tím pracovat bylo náročný. A je to časová zátěž. A byť tu práci máme odpracovanou v tom spisu, tak to vytahování do toho vyhodnocení klade časový nárok i nárok na to získat v tom třeba tu zručnost. [...] Pak je to samozřejmě časová zátěž při sběru dat, při práci s klientem, při sběru všech těch informací, při zpracování informací, vyhodnocení, takže určitě časová zátěž a náročnost na nás. [...]“

Sabina: „[...] Nyní když to mám dělat, tak se to nestíhá, dělám to zpětně, i když jsem se snažila domlout s klienty termíny. Rodiče mají stejnou pracovní dobu v podstatě jako my. Volno si kvůli nám brát nebudou. Je složité mimo to, co řešíme, si domlout schůzky navíc na vyhodnocení a IPOD s rodiči. [...] Často mi zabere hrozně moc času napsat jedno vyhodnocení, neboť v tom nemám praxi. [...]“

Daniela: „Zažila jsem zde rok 2012, kdy toto nebylo, nedělaly se individuální plány, nedělaly se vyhodnocení, pak to začalo až od roku 2013. Přijde mi, že daleko více jsem se věnovala práci v rodinách a daleko intenzivněji jsem se těm případům mohla věnovat a opravdu to více bylo v zájmu dětí, protože od roku 2013 se tvrdě najelo – máte hotový vyhodnocení, jsou hotové IPODy a člověk se kolikrát víc soustředí na to, aby byla hotová ta administrativní stránka věci místo toho, aby zvládnul opravdu věnovat se rodině a dělat tu sociální práci v té rodině, takhle to vidím. Takže pro mě je to obrovská, ale fakt obrovská zátěž, kdy se to pro mě zvrtilo, že abych to všechno zvládla, tak víc hodin trávím v kanceláři než bych měla v terénu, ta práce pak v terénu mi chybí, a abych to nějak ustála, tak skutečně tu musím být dýl, musím si tu práci vzít domů, bez toho to nejde. Nejsem schopná během běžné pracovní doby zvládnout ten nápor, který s sebou ta novela, ta vyhláška přinesla.“

Kategorie č. 2 – Zpřehlednění případu

Ivč pomohlo vyhodnocování ke zpřehlednění případu, Pavlína též spatřuje ve vyhodnocování důležitost pro přehled, co se v rodině děje a co se tam událo. Dana oceňuje kompletní informace v jednom místě. Pavla hovořila o tom, že pokud je vyhodnocení dobře zpracované, obsahuje nejpodstatnější informace. Sabina po nástupu do zaměstnání vnímala vyhodnocení pozitivně jako shrnutí případu, nyní to však již nestíhá, dělá to i zpětně.

Pro nového pracovníka je to shrnutí případu. Daniela hovoří o tom, že původní úmysl byl dobrý – zmapování případu, ale vzhledem k množství práce jí to nyní nic neřeší, je to neúnosné.

Iva: „*Obecně vyhodnocování a IPOD je úžasná technika, protože dokáže ten případ zpřehlednit a člověk získá nějaký strukturovaný informace, jedu podle struktury a dokážu získat přehled o celé situaci a ten výstup, ten IPOD je úžasný v tom, že tam jsou přesně kroky, za který je někdo zodpovědný, a to v určitým čase. [...] Když můžu mluvit v minulosti, když jsem začínala na OSPODu, tak jsem tuto techniku brala jako obrovský přínos pro moji práci, protože ze začátku jsem nevěděla, jak tu práci uchopit a stále jsem měla pocit, že celý ten případ nedokážu zpřehlednit, pořád jsem si říkala, abych na něco nezapomněla, tak v těch začátcích mi to hodně pomáhalo pro to zpřehlednění toho případu. [...] Ten přínos je v tom, že se zmapuje a zpřehlední ten celý případ a pak výstupem je IPOD, kde je to krásně strukturovaný a kde je to krásně všechno zachycený. [...] Zpřehlední se to znovu a ten IPOD je o těch krocích a o té zodpovědnosti za každý krok.*“

Pavčina: „*[...] Určitě to do sebe něco má, nějakým způsobem hodím na ten papír, co je tam takový nejdůležitější, co opravdu ta rodina, nebo ty děti potřebují. Na druhou stranu, když přehodnocuji, tak co se tam třeba zlepšilo, nebo co je ještě potřeba, takže na to myslím, že je to dobrý. [...] Má to přínos informací, i pokud přebírá jiný pracovník klienta, nebo postupují spis, tak by tam mělo být to nejdůležitější z té rodiny, je to důležité pro přehled, co se tam děje, co se v rodině předtím událo.*“

Dana: „*V prvním okamžiku bych řekla, že je to práce navíc, ale postupně mi přijde, že to má smysl jako nástroj, kterým si člověk může pomoci získat informace o rodině, a pokud se mu podaří udělat to prvotní, komplexní vyhodnocení, tak potom už to pokračování, ty revize už jsou jenom doplňování informací, a konkrétně když převezmu spis od někoho jiného, kde je vyhodnocení dobře udělaný, tak mi to velmi usnadní práci, protože nemusím probíhat celý spis a ty informace jsou kompletně v jednom místě, takže přínosný to je, byť s tím je práce a ještě s tím vlastně neumíme úplně pracovat, takže spíše pozitivní. [...] Informace máme v jednom místě a usnadní to práci.*“

Pavla: „*[...] Když se to udělá opravdu dobře, může to být velký přínos při předávání klienta pro nového pracovníka, má z té spisové dokumentace vycucnuté to podstatné a nejdůležitější o tom dítěti, nebo i při postoupení spisu pro nového pracovníka by to měl být přínos.*“

Sabina: „[...] Když jsem sem přišla, tak vyhodnocování pro mě bylo něco úžasného. Vzala jsem spis, podívala jsem se na vyhodnocování a individuální plán, bylo to shrnutí celého případu a práce s rodinou, což bylo super. Nyní když to mám dělat, tak se to nestihá, dělám to zpětně, i když jsem se snažila domlout s klienty termíny. [...] Úplně bych vyhodnocování ale nezavrhovala, protože pro toho, kdo přijde ke spisu nově, tak je to shrnutí případu.“

Daniela: „[...] Myslím si, že původní úmysl možná byl dobrý, skutečně to zmapovat, skutečně odchytit, kde je to ohrožení dítěte, na to nasadit ten IPOD, ale vzhledem k tomu, kolik toho máme, jaké množství práce musíme zvládnout, že my si nemůžeme říci, tak máme dvacet rodin a mám stopku, ty případy chodí další a další a do toho chodí soudy, a tak dále, tak je to prostě neúnosný, tak skutečně mně to teď v práci nepomáhá a nic neřeší, mně to naopak tu práci znesnadňuje.

Většina respondentů vnímá zpřehlednění případu, ale v některých odpovědích se objevují i výhrady k množství práce.

Kategorie č. 3 - Spokojenost versus změna

Iva hovořila obecně o úžasné technice, která má své přínosy, ale v našich poměrech ji dle jejího názoru není možné používat dostatečně efektivně. Spatřuje užitečnost metody ve zmapování, zpřehlednění případu, zjištění potřeb včetně strukturovaného IPODu. Je to pro ni úžasná metoda, která má budoucnost. Byla by však pro snížení počtu klientů a neomezenou možnost využívat facilitátory a prostory na případové konference. Dále se zmínila o tom, že by měl být jiný systém sociální práce a sociálních pracovníků.

Pro Pavlínu má vyhodnocení význam v tom, že je v papírové podobě uvedeno, co rodina a děti potřebují, při přehodnocování k jakým změnám v čase došlo a co je potřeba dále, zmapuje i oblasti, které by zůstaly opomenuty. Význam vnímá i pro pracovníka, kterému spis předává. Oceňuje kolonku na širší rodinu z důvodu kontaktů na někoho z širší rodiny. Vyhovuje jí přehled úkolů s nastavenými pravidly. Shromážděné informace mohou přispět k efektivnější pomoci rodině. Oceňuje uzákonění mediací a dalších forem intervencí a pomoci. Někdy by však pro ni bylo lepší, kdyby měla více času pracovat s klienty než se zabývat administrativou. Pomohlo by jí zpřehlednění v tom, kdy vypracovat dlouhé vyhodnocení a kdy krátké.

Dana má též spíše pozitivní názor na vyhodnocování, je to nástroj, který jí pomůže získat informace o rodině a při předání spisu nemusí projít celý spis. Podaří se jí shromáždit podklady

pro sestavení práce. Uvítala by z krajského úřadu nějaký rámeček, jak s tímto pracovat. Uvítala by zjednodušení formuláře, vypuštění některých kolonek (identita a seberealizace) nebo shromáždění některých kolonek do jedné.

Pavla spatřuje ve vyhodnocování nový směr metod práce, nový způsob, který má sloužit ke komplexnějšímu a hlubšímu zhodnocení problému klienta. Metoda se obtížně zaváděla do praxe. Když se však vyhodnocení zpracuje dobře, má to velký přínos při předávání spisu novému pracovníkovi a při postoupení spisu. I bez vyhodnocení se snažíme účinně pomoci dětem. Uvítala by metodiku a vedení z kraje, sborník dobré praxe. Vnímá časovou zátěž, náročnost pro pracovníka a potřebu získání zručnosti. Poukazuje na opakování některých oblastí ve vyhodnocení a zbytečně rozsáhlé zabývání se některými oblastmi vyhodnocení.

Sabina vidí ve vyhodnocování smysl, zjednodušila by ho však. Když na tuto pozici nastoupila, vyhodnocování se jí líbilo (kvůli shrnutí případu), nyní to však z různých důvodů nestíhá, obnáší to schůzky s klienty navíc, obtížně si domlouvá s klienty termíny, nemůže provádět vyhodnocení v terénu. Vyhodnocení je dlouhé. V IPODu vidí smysl. Uvítala by stejnou formu pro všechny (stejný formulář), zjednodušení vyhodnocování a větší specifikaci ohrožení dítěte. Má problém se rozhodnout, kdy je dítě ohrožené a kdy ne. Dále by chtěla mít nějaký nástroj pro rodiče k tomu, aby si uvědomili vážnost IPODu.

Daniela srovnává situaci před rokem 2013, než vyhodnocování začalo, nyní je to pro ni obrovská zátěž. Původní úmysl byl dobrý, ale musel by být nějaký omezený počet rodin. Dále nějaký standardizovaný nástroj, který by předešel subjektivitě vyhodnocování. Uvítala by přijatelnější formu vyhodnocování pro sociální pracovníky a méně administrativy.

Iva: „*Obecně vyhodnocování a IPOD je úžasná technika, protože dokáže ten případ zpřehlednit a člověk získá nějaký strukturovaný informace, jedu podle struktury a dokážu získat přehled o celé situaci a ten výstup, ten IPOD je úžasný v tom, že tam jsou přesně kroky, za který je někdo zodpovědný, a to v určitým čase. Takže obecně můžu říci - úžasná technika. [...] Když můžu mluvit v minulosti, když jsem začínala na OSPODu, tak jsem tuto techniku brala jako obrovský přínos pro moji práci, protože ze začátku jsem nevěděla, jak tu práci uchopit a stále jsem měla pocit, že celý ten případ nedokážu zpřehlednit, pořád jsem si říkala, abych na něco nezapomněla, tak v těch začátcích mi to hodně pomáhalo pro to zpřehlednění toho případu. [...] Ano, já jsem byla na školení už trochu v předstihu, nebo přesně v tom v roce 2013, jsme byli na prvním školení vyhodnocování a tam nás školily sociální pracovníce z Velké Británie, takže já jsem pro to byla úplně neuvěřitelně nadšená a říkala jsem si, to je přesně ono, co by tady mělo být a to je úplně skvělý. Ale postupem času, když jsem zabředávala do té praxe, tak*

jsem přišla na to, že samozřejmě je to dobrá metoda, ale tady se nedá dělat v takovém rozsahu, jak by měla být. Ten přínos je v tom, že se zmapuje a zprehlední ten celý případ a pak výstupem je IPOD, kde je to krásně strukturovaný a kde je to krásně všechno zachycený. [...] To si myslím, že rozhodně, protože je to jakýsi hodně zmapování případu. Ve většině případů se scházíme a všichni řeknou to, co potřebují, tak ten IPOD pak má velký význam, protože se do toho vloží jak dítě, jak doprovázející organizace, tak ten pěstoun, tak OSPOD jako já, takže opravdu je to hodně, hodně ošetřený. Zprehlední se to znovu a ten IPOD je o těch krocích a o té zodpovědnosti za každý krok. [...] Rozhodně by mně pomohlo, kdyby se mi snížil počet klientů a měla bych neomezenou možnost využívat facilitátory, prostory na případový konference. [...] Byla bych za to zvolit jeden formulář pro všechny OSPODy, aby když se předává spis, abych to dostala i elektronicky i fyzicky a už mohla navázat na to, což už někdo vypracoval, a udělala bych jen aktualizaci. Když to shrnu, vím, že je to úžasná metoda, která má budoucnost. [...] Myslím si, že ten systém sociální práce a sociálních pracovníků by měl být úplně jiný, abychom byli schopní to vyhodnocování dělat, dělat tak, jak se má a tak, aby to bylo v zájmu dětí, aby to prostě pomohlo, protože my to ve všech případech neděláme úplně, jak by se to mělo, ale děláme to z důvodů časových.“

Pavčina: „[...] Určitě to do sebe něco má, nějakým způsobem hodím na ten papír, co je tam takový nejdůležitější, co opravdu ta rodina, nebo ty děti potřebují. Na druhou stranu, když přehodnocuji, tak co se tam třeba zlepšilo, nebo co je ještě potřeba, takže na to myslím, že je to dobrý. Ale pro mě to znamená x papírů, dalších x hodin sedět u počítače a papírovat. [...] Je dobře, že jsou ve vyhlášce uzákoněny mediace a různé formy intervence a pomoci, což je pro sociální práci dobré. Dále jsou zde zmíněné i standardy kvality, jejichž součástí je vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte. Záleží pak, jak si to jednotlivý OSPOD stanoví. Pokud se dítě zavede do evidence, využíváme různé nástroje sociální práce. [...] Nějakým způsobem si i třeba srovnám v hlavě, co je v rodině důležité, na co by se měl člověk zaměřit, projednat to s tou rodinou. Zjistím informace, mám různé okruhy, oblasti, zjistím informace o té rodině. To je myslím dobrý. I to co by mě nenapadlo, tak na to se můžu nějakým způsobem zaměřit, nebo nějaký problém zjistit. Má to přínos informací, i pokud přebírá jiný pracovník klienta, nebo postupují spis, tak by tam mělo být to nejdůležitější z té rodiny, je to důležité pro přehled, co se tam děje, co se v rodině předtím událo. Kolonka širší rodina může sloužit v případě, když se v rodině něco děje, mám se na koho obrátit, mám kontakty na někoho z širší rodiny. [...] Na druhou stranu si udělám s lidmi přehled úkolů, mám tam nastavená pravidla, je to měřitelný a kontrolovatelný a oni se pod tím podepíší. [...] Nechci říci, že je to

někdy na obtíž, ale to, že to vyhodnocení musím udělat a musím nad tím strávit čas, tak někdy je lepší, kdybych měla více času s těmi lidmi pracovat než dělat papíry, na druhou je zase dobrý si všechny tyto informace pozjišťovat, vytáhnout ze spisu, od lidí, lékařů, ze školy, všechny tyto informace mám ve vyhodnocení, takže si myslím, že to může přispívat k efektivní pomoci. I dalšímu pracovníku, kterému předám spis nebo postupuji, tak mu to může zjednodušit práci, v tom, že vidí, co se tam aktuálně řeší, kde je nejvíce ohrožení a může s tím dál pracovat. Je to přehledný v oblastech, bodech, nemusí jít do záznamu prvotně. K seznámení s rodinou a co se tam řeší, to může být efektivní. [...] Někdy můžeme tápat v tom, kdy dělat podrobné vyhodnocení a kdy ne, kdy je dítě ohrožené a kdy ne. Takže by pomohlo, když by se pro nás zpřehlednilo, kdy máme dělat dlouhé vyhodnocení a kdy ne.“

Dana: „V prvním okamžiku bych řekla, že je to práce navíc, ale postupně mi přijde, že to má smysl jako nástroj, kterým si člověk může pomoci získat informace o rodině, a pokud se mu podaří udělat to prvotní, komplexní vyhodnocení, tak potom už to pokračování, ty revize už jsou jenom doplňování informací, a konkrétně když převezmu spis od někoho jiného, kde je vyhodnocení dobře udělaný, tak mi to velmi usnadní práci, protože nemusím probíhat celý spis a ty informace jsou kompletně v jednom místě, takže přínosný to je, byť s tím je práce a ještě s tím vlastně neumíme úplně pracovat, takže spíše pozitivní. [...] Informace máme v jednom místě a usnadní to práci. [...] Myslím si, že jo, že v rámci sběru těch informací, se nám asi podaří nashromáždit podklady a podněty a pak se může sestavovat ta konkrétní práce. [...] Potýkám se spíše s tím, že se zatím přesně neví, co a jak se má dělat a není žádný jednotný rámec a vůbec metodika k tomu, jak si to zjednodušit a ujednotit a vůbec jak to sestavit. Určitě by se mi líbilo, kdyby třeba z krajského úřadu byl nějaký rámec, jak to máme dělat, protože i oni sami říkali, že nevědí ani sami, že je to začátek a že se teprve dává dohromady, jak by to mělo vypadat, spíše v tom směru. V některých úřadech nebo krajích to funguje a vědí a mají i pěkné vzory jednotlivé OSPODY pro tu práci. [...] Možná zjednodušit ten formulář. Takovéto vypuštění té identity a seberealizace, zjednodušení vůbec. Nebo shromáždit do jednoho a zjednodušení, aby tam byly ty návodné oblasti u toho a aby to bylo jednodušší. Je k tomu vysvětlivka, která je na x dalších stránkách a člověk v tom loví a hledá. Přijde mi, že některý kolonky jsou prostě zbytečný, opakuje se tam to hodnocení, nebo alespoň já tam občas opakuji ty informace, přitom je to zbytečný.“

Pavla: „Novela je myslím přirozený vývoj právního systému, vyplývá z těch potřeb společnosti. Co se týká vyhodnocování a IPODu, je to nějaký směr metod práce, nový směr, ty idey se

od praxe někdy liší, idea právního předpisu může být jiná, než co praxe umožňuje a dovoluje, ale myslím si, že to nějaký smysl má. Jsou v tom nové metody práce, které dříve nebyly, jako případový konference a další. [...] Je to nový způsob. Měla by sloužit asi k hlubšímu prozkoumávání problému klienta, ohroženého dítěte. Mělo by se jít více do hloubky a více komplexně. Naráží se na všechny ty oblasti a vyloučí se ty, které nejsou rizikové a ohrožující a zaměřit by se měl člověk na ty, které to dítě ohrožují. K tomuto by to asi mělo vést. Když se to udělá opravdu dobře, může to být velký přínos při předávání klienta pro nového pracovníka, má z té spisové dokumentace vycucnuté to podstatné a nejdůležitější o tom dítěti, nebo i při postoupení spisu pro nového pracovníka by to měl být přínos. [...] Do praxe se to obtížně zavádělo, bylo to obtížně uchopitelný pro pracovníky, co si třeba do jednotlivých oblastí zařadit, a i metodika byla taková ne úplně pružná a než se k nám dostala, byla i třeba rozdílná a hodně obsáhlá, kladla na nás velký nároky na tom začátku, než jsme se naučili s tím pracovat. Naučit se s tím vůbec pracovat bylo náročné. A je to časová zátěž. A byť tu práci máme odpracovanou v tom spisu, tak to vytahování do toho vyhodnocení klade časový nárok i nárok na to získat v tom třeba tu zručnost. [...] Snažíme se efektivně pomáhat dětem, aniž bychom dělali vyhodnocení. [...] Pak je to samozřejmě časová zátěž při sběru dat, při práci s klientem, při sběru všech těch informací, při zpracování informací, vyhodnocení, takže určitě časová zátěž a náročnost na nás. [...] Zvnějšku by pomohla metodika, i vedení z kraje, mít sborník příkladů dobré praxe a podobně, ale to není. Snaží se o nějakou metodiku, Lumos toho vydal množství. [...] Možná v rámci doporučeného formuláře se opakujeme v některých oblastech a některým oblastem je tam věnovaný nadbytečný prostor a nejsou až tolik důležité.“

Sabina: „Když jsem sem přišla, tak vyhodnocování pro mě bylo něco úžasného. Vzala jsem spis, podívala jsem se na vyhodnocování a individuální plán, bylo to shrnutí celého případu a práce s rodinou, což bylo super. Nyní když to mám dělat, tak se to nestíhá, dělám to zpětně, i když jsem se snažila domlouvat s klienty termíny. Rodiče mají stejnou pracovní dobu v podstatě jako my. Volno si kvůli nám brát nebudou. Je složité mimo to, co řešíme, si domlouvat schůzky navíc na vyhodnocení a IPOD s rodiči. [...] Hlavní nevýhodu spatřuji v tom, že je to dlouhé. [...] Když by to šlo dělat to v praxi tak, jak to oni zamýšleli, tak by to asi přispívalo, to by bylo super. Když už mají rodiče něco v ruce, co podepsali, tak vidí, jaké mají úkoly a mohou se od toho odpíchnout, co je třeba udělat. V tom IPODu vidím smysl. Je špatné, že se to nemůže napsat přímo v prostředí domácnosti, kde by se to vytisklo a rodiče by si to přímo podepsali, což by zjednodušilo práci, než to dělat na úřadě. Pro mě je lepší jet do rodiny a rovnou to napsat. [...] Ano, každý to dělá jinak a nevím, jak je to správně. Stanovila bych jednotnou formu pro všechny,

jak to má být. Zjednodušilo by mi to práci. Když přijdu jako nová, tak nevím, co si mám vybrat. Máme možnost využívat dva typy vyhodnocení (formuláře) na dlouhé vyhodnocení. Je problém též rozhodnout, kdy je dítě ohrožené a kdy není. Některé věci jsou v § 6 zákona nespecifikované. [...] Ideálně zjednodušit, specifikovat ohrožení dítěte podrobněji. Asi i mít nějakou páku na ty rodiče, aby věděli, že to je podstatný dokument jako každý jiný, ne jen nějaký canc papíru, aby brali vážnost toho, že se něco děje a je potřeba to podepsat jako důležitý dokument. Bylo by fajn, kdyby tam bylo jen pár koloneček, kde by byla shrnuta jen ta témata, kterých se to má dotýkat a už by se v odstavěčku soustředilo pouze to, co se týká ohrožení dítěte. Dala bych výčet zdraví, rodina, zjednodušila bych to. Napsala bych tam jeden velký odstavec v kostce. Ne se věnovat každému jednotlivému odstavěčku a dlouhodobě nad tím přemýšlet. Často mi zabere hrozně moc času napsat jedno vyhodnocení, neboť v tom nemám praxi. Úplně bych vyhodnocování ale nezavrhovala, protože pro toho, kdo přijde ke spisu nově, tak je to shrnutí případu. [...] Někaké vyhodnocení by mělo být, jednak se nad tím zamyslím, ale byla bych pro zjednodušení vyhodnocení.

Daniela: „Zažila jsem zde rok 2012, kdy toto nebylo, nedělaly se individuální plány, nedělaly se vyhodnocení, pak to začalo až od roku 2013. Přijde mi, že daleko více jsem se věnovala práci v rodinách a daleko intenzivněji jsem se těm případům mohla věnovat a opravdu to více bylo v zájmu dětí, protože od roku 2013 se tvrdě najelo – máte hotový vyhodnocení, jsou hotové IPODy a člověk se kolikrát víc soustředí na to, aby byla hotová ta administrativní stránka věci místo toho, aby zvládnul opravdu věnovat se rodině a dělat tu sociální práci v té rodině, takhle to vidím. Takže pro mě je to obrovská, ale fakt obrovská zátěž, kdy se to pro mě zvirtlo, že abych to všechno zvládla, tak víc hodin trávím v kanceláři než bych měla v terénu, ta práce pak v terénu mi chybí, a abych to nějak ustála, tak skutečně tu musím být dýl, musím si tu práci vzít domů, bez toho to nejde. Nejsem schopná během běžné pracovní doby zvládnout ten nápor, který s sebou ta novela, ta vyhláška přinesla. [...] Myslím si, že původní úmysl možná byl dobrý, skutečně to zmapovat, skutečně odchytit, kde je to ohrožení dítěte, na to nasadit ten IPOD, ale vzhledem k tomu, kolik toho máme, jaké množství práce musíme zvládnout, že my si nemůžeme říci, tak máme dvacet rodin a mám stopku, ty případy chodí další a další a do toho chodí soudy, a tak dále, tak je to prostě neúnosný, tak skutečně mně to teď v práci nepomáhá a nic neřeší, mně to naopak tu práci znesnadňuje. Myslím si, že původní úmysl byl dobrý, ale není to na české poměry, na českou sociálně-právní ochranu dětí, to bychom skutečně museli mít nějaký model, kde každý pracovník bude mít omezený počet rodin, pak je to zvladatelný a myslím si, že i ten svůj účel to naplní a nebude se dělat jenom papír pro papír. [...]

Do každého vyhodnocení vstupuje subjektivní faktor pracovníka, který ho zpracovává, to si myslím, že je nešťastný, že to nedokážeme objektivně pojmut. [...] Očekávám, že v rámci tohoto se nějaký standardizovaný nástroj se objeví, že skutečně budou nuceny s tím vyhodnocením cokoliv udělat, protože si myslím, že každá pracovnice na týž dítě, na týž rodinnou situaci udělá to vyhodnocení kolikrát úplně jinak. [...] Pokud už to má být, tak ať je to nějakou přijatelnější formou pro nás a srozumitelnější a méně administrativně náročné. [...] Myslela jsem, že když to začalo ve 2012, to už je pět let, že za pět let to bude jinak, že se tam něco pozmění, že se zjistí, že to je nezvladatelný nebo že to nepřineslo ten efekt, jaký by to mít mělo, ale zatím se nic neděje.“

V rámci této kategorie se objevují ambivalentní postoje. Názory na vyhodnocování jsou většinou převážně pozitivní, ale zároveň vždy zahrnují i volání po změnách, zejména zjednodušení formuláře, sjednocení formuláře pro všechny OSPODY, snížení počtu klientů, administrativy, po metodice z kraje.

Kategorie č. 4 – Význam IPOD

Iva oceňuje individuální plán ochrany dítěte, který je strukturovaný a kde jsou uvedeny kroky, za které je někdo zodpovědný v určitém termínu. Většinou ho vytváří ve spolupráci s ostatními. Vlivem okolností je však někdy vytváří sama bez neziskové organizace, což nepovažuje za dobré.

Pavína má v podepsaném IPOD úkoly, kde jsou nastavená pravidla, která se dají změřit a zkontrolovat.

Dana hovořila o tom, že po nashromáždění informací a podnětů může sestavovat konkrétní práci. Vzhledem k tomu, že po vyhodnocování následuje vytvoření IPOD, mohu vyvodit, že se jedná o sestavení individuálního plánu. Více se k tématu nevyjádřila.

Pavla vidí v IPODu nový směr práce.

Sabrina vidí v IPODu smysl, naráží však při jeho tvorbě na různé praktické problémy (čas, pracovní doba, nemožnost zpracovat ho v terénu). Rodiče mají v IPODu napsané úkoly, které mají udělat.

Daniela často vnímá v IPOD spíše administrativní stránku věci, má problém se domluvit s rodiči na IPODu.

Iva: „*Obecně vyhodnocování a IPOD je úžasná technika, protože dokáže ten případ zpřehlednit a člověk získá nějaký strukturovaný informace, jedu podle struktury a dokážu získat přehled*

o celé situaci a ten výstup, ten IPOD je úžasný v tom, že tam jsou přesně kroky, za který je někdo zodpovědný, a to v určitým čase. [...] Ten přínos je v tom, že se zmapuje a zprehlední ten celý případ a pak výstupem je IPOD, kde je to krásně strukturovaný a kde je to krásně všechno zachycený. [...] To nastavení moje je samozřejmě různý, protože vidím to jako úžasnou metodu, ale na druhý straně se v tom někdy plácám a kde ta neziskovka moc nespolupracuje, tak IPODy pak dělám tady na stole, vytvářím si úkoly sama pro dítě, to si myslím, že je špatně, ale nedá se to dělat jinak, prostě v tom objemu se to nedá dělat jinak. [...] Ve většině případů se scházíme a všichni řeknou to, co potřebujou, tak ten IPOD pak má velký význam, protože se do toho vloží jak dítě, jak doprovázející organizace, tak ten pěstoun, tak OSPOD jako já, takže opravdu je to hodně, hodně ošetřený. Zprehlední se to znovu a ten IPOD je o těch krocích a o té zodpovědnosti za každý krok.“

Pavlna: „[...] Na druhou stranu si udělám s lidmi přehled úkolů, mám tam nastavená pravidla, je to měřitelný a kontrolovatelný a oni se pod tím podepíší.“

Dana: „Myslím si, že jo, že v rámci sběru těch informací, se nám asi podaří nashromáždit podklady a podněty a pak se může sestavovat ta konkrétní práce.“

Pavla: „[...] Co se týká vyhodnocování a IPODu, je to nějaký směr metod práce, nový směr, ty idey se od praxe někdy liší, idea právního předpisu může být jiná, než co praxe umožňuje a dovoluje, ale myslím si, že to nějaký smysl má. Jsou v tom nové metody práce, které dříve nebyly, jako případový konference a další.“

Sabina: „Když jsem sem přišla, tak vyhodnocování pro mě bylo něco úžasného. Vzala jsem spis, podívala jsem se na vyhodnocování a individuální plán, bylo to shrnutí celého případu a práce s rodinou, což bylo super. Nyní když to mám dělat, tak se to nestihá, dělám to zpětně, i když jsem se snažila domlout s klienty termíny. Rodiče mají stejnou pracovní dobu v podstatě jako my. Volno si kvůli nám brát nebudou. Je složité mimo to, co řešíme, si domlout schůzky navíc na vyhodnocení a IPOD s rodiči. [...] Když už mají rodiče něco v ruce, co podepsali, tak vidí, jaké mají úkoly a mohou se od toho odpíchnout, co je třeba udělat. V tom IPODu vidím smysl. Je špatné, že se to nemůže napsat přímo v prostředí domácnosti, kde by se to vytisklo a rodiče by si to přímo podepsali, což by zjednodušilo práci, než to dělat na úřadě. Pro mě je lepší jet do rodiny a rovnou to napsat.“

Daniela: „[...] Přijde mi, že daleko více jsem se věnovala práci v rodinách a daleko intenzivněji jsem se těm případům mohla věnovat a opravdu to více bylo v zájmu dětí, protože od roku 2013 se tvrdě najelo – máte hotový vyhodnocení, jsou hotové IPODy a člověk se kolikrát víc soustředí na to, aby byla hotová ta administrativní stránka věci místo toho, aby zvládnul opravdu věnovat se rodině a dělat tu sociální práci v tý rodině, takhle to vidím. [...] Je problém se dohodnout s rodiči, kteří jsou v konfliktu, nesouhlasí vůbec s tím, že dělám intervenci v rodině a mám se s nimi dohodnout na IPODu. Považují to, že tam chodím, zasahuji, za naprosto zbytečný. To je nadlidský výkon se s nimi dohodnout na IPODu, vymyslet s nimi, sepsat, podepsat od nich navrhované opatření, to se fakt nedá. Jsou situace, kdy se to opravdu nedá.“

Ohlasy na IPOD jsou vesměs pozitivní, IPOD má svou strukturu, obsahuje určité kroky, úkoly, které jsou měřitelné a kontrolovatelné. Jedná se o novou metodu práce. Při jeho vytváření však sociální pracovníci někdy naráží na různé překážky.

Kategorie č. 5 - Ulehčení práce versus zatížení prací

Iva hovořila o tom, že jí vyhodnocování pomohlo při zpřehlednění případu, nevýhodou je však časová náročnost.

Pavčina uvedla, že si urovná v hlavě, co je důležité a na co se má zaměřit. Dále spatřuje přínos pro pracovníka, kterému spis předává, postupuje, neboť obdrží nejdůležitější informace a události z rodiny v průběhu času. Kolonka širší rodina může být nápomocna přitom, že se má na koho obrátit, když se něco v rodině děje. S lidmi má jasně nastavená pravidla.

Dana hovořila o tom, že pokud má člověk čas, prostor a zdroje informací, ulehčí mu to práci. Na začátku tomu musí dát určitou časovou dotaci. Některé kolonky ve vyhodnocení jí přijdou zbytečné, formulář by zjednodušila, některé kolonky by vypustila či shrnula do jedné.

Pavla vnímala zátěž metody pro pracovníky při zavádění do praxe, nechuť pracovníků, dále vnímá časovou zátěž a potřebu získání zručnosti při zautomatizování. Pozitivně hodnotila vyhodnocení při předávání klienta či postoupení spisu.

Sabina uvedla, že vyhodnocování nestíhá, složitě si domlouvá setkání s klienty, jedno vyhodnocení jí zabere mnoho času (chybí jí praxe), ale úplně by ho nezavrhovala.

Daniela se nejvíce rozhovořila o zátěži, která je na sociální pracovníky OSPOD naložená ve srovnání se stavem před rokem 2013. Vyhodnocování vnímá jako obrovskou zátěž, která je pro ni nezvladatelná a nutí ji to, aby byla v práci déle, aby si práci nosila domů, protože během běžné pracovní doby nemůže ustát. Novela dle jejího názoru nesplňuje efekt, který měla mít.

Iva: „Když můžu mluvit v minulosti, když jsem začínala na OSPODu, tak jsem tuto techniku brala jako obrovský přínos pro moji práci, protože ze začátku jsem nevěděla, jak tu práci uchopit a stále jsem měla pocit, že celý ten případ nedokážu zřehlednit, pořád jsem si říkala, abych na něco nezapomněla, tak v těch začátcích mi to hodně pomáhalo pro to zřehlednění toho případu. [...] Ale postupem času, když jsem zabředávala do té praxe, tak jsem přišla na to, že samozřejmě je to dobrá metoda, ale tady se nedá dělat v takovém rozsahu, jak by měla být. Ten přínos je v tom, že se zmapuje a zřehlední ten celý případ a pak výstupem je IPOD, kde je to krásně strukturovaný a kde je to krásně všechno zachycený. [...] To si myslím, že rozhodně, protože je to jakýsi hodně zmapování případu. [...] Zřehlední se to znovu a ten IPOD je o těch krocích a o té zodpovědnosti za každý krok. [...] Nevýhoda pro mě je časová náročnost [...] Je to tedy o časové náročnosti, když člověk má omezený čas, spoustu klientů a vím, že to vyhodnocení a IPOD není až tak propracovaný jak by mělo být. [...] Setkávám se s tím, že když mi někdo pře pošle celý spis, když se změní trvalý pobyt, tak já mám k dispozici fyzické vyhodnocení, které je na jiném formuláři než mám já a nemám to elektronicky, takže pro mě to znamená to přehodit si to do svého formuláře fyzicky a to je taky časově náročný.“

Pavčina: „Nějakým způsobem si i třeba srovnám v hlavě, co je v rodině důležité, na co by se měl člověk zaměřit, projednat to s tou rodinou. [...] Má to přínos informací, i pokud přebírá jiný pracovník klienta, nebo postupují spis, tak by tam mělo být to nejdůležitější z té rodiny, je to důležité pro přehled, co se tam děje, co se v rodině předtím událo. Kolonka širší rodina může sloužit v případě, když se v rodině něco děje, mám se na koho obrátit, mám kontakty na někoho z širší rodiny. [...] Na druhou stranu si udělám s lidmi přehled úkolů, mám tam nastavená pravidla, je to měřitelný a kontrolovatelný a oni se pod tím podepíší.“

Dana: „V prvním okamžiku bych řekla, že je to práce navíc, ale postupně mi přijde, že to má smysl jako nástroj, kterým si člověk může pomoci získat informace o rodině, a pokud se mu podaří udělat to prvotní, komplexní vyhodnocení, tak potom už to pokračování, ty revize už jsou jenom doplňování informací, a konkrétně když převezmu spis od někoho jiného, kde je vyhodnocení dobře udělaný, tak mi to velmi usnadní práci, protože nemusím probíhat celý spis a ty informace jsou kompletně v jednom místě, takže přínosný to je, byť s tím je práce a ještě s tím vlastně neumíme úplně pracovat, takže spíše pozitivní. [...] Tak to jak jsem říkala, že vůbec člověk může získat informace, pokud má čas a prostor se tomu věnovat a i ty zdroje má takový, že ty informace tam skutečně o tom má, tak mu to usnadní práci a pak už to nabalování po těch

revizích, to doplňování informací. Informace máme v jednom místě a usnadní to práci. [...] Na začátku určitě tu časovou dotaci, kterou tomu musím dát, protože vůbec to prvotní shromažďování těch informací je takový rozsáhlý a zabere to hodně času, hodně energie. [...] Možná zjednodušit ten formulář. Takovéto vypuštění té identity a seberealizace, zjednodušení vůbec. Nebo shromáždit do jednoho a zjednodušení, aby tam byly ty návodné oblasti u toho a aby to bylo jednodušší. Je k tomu vysvětlivka, která je na x dalších stránkách a člověk v tom loví a hledá. Přejde mi, že některé kolonky jsou prostě zbytečné, opakuje se tam to hodnocení, nebo alespoň já tam občas opakuji ty informace, přitom je to zbytečné.“

Pavla: „[...] Když se to udělá opravdu dobře, může to být velký přínos při předávání klienta pro nového pracovníka, má z té spisové dokumentace vycucnuté to podstatné a nejdůležitější o tom dítěti, nebo i při postoupení spisu pro nového pracovníka by to měl být přínos. [...] Do praxe se to obtížně zavádělo, bylo to obtížně uchopitelný pro pracovníky, co si třeba do jednotlivých oblastí zařadit, a i metodika byla taková ne úplně pružná a než se k nám dostala, byla i třeba rozdílná a hodně obsáhlá, kladla na nás velký nároky na tom začátku, než jsme se naučili s tím pracovat. Naučit se s tím vůbec pracovat bylo náročné. A je to časová zátěž. A byť tu práci máme odpracovanou v tom spisu, tak to vytahování do toho vyhodnocení klade časový nárok i nárok na to získat v tom třeba tu zručnost. [...] Nutí to toho pracovníka zabývat se tím komplexněji a s větší hloubkou a určitě to pomáhá při předávání informací, [...] V tom spise tu práci máme, a pak je občas pro nás zátěž tu naši práci a všechny ty informace a to čím jsme se zabývali, přenést do vyhodnocení, protože jsme k tomu vyhodnocení přistoupili s nechutí, obavami, učíme se ho používat, takže to nemáme ještě úplně zautomatizované, možná k tomu dospějeme.“

Sabina: „[...] Když jsem sem přišla, tak vyhodnocování pro mě bylo něco úžasného. Vzala jsem spis, podívala jsem se na vyhodnocování a individuální plán, bylo to shrnutí celého případu a práce s rodinou, což bylo super. Nyní když to mám dělat, tak se to nestihá, dělám to zpětně, i když jsem se snažila domlout s klienty termíny. [...] Je složité mimo to, co řešíme, si domlout schůzky navíc na vyhodnocení a IPOD s rodiči. [...] Hlavní nevýhodu spatřuji v tom, že je to dlouhé. [...] Často mi zabere hrozně moc času napsat jedno vyhodnocení, neboť v tom nemám praxi. Úplně bych vyhodnocování ale nezavrhovala, protože pro toho, kdo přijde ke spisu nově, tak je to shrnutí případu.“

Daniela: „[...] Zažila jsem zde rok 2012, kdy toto nebylo, nedělaly se individuální plány, nedělaly se vyhodnocení, pak to začalo až od roku 2013. [...] Takže pro mě je to obrovská, ale fakt obrovská zátěž, kdy se to pro mě zvrtilo, že abych to všechno zvládla, tak víc hodin trávím v kanceláři než bych měla v terénu, ta práce pak v terénu mi chybí, a abych to nějak ustála, tak skutečně tu musím být dýl, musím si tu práci vzít domů, bez toho to nejde. Nejsem schopná během běžné pracovní doby zvládnout ten nápor, který s sebou ta novela, ta vyhláška přinesla. [...] Myslím si, že původní úmysl možný byl dobrý, skutečně to zmapovat, skutečně odchytit, kde je to ohrožení dítěte, na to nasadit ten IPOD, ale vzhledem k tomu, kolik toho máme, jaké množství práce musíme zvládnout, že my si nemůžeme říci, tak máme dvacet rodin a mám stopku, ty případy chodí další a další a do toho chodí soudy, a tak dále, tak je to prostě neúnosný, tak skutečně mně to teď v práci nepomáhá a nic neřeší, mně to naopak tu práci znesnadňuje. Myslím si, že původní úmysl byl dobrý, ale není to na české poměry, na českou sociálně-právní ochranu dětí, to bychom skutečně museli mít nějaký model, kde každý pracovník bude mít omezený počet rodin, pak je to zvladatelný a myslím si, že i ten svůj účel to naplní a nebude se dělat jenom papír pro papír. [...] Myslela jsem, že když to začalo ve 2012, to už je pět let, že za pět let to bude jinak, že se tam něco pozmění, že se zjistí, že to je nezvladatelný nebo že to nepřineslo ten efekt, jaký by to mít mělo, ale zatím se nic neděje.“

V odpovědích se objevují zejména smíšené ohlasy, z negativ je to zejména časové zatížení, z pozitiv zprehlednění případu, ulehčení při předávání spisu.

Kategorie č. 6 - Kvantita neznamená kvalita

Iva hovořila o tom, že není možné metodu vyhodnocování používat v rozsahu, jak bylo zamýšleno. Vzhledem k objemu práce a dalším okolnostem se někdy snižuje kvalita vyhodnocení a IPOD.

Pokud bychom kvalitou v této kategorii rozuměli kvalitu práce, pro Pavlínu je v případě více dětí v rodině vyhodnocování časově náročné a ne již tak přínosné. Někdy by uvítala více času na práci s lidmi.

V souvislosti s kvantitou hovořila Dana o tom, že některé kolonky ve vyhodnocování jsou zbytečné.

Pavla sdělila, že i bez vyhodnocení se snažíme efektivně pomoci dětem. V doporučeném formuláři se informace opakují, některým oblastem je věnován zbytečně velký prostor.

Sabina se volně tématem kvantity zabývala v tom směru, že by množství kolonek zúžila, vyhodnocování by zjednodušila.

Daniela uvedla, že vyhodnocování by naplnilo svůj účel, pokud by byl omezený počet rodin.

Iva: „[...] Ale postupem času, když jsem zabředávala do té praxe, tak jsem přišla na to, že samozřejmě je to dobrá metoda, ale tady se nedá dělat v takovém rozsahu, jak by měla být. [...] To nastavení moje je samozřejmě různý, protože vidím to jako úžasnou metodu, ale na druhý straně se v tom někdy plácám a kde ta neziskovka moc nespolupracuje, tak IPODy pak dělám tady na stole, vytvářím si úkoly sama pro dítě, to si myslím, že je špatně, ale nedá se to dělat jinak, prostě v tom objemu se to nedá dělat jinak. Když nemám čas, tak opravdu to dělám, jak se to nemá, ale vím, že to musí být, prostě to udělám nejjednodušším způsobem, i když vím, že to není dobře. Je to tedy o časové náročnosti, kdy člověk má omezený čas, spoustu klientů a vím, že někdy to vyhodnocení a IPOD není až tak propracovaný jako by mělo být. [...]“

Pavčina: „[...] Pro mě to vyhodnocování je, nechci říct, ztráta času, to ne, ale v mnoha případech, prostě když je v rodině x dětí, tak to zabere velkou část času a ne vždycky je to pro mě tak přínosný. [...] Nechci říci, že je to někdy na obtíž, ale to, že to vyhodnocení musím udělat a musím nad tím strávit čas, tak někdy je lepší, kdybych měla více času s těmi lidmi pracovat než dělat papíry, na druhou stranu někdy je zase dobrý si všechny tyto informace pozjišťovat, vytáhnout je ze spisu, od lidí, lékařů, ze školy, všechny tyto informace mám ve vyhodnocení, takže si myslím, že to může přispívat k efektivní pomoci.“

Dana: „[...] Přijde mi, že některý kolonky jsou prostě zbytečný, opakuje se tam to hodnocení, nebo alespoň já tam občas opakuji ty informace, přitom je to zbytečný.“

Pavla: „[...] Snažíme se efektivně pomáhat dětem, aniž bychom dělali vyhodnocení. [...] Možná v rámci doporučeného formuláře se opakujeme v některých oblastech a některým oblastem je tam věnovaný nadbytečný prostor a nejsou až tolik důležité.“

Sabina: „[...] Bylo by fajn, kdyby tam bylo jen pár koloneček, kde by byla shrnuta jen ta témata, kterých se to má dotýkat a už by se v odstavečku soustředilo pouze to, co se týká ohrožení dítěte. Dala bych výčet zdraví, rodina, zjednodušila bych to. Napsala bych tam jeden velký odstavec v kostce. Ne se věnovat každému jednotlivému odstavečku a dlouhodobě nad tím přemýšlet. [...]“

Daniela: „[...] Myslím si, že původní úmysl byl dobrý, ale není to na české poměry, na českou sociálně-právní ochranu dětí, to bychom skutečně museli mít nějaký model, kde každý pracovník bude mít omezený počet rodin, pak je to zvladatelný a myslím si, že i ten svůj účel to naplní a nebude se dělat jenom papír pro papír.“

V odpovědích se objevovalo různé pojetí kvality a kvantity. Při menším objemu práce by bylo vyhodnocování kvalitnější, přínosnější, naplnilo by svůj účel. Někteří respondenti by zúžili vyhodnocování.

Kategorie č. 7 - Nespolupráce

Respondentka Iva vidí jako jednu z nevýhod nespolupráci odborníků. Dana uvedla, že vyhodnocování je závislé na snaze klientů poskytnout informace, na jejich motivaci ke spolupráci. Pavlína i Pavla o nespolupráci nehovořily. Sabina hovoří o nevstřícnosti rodičů vzít si volno kvůli sociálním pracovníkům. Daniela vnímá, že se s vyhodnocováním v dalších organizacích nepracuje, tak jak by mělo, dále hovoří o nespolupráci rodičů při vytváření IPOD.

Iva: „Nevýhoda pro mě je časová náročnost a pak další nevýhoda je nespolupráce odborníků, nespolupráce hlavně lékařů, psychologů, kteří se nám nedostavují na případový konference, kde se většinou ten IPOD tvoří. Dříve jsme zkoušela odborníky zvat, ale teď už vím, že nepřijdou, tak už to nezkouším. [...] To nastavení moje je samozřejmě různý, protože vidím to jako úžasnou metodu, ale na druhý straně se v tom někdy plácám a kde ta neziskovka moc nespolupracuje, tak IPODy pak dělám tady na stole, vytvářím si úkoly sama pro dítě, to si myslím, že je špatně, ale nedá se to dělat jinak, prostě v tom objemu se to nedá dělat jinak. [...]“

Pavlína: nevedla

Dana: „[...] Je to i hodně samozřejmě závislý na tom, jak ten člověk je ochoten ty informace vůbec poskytnout, když získávám ty informace od klienta, namotivovat ho natolik, aby byl sdílný a spolupracoval, ale to je asi se vším. [...]“

Pavla: nevedla

Sabina: „[...] Rodiče mají stejnou pracovní dobu v podstatě jako my. Volno si kvůli nám brát nebudou. [...] Asi i mít nějakou páku na ty rodiče, aby věděli, že to je podstatný dokument jako každý jiný, ne jen nějaký canc papíru, aby brali vážnost toho, že se něco děje a je potřeba to podepsat jako důležitý dokument. [...]“

Daniela: „Člověku to dá hodně práce a nějaký zařízení to chce poslat, já pak třeba zjišťuju, jen to chtějí poslat, aby naplnili podmínku, máme to ve spise dítěte mít, nikdo to nechte, nikdo se tím nezaobírá. Systém to vyžaduje, ale nepracuje se s tím tak, jak by mělo. Je problém se dohodnout s rodiči, kteří jsou v konfliktu, nesouhlasí vůbec s tím, že dělám intervenci v rodině a mám se s nimi dohodnout na IPODu. Považuji to, že tam chodím, zasahuji, za naprosto zbytečný. To je nadlidský výkon se s nimi dohodnout na IPODu, vymyslet s nimi, sepsat, podepsat od nich navrhované opatření, to se fakt nedá. Jsou situace, kdy se to opravdu nedá.“

V odpovědích respondentů se objevuje často nespolupráce rodičů, též odborníků a organizací.

Kategorie č. 8 - Administrativa versus práce v terénu

Iva v rozhovoru zmiňuje časově náročnou administrativu po přeposlání spisu, neboť není jednotný přenositelný formulář. Pavlína se vícekrát zmínila o administrativní zátěži a méně času na práci s lidmi. Dana o administrativě nehovořila. Pavla zmínila zátěž při přenosu (zpracování) informací. Sabina by uvítala mít možnost učinit určité úkony přímo v terénu. Daniela uvedla, že v současné době se často soustředí spíše na to, aby byla splněna administrativní stránka věci, než na sociální práci v rodině. Vnímá administrativní zátěž.

Iva: „Setkávám se s tím, že když mi někdo přepoše celý spis, když se změní trvalý pobyt, tak já mám k dispozici fyzické vyhodnocení, které je na jiném formuláři než mám já a nemám to elektronicky, takže pro mě to znamená to přehodit si to do svého formuláře fyzicky a to je taky časově náročný.“

Pavlína: „[...] Ale pro mě to znamená x papírů, dalších x hodin sedět u počítače a papírovat. [...] Někdy se v těch rodinách stále něco děje, člověk by mohl stále přehodnocovat. A x dalších papírů, musím shánět k IPODům podpisy. [...] Nechci říci, že je to někdy na obtíž, ale to, že to vyhodnocení musím udělat a musím nad tím strávit čas, tak někdy je lepší, kdybych měla více času s těmi lidmi pracovat než dělat papíry, na druhou stranu někdy je zase dobrý si všechny

tyto informace pozjišťovat, vytáhnout je ze spisu, od lidí, lékařů, ze školy, všechny tyto informace mám ve vyhodnocení, takže si myslím, že to může přispívat k efektivní pomoci.“

Dana: neuvedla

Pavla: „[...] Pak je to samozřejmě časová zátěž při sběru dat, při práci s klientem, při sběru všech těch informací, při zpracování informací, vyhodnocení, takže určitě časová zátěž a náročnost na nás. [...]“

Sabina: „Hlavní nevýhodu spatřuji v tom, že je to dlouhé. [...] Je špatné, že se to nemůže napsat přímo v prostředí domácnosti, kde by se to vytisklo a rodiče by si to přímo podepsali, což by zjednodušilo práci, než to dělat na úřadě. Pro mě je lepší jet do rodiny a rovnou to napsat. [...] Často mi zabere hrozně moc času napsat jedno vyhodnocení, neboť v tom nemám praxi.“

Daniela: „Zažila jsem zde rok 2012, kdy toto nebylo, nedělaly se individuální plány, nedělaly se vyhodnocení, pak to začalo až od roku 2013. Přijde mi, že daleko více jsem se věnovala práci v rodinách a daleko intenzivněji jsem se těm případům mohla věnovat a opravdu to více bylo v zájmu dětí, protože od roku 2013 se tvrdě najelo – máte hotový vyhodnocení, jsou hotové IPODy a člověk se kolikrát víc soustředí na to, aby byla hotová ta administrativní stránka věci místo toho, aby zvládnul opravdu věnovat se rodině a dělat tu sociální práci v té rodině, takhle to vidím. Takže pro mě je to obrovská, ale fakt obrovská zátěž, kdy se to pro mě zvrtilo, že abych to všechno zvládla, tak víc hodin trávím v kanceláři než bych měla v terénu, ta práce pak v terénu mi chybí, a abych to nějak ustála, tak skutečně tu musím být dýl, musím si tu práci vzít domů, bez toho to nejde. [...] Myslím si, že původní úmysl byl dobrý, ale není to na české poměry, na českou sociálně-právní ochranu dětí, to bychom skutečně museli mít nějaký model, kde každý pracovník bude mít omezený počet rodin, pak je to zvladatelný a myslím si, že i ten svůj účel to naplní a nebude se dělat jenom papír pro papír. [...] Pokud už to má být, tak ať je to nějakou přijatelnější formou pro nás a srozumitelnější a méně administrativně náročné.“

Většina respondentů zmínila administrativní zátěž vyhodnocování. V odpovědích se objevily názory, že je administrativou je upozad'ována práce s klienty v terénu či nemožnost činit určité úkony v terénu.

Kategorie č. 9 – Individuální přístup

K tématu individuálního přístupu můžeme zahrnout různorodé odpovědi respondentů, neboť téma individuálního přístupu se v rozhovorech objevovalo v odlišném pojetí. Z rozhovoru s respondentkou Ivou vyplývá, že její přístup k vyhodnocování je různý s ohledem na okolnosti vyhodnocování, když nemá čas, snaží se o zjednodušení. Pavlína sdělila, že individuální přístup by měl být v každém případě. Rovněž hovořila o standardech kvality, které zahrnují vyhodnocování, a které si každý OSPOD stanovuje individuálně. Pavla v rozhovoru individuální přístup k vyhodnocování zdůrazňovala. Pokud je vyhodnocování dobře zpracované, ulehčuje práci při předávání dokumentace dalšímu pracovníkovi. Zároveň ale sdělila, že i bez vyhodnocování se pracovník snaží efektivně pomáhat. Dle jejího názoru se odvíjí kvalita vyhodnocování od osobních vlastností pracovníka a jeho zaujetí, jestli zpracuje vyhodnocení povrchově či hloubkově. Dana a Sabina o individuálním přístupu nehovořila. Daniela se domnívá, že do každého vyhodnocování vstupuje subjektivní názor pracovníka a vyhodnocování tak není objektivní.

Iva: „*To nastavení moje je samozřejmě různý, protože vidím to jako úžasnou metodu, ale na druhý straně se v tom někdy plácám a kde ta neziskovka moc nespolupracuje, tak IPODy pak dělám tady na stole, vytvářím si úkoly sama pro dítě, to si myslím, že je špatně, ale nedá se to dělat jinak, prostě v tom objemu se to nedá dělat jinak. Když nemám čas, tak opravdu to dělám, jak se to nemá, ale vím, že to musí být, prostě to udělám nejjednodušším způsobem, i když vím, že to není dobře. Je to tedy o časové náročnosti, kdy člověk má omezený čas, spoustu klientů a vím, že někdy to vyhodnocení a IPOD není až tak propracovaný jako by mělo být. [...]*“

Pavlína: „*Individuální přístup by měl být v každém případě, každé dítě má své potřeby v rámci jedné rodiny. [...] Dále jsou zde zmíněné i standardy kvality, jejichž součástí je vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte. Záleží pak, jak si to jednotlivý OSPOD stanoví.*“

Dana: neuvedla

Pavla: „*[...] Když se to udělá opravdu dobře, může to být velký přínos při předávání klienta pro nového pracovníka, má z té spisové dokumentace vycucnuté to podstatné a nejdůležitější o tom dítěti, nebo i při postoupení spisu pro nového pracovníka by to měl být přínos. [...] Nutí to toho pracovníka zabývat se tím komplexněji a s větší hloubkou a určitě to pomáhá při*

předávání informací, ale myslím si, že i bez toho vyhodnocování, že to je stejně individuální, že se člověk snaží co nejefektivněji pomáhat dítěti a že to dělá i v případě, jestliže k tomu má nebo nemá vyhodnocení. Je to o jednotlivých osobnostech těch pracovníků, o jejich osobním nasazení a zájmu a stejně tak je to o tom, jak kdo s tím vyhodnocováním pracuje, někdo ho bere povrchně a pak to žádný efekt nemá a někdo si s tím dá práci a udělá to dobře a tam to efekt může mít. A není to o tom, že by to udělal ten papír nebo i ta metoda. Snažíme se efektivně pomáhat dětem, aniž bychom dělali vyhodnocení. [...] I bez vyhodnocování je to o osobnostech pracovníků, stejně tak je to i s vyhodnocením.“

Sabina: neuvedla

Daniela: „To co mi hodně schází v této oblasti je nějaký standardizovaný nástroj, ať už je to to vyhodnocení, tak do toho vkládáme hodně toho svého, takže třeba jinou zkušenost můžu mít já, která už mám děti a jinou třeba kolegyně, která děti nemá a je sotva po škole, takže jí třeba některý stav domácnosti může připadat šílený, zatímco pro mě je to ještě únosný a nevidím to rizikový pro to dítě, takže si myslím, že kdyby existovaly nějaký standardizovaný nástroje, kde by jasně bylo vyznačený, co je a co není už ohrožující pro to dítě, že tak by nám to v ledasčem polevilo. To že tady budeme vypisovat kolonky a sami si s tím nějak tvořit, není to šťastný. Do každého vyhodnocení vstupuje subjektivní faktor pracovníka, který ho zpracovává, to si myslím, že je nešťastný, že to nedokážeme objektivně pojmout. [...] Očekávám, že v rámci tohoto se nějaký standardizovaný nástroj se objeví, že skutečně budou nucený s tím vyhodnocením cokoli udělat, protože si myslím, že každá pracovnice na týž dítě, na týž rodinnou situaci udělá to vyhodnocení kolikrát úplně jinak. Myslím si, že by to pomohlo, usnadnilo zátěž, která je na nás kladená a že by to bylo v uvozovkách spravedlivější. Pokud už to má být, tak ať je to nějakou přijatelnější formou pro nás a srozumitelnější a méně administrativně náročné.“

Individuální přístup byl v odpovědích pojat různými způsoby. V této kategorii byla patrná největší rozmanitost odpovědí.

4.4 Vyhodnocení

Výzkumná část A, která byla zaměřena na případové studie, nám ozřejmila proces vyhodnocování dle potřeb dítěte, narušenosti funkčnosti rodiny a poruch jednotlivých funkcí rodiny, tak jak byly nastíněny v teoretické části bakalářské práce. Ukázala nám podstatu

vyhodnocovacího procesu, představila nám možnou návaznost OSPOD Městského úřadu Lanškroun na další subjekty a formou mapy rovněž sociálně aktivizační služby fungující v Pardubickém kraji. Výzkum podtrhuje i teoretickou část bakalářské práce a prohlubuje vidění problematiky vyhodnocování, přibližuje činnost sociálních pracovníků orgánů sociálně právní ochrany dětí v současnosti po novele zákona.

Navazující výzkumná část B se soustřeďuje již více na praktické cíle bakalářské práce a to na zejména na zjištění postoje a stanoviska sociálních pracovníků k nové metodě vyhodnocování.

Na dílčí otázku, jestli jsou sociální pracovníci s metodou vyhodnocování spokojeni, nebo chtějí tuto metodu změnit, jsem odpověděla těmito kategoriemi: **kategorie č. 1 – Časová náročnost, kategorie č. 2 – Zpřehlednění případu, kategorie č. 3 - Spokojenost versus změna, kategorie č. 4 – Význam IPOD, kategorie č. 5 – Ulehčení práce versus zatížení prací, kategorie č. 6 - Kvantita neznamená kvalita, kategorie č. 8 - Administrativa versus práce v terénu, kategorie č. 9 – Individuální přístup.**

Na dílčí otázku, jestli spatřují sociální pracovníci metodu vyhodnocování v péči o ohrožené děti jako užitečnou, jsem odpověděla kategoriemi: **Kategorie č. 3 - Spokojenost versus změna, kategorie č. 6 - Kvantita neznamená kvalita a kategorie č. 9 – Individuální přístup.**

Na dílčí otázku, jaké výhody a jaká úskalí tato metoda sociálním pracovníkům při své práci přináší, jsem odpověděla kategoriemi: **kategorie č. 1 – Časová náročnost, kategorie č. 2 – Zpřehlednění případu, kategorie č. 3 – Význam IPOD, kategorie č. 5 – Ulehčení práce versus zatížení prací, kategorie č. 7 – Nespolupráce, kategorie č. 8 - Administrativa versus práce v terénu, kategorie č. 9 – Individuální přístup.**

Cílem praktické části bylo zjistit, jaký je postoj a stanovisko sociálních pracovníků k nové metodě vyhodnocování. Z rozhovoru a vytvořených kategorií můžeme usuzovat, že postoje sociálních pracovníků jsou smíšené, nelze jednoznačně říci. V názorech nalezneme jak kladné, tak záporné hodnocení. Vícekrát se objevuje názor, že původní úmysl byl dobrý, ale v českých poměrech – v českém systému sociálně právní ochrany dětí není možné používat metodu dostatečně efektivně. K efektivitě by napomohlo snížení počtu klientů, dále neomezená možnost využívat facilitátory, prostory na případové konference, standardizovaný nástroj, méně administrativy. Při vícero dětech v rodině je vyhodnocování hodně časově náročné a již méně přínosné.

Vyhodnocení má sloužit ke komplexnějšímu a hlubšímu zhodnocení problému klienta. Vyhodnocování mapuje i oblasti, které by zůstaly jinak opomenuty. Kolonka širší rodina slouží

pro možnost kontaktu na někoho z příbuzných v rodině. Shromážděné informace mohou efektivněji pomoci rodině. V IPODu, který s vyhodnocováním souvisí, spatřuje více pracovníků klady - úkoly s nastavenými pravidly, které jsou měřitelné a kontrolovatelné. Úkoly mají svou strukturu.

Rovněž novela zákona umožňuje používat nové metody práce související s vyhodnocováním (mediace, případové konference).

Někdy by však pro pracovníky bylo lepší, kdyby měly více času na práci s rodinou než se zabývat administrativou v kanceláři. Pracovníci v některých případech naráží na nespolupráci rodiny či odborníků. Dále by uvítali zpřehlednění v tom, kdy vypracovat dlouhé nebo krátké vyhodnocení (větší specifikaci, kdy je dítě ohrožené a kdy ne).

Též se objevoval názor, že se sociální pracovníci snaží efektivně pomáhat rodině i bez vyhodnocování, jak tomu bylo před rokem 2013, než se metoda zavedla. Vyhodnocování jednomu z respondentů nic nepřineslo, naopak práci zcela znesnadnilo. Vyhodnocení je subjektivní záležitost, stejně jako přístup k vyhodnocování. Vyhodnocení může být provedeno povrchně a poté nemá efekt, či hloubkově a poté může přispívat pomoci ohroženým dětem.

Pracovníci vícekrát uvedli, že by uvítali zjednodušení formuláře, vypuštění či spojení oblastí, které se ve vyhodnocování opakují. Dále by uvítali sjednocení formuláře pro všechny OSPODy, metodiku a vedení z krajského úřadu, sborník dobré praxe. Vyhodnocení vyžaduje i určitou zručnost, praxi, zautomatizování. Všemi rozhovory se prolínal názor na časovou náročnost vyhodnocování.

Závěr

Činnost sociálních pracovníků na úseku sociálně právní ochrany dětí je značně náročná. Bohužel tato práce není příliš ceněna. Sociální pracovník zažívá při výkonu svého povolání množství nadměrného stresu, což zasahuje do osobního života a zdraví těchto pracovníků. Přesto je pro mnohé tato práce posláním. V poslední době můžeme sledovat i více dětí, které mají možnost vyrůstat v rodinách díky mnoha službám, které s rodinou pracují.

Vyhodnocování je jedním z nástrojů, které sociální pracovníci při své činnosti na pomoc ohroženým dětem v současné době využívají.

Cíle mé bakalářské práce byly naplněny. Hlavním úkolem bylo zhodnocení postojů sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí k tomuto poměrně novému nástroji práce s ohroženými dětmi, zjištění názorů na efektivitu tohoto nástroje při práci s ohroženým dítětem.

Záměr mé bakalářské práce, tedy vymezení základních pojmů vztahujících se k tématu byl naplněn v teoretické části popisem pojmů dítě, potřeby dítěte, vliv rodiny na vývoj dítěte, funkce a poruchy rodiny. Dále jsme se věnovali termínům: ohrožené dítě, syndrom CAN, úloha orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případová konference, vyhodnocení situace dítěte a individuální plán ochrany dítěte, který s vyhodnocováním úzce souvisí.

V empirické části bylo cílem zhodnotit čtyři případy ohrožených dětí dle přiložených kazuistik, dále byly formou mapky představeny organizace zabývající se sociálně aktivizačními službami v Pardubickém kraji a rovněž návazné organizace pro orgán sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v Lanškrouně. Podařilo se mi zjistit postoje a názory sociálních pracovníků na metodu vyhodnocování, hlouběji proniknout do úskalí a výhod, která poměrně nová metoda vyhodnocování sociálním pracovníkům orgánům sociálně právní ochrany dětí přináší.

Přínosem jsou názory sociálních pracovníků k možnostem zlepšení této metody, tak aby přispívala k větší efektivitě a pomoci ohroženým dětem naší společnosti.

Vyhodnocování situace dítěte v rodině je nezbytnou součástí výkonu profese sociálních pracovníků v souladu se standardy kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně-právní ochrany. Jedná se o téma mezi pracovníky často diskutované. Pro samotné pracovníky se vyhodnocování stává již běžnou činností jejich práce, avšak dle provedeného výzkumu vzbuzuje u samotných pracovníků rozporuplné pocity. Domnívám se, že je důležité, aby sociální pracovníci cítili soulad s touto pracovní metodou při výkonu jejich profese. Tato

bakalářská práce se může stát podnětem pro případné úpravy doporučeného formuláře k vyhodnocování.

Vyhodnocováním se lze i dále podrobněji zabývat, ale pro možnosti bakalářské práce je tento rozsah zcela dostačující.

Seznam odborných zdrojů

1. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 152 s. ISBN: 978-80-7367-392-5.
2. DUNOVSKÝ a kol. *Sociální pediatrie: Vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, 284 s. ISBN: 80-7169-254-9.
3. DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH, Zdeněk MATĚJČEK a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995, 248 s. ISBN: 80-169-92-5.
4. DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986, 140 s.
5. GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria, 1992, 647 s. ISBN: 80-85605-28-7.
6. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN: 80-7203-124-4.
7. GUGGENHEIM, Martin. *What's wrong with children's rights*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2005, 306 s. ISBN: 0-674-01721-8.
8. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN: 978-80-262-0982-9.
9. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN: 978-80-7367-383-3.
10. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada, 1998, 344 s. ISBN: 80-7169-195-X.
11. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. 3. vyd. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. 1974, 400 s.
12. MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 183 s. ISBN: 80-7178-304-8.
13. MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN: 80-85282-83-6.
14. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 184 s. ISBN: 80-247-0870-1.
15. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 2014, 216 s. ISBN: 978- 800- 262- 0522-7.
16. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 384 s. ISBN: 80-7178-548-2.

17. MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ, Jana KOLÁČKOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, 352 s. ISBN: 978-80-7367-818-0.
18. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008, 272 s. ISBN: 978-80-7367-368-0.
19. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN: 80-247-1362-4.
20. MPSV. *Manuál implementace. Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro orgány sociálně - právní ochrany*. MPSV, 2014, 192 s.
21. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 288 s. ISBN: 978-80-247-4033-1.
22. PTÁČEK, Radek a Hana KUŽELOVÁ. *Vývojová psychologie pro sociální práci*. © Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013. 64 s. ISBN: 978-80-7421-060-0.
23. ŠAGÁT, Tibor. *Pediatric: Učebnice pro zdravotnické školy*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1989. 204 s.
24. ŠVAŘÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN: 978-80-7367-313-0.
25. Unicef. *Protecting the world's children: impact of the Convention on the Rights of the Child in diverse legal systems*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 272 s. ISBN: 978-0-521-73291-8.
26. VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Hana PROVAZNÍKOVÁ. *Násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, 80 s. ISBN: 80-85829-17-3.

Právní normy:

1. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
2. Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.
3. Sdělení MZV č. 34/1998 Sb., o sjednání Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

4. Sdělení MZV č. 43/2000 Sb., o Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.
5. Sdělení MZV č. 47/2001 Sb., o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství.
6. Sdělení MZV č. 54/2001 Sb., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.
7. Směrnice MPSV, č. j.: 2013/26780-21 ze dne 19. 9. 2013, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče.
8. ČESKO. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR, 2002*, částka 48.
9. ČESKO. Zákon č. 178 ze dne 20. dubna 2016, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR, 2016*, částka 68. ISSN 1211-1244.
10. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR, 2009*, částka 11. ISSN 1211-1244.
11. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů ČR, 2012*, částka 33. ISSN 1211-1244.

Internetové zdroje:

1. LABUSOVÁ, Eva. Mladší školní věk. *Šance Dětem* [online]. © Obecně prospěšná společnost Sirius, 2014-09-29 [cit. 2016-11-19]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/vyvoj-ditete-a-jeho-potreby/mladsi-skolni-vek.shtml>
2. Město Lanškroun. Městský úřad Lanškroun. Standardizace orgánu sociálně právní ochrany dětí. Přehled návaznosti na další subjekty. In: *Lanskroun.eu*. [online]. 2015-08-26 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: http://www.lanskroun.eu/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=7892&id_dokumenty=7640
3. ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů ČR 2006*, částka 37, dostupný z Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz

- www.mpsv.cz [online]. [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/zakon_c_108_2006_stav_k_1.8.2016.pdf
4. ČESKO. Vyhláška č. 505 ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů ČR 2006*, částka 164, dostupný z Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz www.mpsv.cz [online]. [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13639/505_2006_2015.pdf
 5. MPSV. *Formulář na vyhodnocení a IPOD* [online]. Praha: MPSV, 2015 [cit. 2016-09-21]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/20748>
 6. MPSV. *Registr poskytovatelů sociálních služeb* [online]. OKsystem, ©2006-2016 [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1475406036325_4&zak=Pardubick%C3%BD&zaok=&sd=soci%C3%A1ln%C4%9B+aktiviza%C4%8Dn%C3%AD+slu%C5%BEby+pro+rodiny+s+d%C4%9Btmi
 7. ČESKO. Vyhláška č. 473 ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů ČR 2012*, částka 177, dostupný z Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz www.mpsv.cz [online]. [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14306/vyhlaska_ZSPOD.pdf
 8. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR 1999*, částka 111, dostupný z Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz www.mpsv.cz [online]. [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14305/novela.pdf>
 9. ČESKO. Zákon č. 48 ze dne 7. 3. 1997 o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů ČR 1997*, částka 16, dostupný z Ministerstvo práce a sociálních věcí.cz www.mpsv.cz [online]. [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z48_1997o
 10. ČESKO. Vyhláška č. 70 ze dne 29. února 2012 o preventivních prohlídkách. In: *Sbírka zákonů ČR 2012*, částka 27, dostupný z Ministerstvo zdravotnictví České republiky www.mzcr.cz [online]. © 2010 [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: file:///D:/Documents%20and%20Settings/Iveta/Plocha/%C5%A1kola%20t%C5%99e%C5%A5%C3%A1k/Vyh%C3%A1ka_o_preventivn%C3%ADch_prohl%C3%ADk%C3%A1ch_%C4%8D.70_z_roku_2012.pdf

11. ČESKO. Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992 (ústavní zákon). In: *Sbírka zákonů ČR 1993*, částka 1, dostupný z Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky www.psp.cz [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>
12. SOLAŘOVÁ, Hana. Děti v náhradní rodinné péči a jejich potřeby. In: *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče* [online]. 1. vyd. Praha: © Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015, 13 - 28 [cit. 2016-11-15]. ISBN: 978-80-7421-103-4. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/SBORNIK-NRP.pdf>
13. SOS CHILDREN'S VILLAGES INTERNATIONAL. *Child at risk* [online]. External Communications, November, 2015 [cit. 2016-09-11]. Dostupné z: <https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/384bc38a-62aa-4c2a-9563-a5ecc61b6a77/SOS-Child-at-risk-report-web.pdf>
14. United Nations Children's Fund (UNICEF). *A post-2015 world fit for children: The world's most vulnerable children: who they are, where they live, and what puts them in risk* [online]. [2015]. [cit. 2016-09-11]. Dostupné z: http://www.unicef.org/agenda2030/files/P2015_issue_brief_set.pdf
ze dne 16. prosince 1992 [online]. Praha: Parlament České republiky [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Seznam zkratek

Syndrom CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

IPOD – individuální plán ochrany dítěte

SASRD – sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

Nezl. - nezletilý

Seznam obrázků, tabulek

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Mapa sociálně aktivizačních služeb v Pardubickém kraji

Obrázek č. 2: Návazné subjekty na OSPOD Městského úřadu Lanškroun

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Rozbor kazuistik

Tabulka č. 2: Seznam návazných subjektů

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Kazuistiky

Příloha č. 2 - Otázky do rozhovorů

Příloha č. 3 - Rozhovory

Příloha č. 4 - Formulář k vyhodnocování situace dítěte a IPOD (používaný na Městském úřadu Lanškroun)

Příloha č. 1: Kazuistiky nezletilých dětí

Kazuistika č. 1 – Zdeněk

Osobní anamnéza a zdravotní anamnéza – Chlapec, věk: 11 let, jméno: Zdeněk. Žák základní školy. Chlapec bývá často nemocný. Matka sdělila, že dítě dochází k zubnímu lékaři. Ze zprávy zubního lékaře zjištěno, že zubní péče je zanedbána, chybí preventivní zubní péče. Se zajištěnou zubní lékařkou matka nespolupracovala. V minulosti měl ve škole často absence, které matka zdůvodňovala nemocemi nezletilého (dále také nezl.).

Rodinná anamnéza – Zdeněk má jednoho vlastního sourozence a dva polorodné sourozence. Zdeněk je druhé dítě v pořadí. Vyrůstá v biologické rodině. Otec s rodinou nežije, matka s ním ukončila soužití, když byl Zdeněk malý, na otce si Zdeněk nepamatuje. Z vyprávění ví, že otec pil. Z dalšího vztahu matky se narodila sestra, které jsou nyní tři roky. Z posledního vztahu matky se narodil bratr, kterému je 1,5 roku. Otec v současné době na výživu dítěte přispívá exekučně. Rodiče matky zemřeli, matka se nestýká se svými sourozenci. Otec se začal domáhat kontaktu s nezl., matka s tím nesouhlasila. Nezl. se otce bál, neboť matka o něm negativně hovořila. Otec přivezl dětem dárky (i nevlastním dětem), poté se již neozval, i když návštěvy dětem sliboval.

Školní anamnéza – Ve škole míval absence, matka je zdůvodňovala nemocí dítěte. Nezl. je vyučován dle individuálního plánu, potřebuje pomalejší tempo, dostatek času na procvičení učiva. Je v péči pedagogicko-psychologické poradny (dále také PPP), neboť nechtěl chodit do školy, odmítal odejít z domu. Na základě schůzky matky s kurátorkou a školou konstatováno, že dítě musí do školy docházet, jinak bude muset být umístěno na krátkodobý pobyt mimo rodinu – např. středisko výchovné péče. Matka dítěti následky vysvětlila – chlapec začal docházet do školy. Na výuku se Zdeněk nepřipravuje, matka na rodičovské schůzky pravidelně nechodí, málo dohlíží na přípravu dítěte od školy. Děti ho ve škole přijímají, ale on odmítá jezdit na školní výlety. Stalo se, že měl být nemocný, ale byl viděn spolužáky venku. Dříve měl navštěvovat logopedii, kde vážla spolupráce matky.

Sociální anamnéza – Matka je na rodičovské dovolené, pobírá sociální dávky a výživné od otců dětí. U posledního dítěte je otec neuveden. Žije s dětmi v obecním bytě o velikosti 2+1, kde neplatila nájemné, měla dluh na elektřině a plynu. Hrozilo odpojení energií, matka neměla finance na úhradu energií. Byla jí nabídnuta možnost bydlení v centru sociálních služeb, což přijala. S rodinou pracovala sociálně aktivizační služba. Proběhlo množství případových konferencí. Matka měla problém s hospodařením s financemi, vážla spolupráce s logopedií, dále byla problematická docházka dítěte do školy, špatná příprava dítěte do školy, chyběla

pestrá strava dětem. Matka neuváděla vždy pravdivé údaje. V roce 2015 byl stanoven soudní dohled nad výchovou. Jelikož rodina musela po roce centrum sociálních služeb opustit a neměla zajištěné jiné bydlení, přestěhovala se s dětmi v roce 2015 do azylového domu, kde v rámci možností fungovala. Následně se přestěhovala do nájemního bytu, kde s rodinou pracovala sporadicky jiná sociálně aktivizační služba v místě bydliště rodiny. Matka zpočátku dobře fungovala, dítě řádně chodilo do školy. Domácnost zpočátku udržovala s problémy. Matka z důvodu péče o malé sourozence věnuje málo času Zdeňkovi a nejstaršímu dítěti. Stalo se, že matka neměla peníze na svačiny. Byly svolány dvě případové konference, z kterých se matka omluvila. V roce 2016 se objevil závažný problém s financemi – pro dítě neměla matka jídlo. Sociálně aktivizační služba poskytla finance na jídlo. Byla svolána další případová konference, na které byl nastaven individuální plán ochrany dítěte - plán hospodaření s penězi, pomoc s plánováním nákupů a jídelníčku pro děti ze strany sociálně aktivizační služby, nastaveny pravidla spolupráce se školou. Matka přislíbila spolupráci se zubní lékařkou dítěte. Též byl podán podnět k soudu na další výchovné opatření – napomenutí matce. Matka ovšem neměla finance na úhradu vysokých poplatků za energie, hrozilo, že přijde o bydlení. Situace byla řešena opětovným nástupem rodiny do azylového domu. V současné době je v azylovém domě, kde probíhá znovu nácvik hospodaření s penězi, pomoc při sestavování jídelníčku, nákupů. Matka se s dětmi zapojuje do aktivit azylového domu, zaplacené kroužky však dítě nenavštěvuje, do zaplacených aktivit mimo azylový dům se matka též nezapojuje. V azylovém domě je matka spokojená. Opět se objevil jednou problém s tím, že chlapec nechtěl jít do školy. Matka již spolupracuje se zubním lékařem dítěte. V azylovém domě patří k lepším matkám. Otec přislíbil návštěvy, což však neplnil. Chlapec to těžce nesl.

Závěr: Z vyhodnocení situace dítěte, ke kterému přispěla i případová konference, bylo před nástupem rodiny do azylového domu zjištěno ohrožení v následujících oblastech: strava, lékařská péče, vzdělávání, citové potřeby, hospodaření s finančními prostředky. Dítěti je oporou třídní učitelka, které se chlapec svěřil. Chlapec je citově vázaný k rodině, sourozencům. Na případové konferenci byly naplánovány kroky, které měly matku podpořit v jejích rodičovských kompetencích, aby se předešlo zejména opakování situace, kdy se dítě ocitlo bez jídla, dále se nastavila pravidla spolupráce matky se školou a zajištění zubní lékařské péče.

Kazuistika č. 2 - Lukáš

Osobní anamnéza a zdravotní anamnéza - Chlapec, věk: 12 let, jméno: Lukáš. Žák základní školy. Narozen po termínu sekci, následný psychomotorický vývoj bez problémů. Od raného dětství nemá rád osobní kontakt, chová se ostražitě, je spíše samotářský. S mladším

bratrem má vstřícný vztah. Chlapec nebýval často nemocen. V pedagogicko-psychologické poradně veden již od r. 2009, kdy vyšetření proběhlo na žádost zákonných zástupců. Na podnět školy byl opětovně Lukáš vyšetřen v PPP v r. 2013. Vzhledem k projevům v chování, které se u dítěte vyskytovaly, doporučeno vyšetření na psychiatrii, kterým bylo zjištěno, že nezl. trpí Jinou pervazivní poruchou (nejvíce se blíží k Aspergerovu syndromu), dále zjištěny emoční poruchy v dětství. Doporučena spolupráce s PPP.

Rodinná anamnéza – Lukáš má jednoho vlastního mladšího sourozence. Lukáš žil donedávna s oběma rodiči ve své biologické rodině, matka s ním a sourozence od otce odešla. Otec nepracuje, je poživatel částečného invalidního důchodu, matka pracuje i na přesčasy. Otec požíval za společného soužití rodičů alkohol. Rodiče spolu téměř nekomunikovali. Po odstěhování matky se vztah rodičů zlepšil.

Školní anamnéza – V r. 2013, kdy byl Lukáš ve 3. třídě, škola oznámila, že při vyučování odmítá Lukáš pracovat, nechce cvičit a vystupovat před třídním kolektivem, na napomenutí reaguje pláčem či vztekáním. Nezletilý Lukáš má výukové a výchovné obtíže s ohledem na svou diagnózu – Jiné pervazivní poruchy. Byl mu vytvořen individuální vzdělávací plán, aktuálně škola svolává výchovnou komisi, na které byly odkryty druhotné problémy.

Sociální anamnéza – Rodina je v evidenci OSPOD od prosince 2013, kdy bylo oznámeno základní školou podezření na zanedbání péče u dítěte z následujících důvodů: výrazné zhoršení domácí přípravy, nenošení pomůcek, nepodepsaná žákovská knížka, chování je podrážděné k vyučujícím i ke spolužákům, žák odmítá pracovat, před třídou nechce cvičit nebo vystupovat, na napomenutí reaguje pláčem či vztekáním. Nezl. byl v té době žákem 3. třídy, škola dala podnět k vyšetření v PPP. Obědy ve školní jídelně byly uhrazeny až po mnoha výzvách. Rodiče byli pozváni do školy, ale nereagovali. Provedeným šetřením OSPOD v rodině bylo zjištěno, že rodiče žijí společně, hůře spolu komunikují. Dítě již bylo vyšetřeno v PPP. Otec je poživatel částečného invalidního důchodu, matka pracuje i na přesčasy. Nápomocna se školní přípravou dítěte je matka. Od matky bylo zjištěno, že otec požívá alkohol. Rodiče žili v té době v domě otceva otce, měli vlastní skromně vybavený byt. Rodina po upozornění OSPOD na podnět školy začala lépe spolupracovat se školou. S dítětem pravidelně navštěvovala PPP a psychiatrii. Matka se v průběhu několika let rozhodovala pro odchod z domácnosti, což na konci roku 2015 uskutečnila. Škola v dubnu 2016 svolala výchovnou komisi – za účasti matky, psychologa a OSPOD. Cílem byla diskuze o vytvoření nezbytných podmínek pro působení pedagogického asistenta do budoucí 6. třídy.

Závěr: Na základě setkání zúčastněných stran ve škole, kde vzešly na povrch finanční problémy matky, pocity osamocení při péči o problematické dítěte, byly matce navržnuta

podpůrná opatření – pomoc při vyplňování formulářů, návrh na určení výživného u nezl. dětí, nabídnuta spolupráce s neziskovou organizací. Matka následně ve spolupráci s neziskovou organizací podala žádosti o sociální dávky, na OSPODu byl sepsán návrh na určení péče a výživy k dětem, následně bylo soudem otci stanoveno výživné. Neziskovou organizací osloven nadační fond k řádnému vybavení dětských pokojů v novém bydlišti dětí a v průběhu několika měsíců se finanční situace stabilizovala. Pracovnice neziskové organizace je matce oporou při výchově jejího dítěte s pervazivní poruchou, neboť má na starost rovněž pěstounskou rodinu s dětmi s Aspergerovým syndromem. Matce anonymně zprostředkovává zkušenosti pěstounky s náročnou péčí o děti.

Na základě vyhodnocení situace za pomoci školy, psychologů a OSPOD byly při výchovné komisi a následném šetření v rodině zjištěny následující ohrožení: finanční situace matky, nedostatečné vybavení nové domácnosti, vzdělávání dítěte v dalším ročníku, kompetence matky při vyřizování na úradech, pocity při náročné péči o dítě. Byly navrženy a podniknuty kroky ke zlepšení materiální a finanční situace rodiny, podpoření kompetencí matky při vyřizování na úradech i v oblasti péče o děti. Matka navrhnutá doporučení odborníků a možnosti a podporu ke zlepšení situace své a dětí využila.

Kazuistika č. 3 – Anabela

Osobní anamnéza a zdravotní anamnéza - Dívka, věk: 7 let, jméno: Anabela. Žákyně 1. třídy základní školy. Nezl. je zdravá, nebývá často nemocná. Do sedmi let neměla zajištěného zubního lékaře (toto se uskutečnilo až na popud OSPOD). V současné době je v péči PPP. Vážnou preventivní prohlídky u dětského lékaře včetně očkování.

Rodinná anamnéza – Žije v úplné rodině. Je nejstarší z pěti dětí. Vyrůstá v biologické rodině. Nejmladšímu sourozenci je rok. O děti pečuje zejména matka. Otec je na rodičovské dovolené, matka je nezaměstnaná, v evidenci úřadu práce. Otec se řádně nedostavil na úřad práce, proto je tam zaregistrována matka. Otec si hledá přivýdělek.

Školní anamnéza – Anabela chodila do mateřské školky sporadicky, rodiče ji tam vozili pozdě a vyzvedávali se zpožděním (až o téměř dvě hodiny), telefon byl často nedostupný. Poté dítě z mateřské školy odhlásili. Nezl. nastoupila do školy v r. 2015. Na počátku první třídy se nedokázala soustředit na práci, chodila po třídě, ležela na zemi, nepracovala. Rodiče byli zváni do školy, aby jim bylo školou navrženo vyšetření dítěte v pedagogicko-psychologické poradně. Rodiče se přes dvoje pozvání do školy nedostavili, škola žádala o pomoc OSPOD, na doporučení OSPOD rodina navázala spolupráci s PPP, na druhou schůzku se však již nedostavila. Na třetí schůzku se rodina dostavila s podporou sociálně aktivizační služby. V II.

čtvrtletí školního roku ze zprávy školy vyplynulo, že Anabela školu brala jako školku – stále vyrušovala při hodinách, domácí příprava byla takřka nulová, domácí úkoly nenosila, velice často zapomínala pomůcky, v penálu jí chyběly základní potřeby, v českém jazyce ke konci školního roku neuměla písmenka, v matematice nespočítala příklad, vyrušovala při hodinách, vykřikovala, krkala, rušila výuku i ostatní žáky. Docházela do školy v týdnu max. na tři dny, omluvenku donesla s velkým zpožděním. Často neměla podepsanou žákovskou knížku. V II. pololetí měla dvanáct neomluvených hodin, chodila špinavá, neupravená, neučesaná, ve stejném oblečení. Pití a svačiny nenosila, vodu pila z vodovodního kohoutku, do školní jídelny chodila. Finance na akce školy nenosila. Z českého jazyka a matematiky došlo ke zhoršení na známku 5.

V PPP bylo zjištěno sociální znevýhodnění dítěte, málo podnětné rodinné prostředí, absence předškolního vzdělávání a pracovní zralosti při zahájení školní docházky. Diagnostika intelektových předpokladů nebyla dokončena. Jedná se o žákyni se speciálními vzdělávacími potřebami. Opakování ročníku by přispělo k upevnování znalostí. Žákyně potřebuje individuální přístup.

Sociální anamnéza – Rodina je v evidenci OSPOD Lanškroun po přestěhování z jiného obvodu OSPOD do současného místa bydliště, kde žije v nájemním bytě v bytovém domě, kde žijí sourozenci otce s rodinami a rodiče otce s dětmi. S rodinou začala spolupracovat sociálně aktivizační služba z důvodu, že rodina byla ve finanční tísní, byt byl nedostatečně vybaven (chyběla pračka, nábytek, postele). Děti byly nedostatečně oblečené. Rodina měla zájem o spolupráci v oblasti zlepšení péče o děti, doprovod dalším těhotenstvím a péče o miminko. Z pohledu OSPOD bylo dále třeba zmapovat kompetence rodičů. Přes velkou podporu rodina často ukončovala spolupráci. Bylo zjištěno, že rodina naplňuje potřeby dětí jen s velkou podporou ostatních rodin v domě, péče o děti i domácnost je problematická. Matka nemá ze své rodiny vhodné vzory chování, nedostatečné vzdělání. Domácnost byla dovybavena. V době, kdy nastoupila Sabrina do školy a matka porodila páté dítě, měla poporodní komplikace. Péče o děti zůstala několik měsíců pouze na otci. V III. čtvrtletí školního roku byla již matka zdravotně v pořádku. Byla svolána případová konference s účastí rodičů, ředitelky školy, výchovného poradce a třídní učitelky. Byla hodnocena situace v rodině a plánovány cíle a kroky ke zlepšení situace dítěte ve škole. Ke konci školního roku byla svolána opětovná případová konference ke zhodnocení aktuální situace a proběhlo vyhodnocení plnění cílů z předchozí případové konference. Rodina se pod hrozbou podnětu na soudní výchovné opatření aktivizovala, začala lépe spolupracovat se sociálně aktivizační službou. Většina cílů byla

splněna nebo došlo alespoň k výraznému zlepšení. Byl stanoven další termín kontroly zejména školních záležitostí u dítěte zprávou školy.

Závěr: Při prvním vyhodnocování situace dítěte bylo shledáno ohrožení v péči o děti, materiálním vybavení domácnosti, finanční situaci, zdravotní péči o dítě. Následně vážlo předškolní a školní vzdělávání dítěte, byly zjišťovány malé kompetence matky při péči o dítě. Při posledním hodnocení situace v rodině bylo shledáno již menší ohrožení v kompetencích matky, též menší ohrožení při školním vzdělávání dítěte a ve zdravotní péči.

Kazuistika č. 4 – Vanesa

Osobní anamnéza a zdravotní anamnéza - Dívka, věk: 11 let, jméno: Vanesa. Žákyně 6. třídy základní školy. Nezl. je zdravá, přes zimu bývá častěji nemocná. V 9 letech se u ní po dobu půl roku objevilo noční pomočování. Nebyla zjištěna organická příčina potíží. Stav byl hodnocen jako neorganická noční enuréza, která s věkem vymizí, což se také stalo. V deseti letech (r. 2014,2015) v průběhu půl roku došlo opětovně několikrát k pomočení a to přes den ve škole. Ani v tomto případě neprokázala provedená vyšetření organické onemocnění močových cest. Lékař konstatoval, že pomočování přes den u dítěte, které bylo přes den suché, často vzniká jako reakce na stresovou situaci v rodině nebo ve škole. Psycholog ve znaleckém posudku sdělil, že osobnost se jeví citlivějšího založení, s neurotickými projevy vyúsťujícími do psychosomatických obtíží. Z hodnocení citových vazeb si volí matku, bratra. Otce vnímá silně negativně jako zdroj konfliktních vztahů. Vanesa je přátelská, veselá. Nezl. je neurotizována neuspokojivými vztahy s otcem.

Rodinná anamnéza – Nezl. žije nyní v neúplné rodině. Má mladšího sourozence. Žije v biologické rodině. Sourozenec je vlastní. Matka konzultovala neutěšenou situaci v manželství návštěvami rodinné a manželské poradny, toto jí bylo doporučeno OSPOD. Rodiče žili ve společné domácnosti do srpna 2014, kdy se otec ze společné domácnosti odstěhoval. Dle sdělení matky byly děti mnoho let svědkem násilí vůči matce. V poslední době byl otec na děti sprostý. Dle sdělení byla matka extrémně žárlivá, neustále ho kontrolovala. Po odstěhování otec poukazuje na to, že nezl. je na něho sprostá. Vidí ji chodit v pozdních večerních hodinách po městě. Dále sděluje, že se za společného soužití rodině věnoval, jezdili společně na výlety. Podílel se na péči o domácnosti. Chce se s dětmi stýkat, ale psycholog (znalec) doporučuje psychoterapeutickou péči dětského psychologa zaměřenou na rodinou a vztahovou terapii a teprve na základě pozitivních změn je možné uvažovat o časovém rozsahu styku. Matka odbornou pomoc odmítá.

Matčina matka vytváří se svou matkou koalici proti otci dítěte. Babička děti často hlídá, když je matka v zaměstnání.

Školní anamnéza – Nikola se ve škole projevuje jako přátelská, veselá. Prospěch má ve většině předmětů adekvátní obtížnosti a svým schopnostem. V lednu 2015 došlo k přechodnému zhoršení prospěchu, což se průběžně opět upravilo. Docházka do školy je pravidelná, všechny absence jsou omluveny matkou nebo lékařem. Úkoly plní pravidelně, jsou podepsány matkou, občas babičkou. Školní pomůcky má v pořádku, oblečení také. Svačiny nosí, stravuje se ve školní jídelně. Navštěvuje kroužek šikovných rukou. Rodiče se na ni informují na rodičovských schůzkách. Pokud se nemohou dostavit, domluví si jiný termín.

Sociální anamnéza – V rámci soudního řízení o úpravu poměrů nezl. dětí pro dobu před i po rozvodu manželství žádala matka i otec děti do své péče. Byl vypracován znalecký posudek. Děti byly pro dobu před i po rozvodu manželství rodičů svěřeny do péče matky a otci stanoveno výživné. Znalec doporučil intenzivní psychoterapeutickou péči dětského psychologa zaměřenou na rodinnou a vztahovou terapii. Na základě pozitivních změn ve vztahu dětí k otci lze uvažovat o časovém vymezení rozsahu styku. Během řízení byla rodičům doporučována spolupráce s dětským psychologem. Uskutečnila se pouze jedna návštěva matky s dětmi, otec též navázal spolupráci. Vzhledem k tomu, že matka se této spolupráci dále vyhýbala, opatrovník dítěte navrhl spolupráci s odborným poradenským zařízením nařídit soudem. Soud při jednání neshledal k tomuto důvody a spolupráci rodičů s dětským psychologem nenařídil. Vzhledem k tomu, že otec měl nadále zájem o kontakt s dětmi, proběhla případová konference, na který byla kromě rodičů pozvána klinická psycholožka, u které měla probíhat rodinná terapie a kterou dříve matka s dětmi a otec navštívil. Dále byl pozván dětský lékař, který nesouhlasil, aby děti navštěvovaly psychologa. I přes intervenci klinické psycholožky s 30 letou praxí se nepodařilo matku přesvědčit ke spolupráci s dětským psychologem. Lékař vytvořil koalici s matkou proti psycholožce a názoru OSPOD. Následně si matka obstarala potvrzení od jiného psychologa, který s dětmi ani nehovořil, že nikam s dětmi docházet nemusí. Otec ztratil o kontakt s dětmi zájem.

Závěr: Z vyhodnocování situace dítěte vyplývalo, že Vanesa byla ohrožena v následujících oblastech: psychický vývoj (neurotické projevy a psychosomatické obtíže), neuspokojivé vztahy s otcem, možnost problematického navazování kontaktů s druhým pohlavím v budoucnosti, výchovné schopnosti rodičů (nevytvořena dostatečná citová vazba otce k dítěti), konfliktní vztah mezi rodiči, vtahování dítěte do konfliktu mezi rodiči.

Příloha č. 2: Otázky do rozhovorů

- 1) Jaký je Váš názor na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zejména vyhlášku č. 473/2012 Sb. týkající se vyhodnocování situace dítěte a individuálního přístupu k případům dětí?
- 2) Jaký přínos má metoda vyhodnocování při práci s ohroženými dětmi?
- 3) Má pro Vás metoda vyhodnocování nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké?
- 4) Přispívá vyhodnocování k efektivnější pomoci ohroženým dětem?
- 5) Potýkáte se při vyhodnocování s nějakými problémy? Pokud ano, co by Vám pomohlo tyto problémy odstranit?
- 6) Co byste si přáli na vyhodnocování změnit?

Příloha č. 3: Rozhovory

Rozhovor č. 1 – Iva

Údaje o respondentovi: Věk: 50, pohlaví: žena, vzdělání – bakalářské (Filosofická fakulta Univerzity Palackého Olomouc – obor Sociální práce, Vyšší odborná škola v České Třebové – dvouletý obor), délka praxe na OSPOD: 6 let, předchozí zaměstnání: sociální pracovník na Městském úřadu v Ústí nad Orlicí, mzdová účetní.

1) Jaký je Váš názor na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zejména vyhlášku č. 473/2012 Sb. týkající se vyhodnocování situace dítěte a individuálního přístupu k případům dětí? „*Obecně vyhodnocování a IPOD je úžasná technika, protože dokáže ten případ zpřehlednit a člověk získá nějaký strukturovaný informace, jedu podle struktury a dokážu získat přehled o celé situaci a ten výstup, ten IPOD je úžasný v tom, že tam jsou přesně kroky, za který je někdo zodpovědný, a to v určitým čase. Takže obecně můžu říci - úžasná technika.*“

2) Jaký přínos má metoda vyhodnocování při práci s ohroženými dětmi? „*Když můžu mluvit v minulosti, když jsem začínala na OSPODu, tak jsem tuto techniku brala jako obrovský přínos pro moji práci, protože ze začátku jsem nevěděla, jak tu práci uchopit a stále jsem měla pocit, že celý ten případ nedokážu zpřehlednit, pořád jsem si říkala, abych na něco nezapomněla, tak v těch začátcích mi to hodně pomáhalo pro to zpřehlednění toho případu.*“

Takže Vám to pomohlo? *Ano, já jsem byla na školení už trochu v předstihu, nebo přesně v tom v roce 2013, jsme byli na prvním školení vyhodnocování a tam nás školily sociální pracovníce z Velké Británie, takže já jsem pro to byla úplně neuvěřitelně nadšená a říkala jsem si, to je přesně ono, co by tady mělo být a to je úplně skvělý. Ale postupem času, když jsem zabředávala*

do té praxe, tak jsem přišla na to, že samozřejmě je to dobrá metoda, ale tady se nedá dělat v takovém rozsahu, jak by měla být. Ten přínos je v tom, že se zmapuje a zpřehlední ten celý případ a pak výstupem je IPOD, kde je to krásně strukturovaný a kde je to krásně všechno zachycený.“

3) Má pro Vás metoda vyhodnocování nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké?

„Nevýhoda pro mě je časová náročnost a pak další nevýhoda je nespolupráce odborníků, nespolupráce hlavně lékařů, psychologů, kteří se nám nedostavují na případový konference, kde se většinou ten IPOD tvoří. Dříve jsme zkoušela odborníky zvat, ale teď už vím, že nepřijdou, tak už to nezkouším. Tím, že dělám hlavně náhradní rodinnou péči, částečně i opatrovnictví, takže se scházíme hlavně s doprovázejícími organizacemi a ty tam jsou v každém případě. Většinu IPODů tvoříme tak, že se sejdem celá rodina pěstounská nebo poručnická, sejdem se s doprovázející organizací, když jsou větší děti, tak i s dětma a tam tvoříme ten individuální plán. Takže takhle vidím, že to má opravdu smysl, že to má význam, ale nevýhoda toho je to, že je to časově, časově hodně náročný. Takže časová náročnost. Ráda dělám IPOD ve spolupráci celé rodiny a těch organizací, takže nejlepší je, když se svolá případová konference, ale to je časově náročný a finančně náročný, což teď nejsou peníze.“

4) Přispívá vyhodnocování k efektivnější pomoci ohroženým dětem?

„To si myslím, že rozhodně, protože je to jakýsi hodně zmapování případu. Ve většině případů se scházíme a všichni řeknou to, co potřebují, tak ten IPOD pak má velký význam, protože se do toho vloží jak dítě, jak doprovázející organizace, tak ten pěstoun, tak OSPOD jako já, takže opravdu je to hodně, hodně ošetřený. Zpřehlední se to znovu a ten IPOD je o těch krocích a o té zodpovědnosti za každý krok.“

5) Potýkáte se při vyhodnocování s nějakými problémy? Pokud ano, co by Vám pomohlo tyto problémy odstranit?

„To nastavení moje je samozřejmě různý, protože vidím to jako úžasnou metodu, ale na druhý straně se v tom někdy plácám a kde ta neziskovka moc nespolupracuje, tak IPODy pak dělám tady na stole, vytvářím si úkoly sama pro dítě, to si myslím, že je špatně, ale nedá se to dělat jinak, prostě v tom objemu se to nedá dělat jinak. Když nemám čas, tak opravdu to dělám, jak se to nemá, ale vím, že to musí být, prostě to udělám nejjednodušším způsobem, i když vím, že to není dobře. Je to tedy o časové náročnosti, kdy člověk má omezený čas, spoustu klientů a vím, že někdy to vyhodnocení a IPOD není až tak propracovaný jako by mělo být. Rozhodně by mně pomohlo, kdyby se mi snížil počet klientů a měla bych neomezenou možnost využívat facilitátory, prostory na případový konference. Setkávám se s tím, že když mi někdo přepošle celý spis, když se změní trvalý pobyt, tak já mám k dispozici fyzické vyhodnocení, které je na jiném formuláři než mám já a nemám to

elektronicky, takže pro mě to znamená to přehodit si to do svého formuláře fyzicky a to je taky časově náročný.“

6) Co byste si přáli na vyhodnocování změnit? *„Byla bych za to zvolit jeden formulář pro všechny OSPODy, aby když se předává spis, abych to dostala i elektronicky i fyzicky a už mohla navázat na to, co už někdo vypracoval, a udělala bych jen aktualizaci. Když to shrnu, vím, že je to úžasná metoda, která má budoucnost. Nevěřím, že se to položí. Myslím si, že ten systém sociální práce a sociálních pracovníků by měl být úplně jiný, abychom byli schopní to vyhodnocování dělat, dělat tak, jak se má a tak, aby to bylo v zájmu dětí, aby to prostě pomohlo, protože my to ve všech případech neděláme úplně, jak by se to mělo, ale děláme to z důvodů časových.“*

Rozhovor č. 2 – Pavlína

Údaje o respondentovi: Věk: 27, pohlaví: žena, vzdělání – magisterské (Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc – obor Pedagogika – sociální práce), délka praxe na OSPOD: 2 roky, předchozí zaměstnání: asistent pedagoga, brigáda v Azylovém domě pro muže a ženy Zábřeh.

1) Jaký je Váš názor na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zejména vyhlášku č. 473/2012 Sb. týkající se vyhodnocování situace dítěte a individuálního přístupu k případům dětí? *„Individuální přístup by měl být v každém případě, každé dítě má své potřeby v rámci jedné rodiny. Pro mě to vyhodnocování je, nechci říct, ztráta času, to ne, ale v mnoha případech, prostě když je v rodině x dětí, tak to zabere velkou část času a ne vždycky je to pro mě tak přínosný. Určitě to do sebe něco má, nějakým způsobem hodím na ten papír, co je tam takový nejdůležitější, co opravdu ta rodina, nebo ty děti potřebují. Na druhou stranu, když přehodnocuji, tak co se tam třeba zlepšilo, nebo co je ještě potřeba, takže na to myslím, že je to dobrý. Ale pro mě to znamená x papírů, dalších x hodin sedět u počítače a papírovat. Vyhláška je obecná, jako každý zákon. Je dobře, že jsou ve vyhlášce uzákoněny mediace a různé formy intervence a pomoci, což je pro sociální práci dobré. Dále jsou zde zmíněné i standardy kvality, jejichž součástí je vyhodnocování a individuální plán ochrany dítěte. Záleží pak, jak si to jednotlivý OSPOD stanoví. Pokud se dítě zavede do evidence, využíváme různé nástroje sociální práce.“*

2) Jaký přínos má metoda vyhodnocování při práci s ohroženými dětmi? *„Nějakým způsobem si i třeba srovnám v hlavě, co je v rodině důležité, na co by se měl člověk zaměřit, projednat to s tou rodinou. Zjistím informace, mám různé okruhy, oblasti, zjistím informace o té rodině. To je myslím dobrý. I to co by mě nenapadlo, tak na to se můžu nějakým způsobem*

zaměřit, nebo nějaký problém zjistit. Má to přínos informací, i pokud přebírá jiný pracovník klienta, nebo postupuji spis, tak by tam mělo být to nejdůležitější z té rodiny, je to důležité pro přehled, co se tam děje, co se v rodině předtím událo. Kolonka širší rodina může sloužit v případě, když se v rodině něco děje, mám se na koho obrátit, mám kontakty na někoho z širší rodiny.“

3) Má pro Vás metoda vyhodnocování nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké? *„Vezme to hodně času hodně času z pracovní doby, i přehodnocování zabere čas. Někdy se v těch rodinách stále něco děje, člověk by mohl stále přehodnocovat. A x dalších papírů, musím shánět k IPODům podpisy. Na druhou stranu si udělám s lidmi přehled úkolů, mám tam nastavená pravidla, je to měřitelný a kontrolovatelný a oni se pod tím podepíšíou.“*

4) Přispívá vyhodnocování k efektivnější pomoci ohroženým dětem? *„Myslím si, že jak kdy. Nechci říci, že je to někdy na obtíž, ale to, že to vyhodnocení musím udělat a musím nad tím strávit čas, tak někdy je lepší, kdybych měla více času s těmi lidmi pracovat než dělat papíry, na druhou stranu někdy je zase dobrý si všechny tyto informace pozjišťovat, vytáhnout je ze spisu, od lidí, lékařů, ze školy, všechny tyto informace mám ve vyhodnocení, takže si myslím, že to může přispívat k efektivní pomoci. I dalšímu pracovníku, kterému předávám spis nebo postupuji, tak mu to může zjednodušit práci, v tom, že vidí, co se tam aktuálně řeší, kde je nejvíce ohrožení a může s tím dál pracovat. Je to přehledný v oblastech, bodech, nemusí jít do záznamu prvotně. K seznámení s rodinou a co se tam řeší, to může být efektivní.“*

5) Potýkáte se při vyhodnocování s nějakými problémy? Pokud ano, co by Vám pomohlo tyto problémy odstranit? *„Určitě se potýkám s problémy, s časovou tísní. Docela nám pomohlo, jak jsme si na supervizi udělali jednotlivé body, kde jsme si v jednotlivých oblastech shrnuli, co tam uvést, na co se ptát, na co se tam zaměřit, pokud vidíme, že tam je nebo není ohrožení. To si myslím, že bylo opravdu dobrý. Urychlili jsme si tím proces psaní, případně přehodnocení. Dříve jsme nevěděli, co do různých kolonek (např. sociální prezentace) napsat, co si pod tím pojmem představit a na co se tam zaměřit. To jsme si na supervizi ujasnili. S tím souvisí i IPODy. Pokud vidíme problém, jak to nazvat poté do IPODu. Vždy s ohledem na individuální případy, ne vždy se to dá napasovat na vzor, ale v mnoha případech to může ulehčit práci.“*

6) Co byste si přáli na vyhodnocování změnit? *„Někdy můžeme tápat v tom, kdy dělat podrobné vyhodnocení a kdy ne, kdy je dítě ohrožené a kdy ne. Takže by pomohlo, když by se pro nás zpřehlednilo, kdy máme dělat dlouhé vyhodnocení a kdy ne.“*

Rozhovor č. 3 – Dana

Údaje o respondentovi: Věk: 40, pohlaví: žena, vzdělání – magisterské (Právnická fakulta Univerzity Karlovy Praha – obor Právo a právní věda), délka praxe na OSPOD: 1,5 roku, předchozí zaměstnání: referent legislativního odboru na Ministerstvu financí, referent zprostředkování zaměstnání na Úřadu práce v Ústí nad Orlicí.

1) Jaký je Váš názor na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zejména vyhlášku č. 473/2012 Sb. týkající se vyhodnocování situace dítěte a individuálního přístupu k případům dětí? „*V prvním okamžiku bych řekla, že je to práce navíc, ale postupně mi přijde, že to má smysl jako nástroj, kterým si člověk může pomoci získat informace o rodině, a pokud se mu podaří udělat to prvotní, komplexní vyhodnocení, tak potom už to pokračování, ty revize už jsou jenom doplňování informací, a konkrétně když převezmu spis od někoho jiného, kde je vyhodnocení dobře udělaný, tak mi to velmi usnadní práci, protože nemusím probíhat celý spis a ty informace jsou kompletně v jednom místě, takže přínosný to je, byť s tím je práce a ještě s tím vlastně neumíme úplně pracovat, takže spíše pozitivní.“*

2) Jaký přínos má metoda vyhodnocování při práci s ohroženými dětmi? „*Tak to jak jsem říkala, že vůbec člověk může získat informace, pokud má čas a prostor se tomu věnovat a i ty zdroje má takový, že ty informace tam skutečně o tom má, tak mu to usnadní práci a pak už to nabalování po těch revizích, to doplňování informací. Informace máme v jednom místě a usnadní to práci.“*

3) Má pro Vás metoda vyhodnocování nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké? „*Na začátku určitě tu časovou dotaci, kterou tomu musím dát, protože vůbec to prvotní shromažďování těch informací je takový rozsáhlý a zabere to hodně času, hodně energie. Je to i hodně samozřejmě závislý na tom, jak ten člověk je ochoten ty informace vůbec poskytnout, když získávám ty informace od klienta, namotivovat ho natolik, aby byl sdílný a spolupracoval, ale to je asi se vším.“*

4) Příspěvá vyhodnocování k efektivnější pomoci ohroženým dětem? „*Myslím si, že jo, že v rámci sběru těch informací, se nám asi podaří nashromáždit podklady a podněty a pak se může sestavovat ta konkrétní práce.“*

5) Potýkáte se při vyhodnocování s nějakými problémy? Pokud ano, co by Vám pomohlo tyto problémy odstranit? „*Potýkám se spíše s tím, že se zatím přesně neví, co a jak se má dělat a není žádný jednotný rámec a vůbec metodika k tomu, jak si to zjednodušit a ujednotit a vůbec jak to sestavit. Určitě by se mi líbilo, kdyby třeba z krajského úřadu byl nějaký rámec, jak to máme dělat, protože i oni sami říkali, že nevědí ani sami, že je to začátek a že se teprve dává dohromady, jak by to mělo vypadat, spíše v tom směru. V některých úřadech*

nebo krajích to funguje a vědí a mají i pěkné vzory jednotlivé OSPODy pro tu práci. Tady konkrétně u nás to není, ani když se zeptám. “

6) Co byste si přáli na vyhodnocování změnit? *„Možná zjednodušit ten formulář. Takovéto vypuštění té identity a seberealizace, zjednodušení vůbec. Nebo shromáždit do jednoho a zjednodušení, aby tam byly ty návodné oblasti u toho a aby to bylo jednodušší. Je k tomu vysvětlivka, která je na x dalších stránkách a člověk v tom loví a hledá. Přijde mi, že některé kolonky jsou prostě zbytečné, opakuje se tam to hodnocení, nebo alespoň já tam občas opakuji ty informace, přitom je to zbytečné. “*

Rozhovor č. 4 – Pavla

Údaje o respondentovi: Věk: 44, pohlaví: žena, vzdělání – bakalářské (Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno – obor Právo sociálního zabezpečení), délka praxe na OSPOD: 6 let, předchozí zaměstnání: sociální pracovník Městského úřadu Lanškroun.

1) Jaký je Váš názor na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zejména vyhlášku č. 473/2012 Sb. týkající se vyhodnocování situace dítěte a individuálního přístupu k případům dětí? *„Novela je myslím přirozený vývoj právního systému, vyplývá z těch potřeb společnosti. Co se týká vyhodnocování a IPODu, je to nějaký směr metod práce, nový směr, ty idey se od praxe někdy liší, idea právního předpisu může být jiná, než co praxe umožňuje a dovoluje, ale myslím si, že to nějaký smysl má. Jsou v tom nové metody práce, které dříve nebyly, jako případový konference a další. “*

2) Jaký přínos má metoda vyhodnocování při práci s ohroženými dětmi? *„Je to nový způsob. Měla by sloužit asi k hlubšímu prozkoumávání problému klienta, ohroženého dítěte. Mělo by se jít více do hloubky a více komplexně. Naráží se na všechny ty oblasti a vyloučí se ty, které nejsou rizikové a ohrožující a zaměřit by se měl člověk na ty, které to dítě ohrožují. K tomuto by to asi mělo vést. Když se to udělá opravdu dobře, může to být velký přínos při předávání klienta pro nového pracovníka, má z té spisové dokumentace vycucnuté to podstatné a nejdůležitější o tom dítěti, nebo i při postoupení spisu pro nového pracovníka by to měl být přínos. “*

3) Má pro Vás metoda vyhodnocování nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké? *„Do praxe se to obtížně zavádělo, bylo to obtížně uchopitelný pro pracovníky, co si třeba do jednotlivých oblastí zařadit, a i metodika byla taková ne úplně pružná a než se k nám dostala, byla i třeba rozdílná a hodně obsáhlá, kladla na nás velký nároky na tom začátku, než jsme se naučili s tím pracovat. Naučit se s tím vůbec pracovat bylo náročné. A je to časová zátěž. A byt' tu práci*

máme odpracovanou v tom spisu, tak to vytahování do toho vyhodnocení klade časový nárok i nárok na to získat v tom třeba tu zručnost.“

4) Přispívá vyhodnocování k efektivnější pomoci ohroženým dětem? *„Tak vnímám to tak, že cílem to určitě bylo. Cílem zavedení vyhodnocování určitě je přispět k efektivní pomoci ohroženým dětem, ale jestli se to tak děje v praxi, nevím. Nutí to toho pracovníka zabývat se tím komplexněji a s větší hloubkou a určitě to pomáhá při předávání informací, ale myslím si, že i bez toho vyhodnocování, že to je stejně individuální, že se člověk snaží co nejefektivněji pomáhat dítěti a že to dělá i v případě, jestliže k tomu má nebo nemá vyhodnocení. Je to o jednotlivých osobnostech těch pracovníků, o jejich osobním nasazení a zájmu a stejně tak je to o tom, jak kdo s tím vyhodnocováním pracuje, někdo ho bere povrchně a pak to žádný efekt nemá a někdo si s tím dá práci a udělá to dobře a tam to efekt může mít. A není to o tom, že by to udělal ten papír nebo i ta metoda. Snažíme se efektivně pomáhat dětem, aniž bychom dělali vyhodnocení.“* **Můžete to ještě shrnout?** *„V tom spise tu práci máme, a pak je občas pro nás zátěž tu naši práci a všechny ty informace a to čím jsme se zabývali, přenést do vyhodnocení, protože jsme k tomu vyhodnocení přistoupili s nechtím, obavami, učíme se ho používat, takže to nemáme ještě úplně zautomatizované, možná k tomu dospějeme. I bez vyhodnocování je to o osobnostech pracovníků, stejně tak je to i s vyhodnocením.“*

5) Potýkáte se při vyhodnocování s nějakými problémy? Pokud ano, co by Vám pomohlo tyto problémy odstranit? *„S problémy se potýkám, bylo to i nepřijetí této nové věci, z pocitu osobnosti smířit se s tím a přijmout to a nebrat to jako zlo, ale jako pomoc, to byla jedna věc. Pak je to samozřejmě časová zátěž při sběru dat, při práci s klientem, při sběru všech těch informací, při zpracování informací, vyhodnocení, takže určitě časová zátěž a náročnost na nás. Myslím si, že to, že jsme to sdíleli v týmu, využívali jsme supervize, pro to jak to pojmout, jak si s tím poradit, co kam patří, nám pomáhalo, pomohlo to jak mně, tak i týmu, že jsme se sjednotili. Sdílení v supervizi bylo fajn. Zvnějšku by pomohla metodika, i vedení z kraje, mít sborník příkladů dobré praxe a podobně, ale to není. Snaží se o nějakou metodiku, Lumos toho vydal množství.“*

6) Co byste si přáli na vyhodnocování změnit? *„Možná v rámci doporučeného formuláře se opakujeme v některých oblastech a některým oblastem je tam věnovaný nadbytečný prostor a nejsou až tolik důležité.“*

Rozhovor č. 5 – Sabina

Údaje o respondentovi: Věk: 25, pohlaví: žena, vzdělání – magisterské (Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého Olomouc – obor Charitativní a sociální práce,

Bakalářské – obor Sociální pedagogika), délka praxe na OSPOD: 1 rok, předchozí zaměstnání: brigádně v domově důchodců - přímá obslužná péče, brigáda v ústavu pro mentálně a zdravotně postižené.

1) Jaký je Váš názor na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zejména vyhlášku č. 473/2012 Sb. týkající se vyhodnocování situace dítěte a individuálního přístupu k případům dětí? *„Nezažila jsem ten přechod změn, změny náhradní rodinné péče, vyhodnocování.“*

2) Jaký přínos má metoda vyhodnocování při práci s ohroženými dětmi? *„Když jsem sem přišla, tak vyhodnocování pro mě bylo něco úžasného. Vzala jsem spis, podívala jsem se na vyhodnocování a individuální plán, bylo to shrnutí celého případu a práce s rodinou, což bylo super. Nyní když to mám dělat, tak se to nestíhá, dělám to zpětně, i když jsem se snažila domlouvat s klienty termíny. Rodiče mají stejnou pracovní dobu v podstatě jako my. Volno si kvůli nám brát nebudou. Je složité mimo to, co řešíme, si domlouvat schůzky navíc na vyhodnocení a IPOD s rodiči.“*

3) Má pro Vás metoda vyhodnocování nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké? *„Hlavní nevýhodu spatřuji v tom, že je to dlouhé.“*

4) Přispívá vyhodnocování k efektivnější pomoci ohroženým dětem? *„Když by to šlo dělat to v praxi tak, jak to oni zamýšleli, tak by to asi přispívalo, to by bylo super. Když už mají rodiče něco v ruce, co podepsali, tak vidí, jaké mají úkoly a mohou se od toho odpíchnout, co je třeba udělat. V tom IPODu vidím smysl. Je špatné, že se to nemůže napsat přímo v prostředí domácnosti, kde by se to vytisklo a rodiče by si to přímo podepsali, což by zjednodušilo práci, než to dělat na úradě. Pro mě je lepší jet do rodiny a rovnou to napsat.“*

5) Potýkáte se při vyhodnocování s nějakými problémy? Pokud ano, co by Vám pomohlo tyto problémy odstranit? *„Ano, každý to dělá jinak a nevím, jak je to správně. Stanovila bych jednotnou formu pro všechny, jak to má být. Zjednodušilo by mi to práci. Když přijdu jako nová, tak nevím, co si mám vybrat. Máme možnost využívat dva typy vyhodnocení (formuláře) na dlouhé vyhodnocení. Je problém těž rozhodnout, kdy je dítě ohrožené a kdy není. Některé věci jsou v § 6 zákona nespecifikované.“*

6) Co byste si přáli na vyhodnocování změnit? *„Ideálně zjednodušit, specifikovat ohrožení dítěte podrobněji. Asi i mít nějakou páku na ty rodiče, aby věděli, že to je podstatný dokument jako každý jiný, ne jen nějaký canc papíru, aby brali vážnost toho, že se něco děje a je potřeba to podepsat jako důležitý dokument. Bylo by fajn, kdyby tam bylo jen pár koloneček, kde by byla shrnuta jen ta témata, kterých se to má dotýkat a už by se v odstavečku soustředilo pouze to, co se týká ohrožení dítěte. Dala bych výčet zdraví, rodina, zjednodušila bych to.“*

*Napsala bych tam jeden velký odstavec v kostce. Ne se věnovat každému jednotlivému odstavečku a dlouhodobě nad tím přemýšlet. Často mi zabere hrozně moc času napsat jedno vyhodnocení, neboť v tom nemám praxi. Úplně bych vyhodnocování ale nezavrhovala, protože pro toho, kdo přijde ke spisu nově, tak je to shrnutí případu.“ **Chcete mi ještě něco sdělit k první otázce?** „Nějaké vyhodnocení by mělo být, jednak se nad tím zamyslím, ale byla bych pro zjednodušení vyhodnocení.“*

Rozhovor č. 6 – Daniela

Údaje o respondentovi: Věk: 44, pohlaví: žena, vzdělání – bakalářské (Filozofická fakulta Olomouc – obor Sociální práce, Dvouleté střední odborné studium), délka praxe na OSPOD: 5 let, předchozí zaměstnání: sociální pracovník Městského úřadu v Ústí nad Orlicí.

1) Jaký je Váš názor na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, zejména vyhlášku č. 473/2012 Sb. týkající se vyhodnocování situace dítěte a individuálního přístupu k případům dětí? „Zažila jsem zde rok 2012, kdy toto nebylo, nedělaly se individuální plány, nedělaly se vyhodnocení, pak to začalo až od roku 2013. Přijde mi, že daleko více jsem se věnovala práci v rodinách a daleko intenzivněji jsem se těm případům mohla věnovat a opravdu to více bylo v zájmu dětí, protože od roku 2013 se tvrdě najelo – máte hotový vyhodnocení, jsou hotové IPODy a člověk se kolikrát víc soustředí na to, aby byla hotová ta administrativní stránka věci místo toho, aby zvládnul opravdu věnovat se rodině a dělat tu sociální práci v té rodině, takhle to vidím. Takže pro mě je to obrovská, ale fakt obrovská zátěž, kdy se to pro mě zvrtilo, že abych to všechno zvládla, tak víc hodin trávím v kanceláři než bych měla v terénu, ta práce pak v terénu mi chybí, a abych to nějak ustála, tak skutečně tu musím být dýl, musím si tu práci vzít domů, bez toho to nejde. Nejsem schopná během běžné pracovní doby zvládnout ten nápor, který s sebou ta novela, ta vyhláška přinesla.“

2) Jaký přínos má metoda vyhodnocování při práci s ohroženými dětmi? „Myslím si, že původní úmysl možná byl dobrý, skutečně to zmapovat, skutečně odchytil, kde je to ohrožení dítěte, na to nasadit ten IPOD, ale vzhledem k tomu, kolik toho máme, jaké množství práce musíme zvládnout, že my si nemůžeme říci, tak máme dvacet rodin a mám stopku, ty případy chodí další a další a do toho chodí soudy, a tak dále, tak je to prostě neúnosný, tak skutečně mně to teď v práci nepomáhá a nic neřeší, mně to naopak tu práci znesnadňuje. Myslím si, že původní úmysl byl dobrý, ale není to na české poměry, na českou sociálně-právní ochranu dětí, to bychom skutečně museli mít nějaký model, kde každý pracovník bude mít omezený počet rodin, pak je to zvladatelný a myslím si, že i ten svůj účel to naplní a nebude se dělat jenom papír pro papír.“

3) Má pro Vás metoda vyhodnocování nějaké nevýhody? Pokud ano, jaké? „Člověku to dá hodně práce a nějaký zařízení to chce poslat, já pak třeba zjišťuju, jen to chtějí poslat, aby naplnili podmínku, máme to ve spise dítěte mít, nikdo to nechte, nikdo se tím nezaobírá. Systém to vyžaduje, ale nepracuje se s tím tak, jak by mělo. Je problém se dohodnout s rodiči, kteří jsou v konfliktu, nesouhlasí vůbec s tím, že dělám intervenci v rodině a mám se s nimi dohodnout na IPODu. Považují to, že tam chodím, zasahuji, za naprosto zbytečný. To je nadlidský výkon se s nimi dohodnout na IPODu, vymyslet s nimi, sepsat, podepsat od nich navrhované opatření, to se fakt nedá. Jsou situace, kdy se to opravdu nedá.“

4) Přispívá vyhodnocování k efektivnější pomoci ohroženým dětem? „Já to teď tak nevnímám.“

5) Potýkáte se při vyhodnocování s nějakými problémy? Pokud ano, co by Vám pomohlo tyto problémy odstranit? „To co mi hodně schází v této oblasti je nějaký standardizovaný nástroj, ať už je to to vyhodnocení, tak do toho vkládáme hodně toho svého, takže třeba jinou zkušenost můžu mít já, která už mám děti a jinou třeba kolegyně, která děti nemá a je sotva po škole, takže jí třeba některý stav domácnosti může připadat šílený, zatímco pro mě je to ještě únosný a nevidím to rizikový pro to dítě, takže si myslím, že kdyby existovaly nějaký standardizovaný nástroje, kde by jasně bylo vyznačený, co je a co není už ohrožující pro to dítě, že tak by nám to v ledasčem polevilo. To že tady budeme vypisovat kolonky a sami si s tím nějak tvořit, není to šťastný. Do každého vyhodnocení vstupuje subjektivní faktor pracovníka, který ho zpracovává, to si myslím, že je nešťastný, že to nedokážeme objektivně pojmout.“

6) Co byste si přáli na vyhodnocování změnit? „Očekávám, že v rámci tohoto se nějaký standardizovaný nástroj se objeví, že skutečně budou nucený s tím vyhodnocením cokoli udělat, protože si myslím, že každá pracovnice na týž dítě, na týž rodinnou situaci udělá to vyhodnocení kolikrát úplně jinak. Myslím si, že by to pomohlo, usnadnilo zátěž, která je na nás kladená a že by to bylo v uvozovkách spravedlivější. Pokud už to má být, tak ať je to nějakou přijatelnější formou pro nás a srozumitelnější a méně administrativně náročné. Samozřejmě nejvíce bych přivítala, kdyby to tak nebylo, což už nepředpokládám, že k takový změně by došlo. Myslela jsem, že když to začalo ve 2012, to už je pět let, že za pět let to bude jinak, že se tam něco pozmění, že se zjistí, že to je nezvladatelný nebo že to nepřineslo ten efekt, jaký by to mít mělo, ale zatím se nic neděje.“

Příloha č. 4: Formulář k vyhodnocování situace dítěte a IPOD (používaný na Městském úřadu Lanškroun)

VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTE INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE

Podrobnosti o dítěti

Identifikační číslo OM/NOM:	Datum přijetí do péče:
Příjemní, jméno:	
Datum narození:	Místo narození:
Adresa trvalého pobytu:	
Adresa faktického pobytu:	
Státní příslušnost:	Mateřský jazyk:
Národnost:	
Telefon:	E-mail:

Podrobnosti o rodičích

	Matka	Otec
Příjmení, jméno		
Datum narození		
Kontaktní telefon		
E-mail		
Adresa trvalého pobytu		
Adresa faktického pobytu		
Státní příslušnost		
Národnost		
Zaměstnání		
Rodičovská zodpovědnost		

Podrobnosti o sourozencích

Jména, příjmení a data narození

Sourozenci (stejných rodičů)	
Sourozenci (rodičů s jinými partnery)	

Podrobnosti o jiných fyzických osobách odpovědných za výchovu

Jméno a příjmení:	
Datum narození:	
Adresa trvalého pobytu:	
Kontaktní telefon:	Email:
Vztah k dítěti:	

Instituce a další odborníci pracující s dítětem

Název instituce - kontakt
Praktický lékař:
Odborný lékař:
Odborný lékař:
MŠ/ZŠ/SŠ:
Instituce:
Instituce:

Důvody zahájení sociálně-právní ochrany/ příčiny ohrožení dítěte

--

Shrnutí vyhodnocování

Každé z oblastí věnujte pozornost v rozsahu, který odpovídá skutečným podmínkám. Je nutné, vyjádřit se ke všem položkám podrobně. V maximální možné míře vycházejte ve svém komentáři z přímých důkazů (uveďte odkaz na použité nástroje), nikoli jen z názoru či dojmu, a tyto důkazy popište. Jestliže se však budou názory výrazně lišit, zaznamenejte i tyto rozdíly.

Hodnocení dítěte (vývojové potřeby)

Zdraví

zdravotní stav – aktuální a dlouhodobý stav dítěte, růst, vývoj, tělesné a duševní prospívání, nemoci a postižení (včetně psychiatrických), úrazy. Zajištění pravidelné lékařské péče – praktický lékař, zubní lékař, další specialisté dle potřeby. Návštěvy u lékaře, preventivní lékařské prohlídky, očkování, hospitalizace, zdravotní doporučení. Strava, pitný režim, spánek a odpočinek, zrak a sluch, jemné motorické dovednosti, hrubé motorické dovednosti. Zdravotní rizika – kouření, alkohol, jiné návykové látky, obezita, anorexie, bulimie.

Učení se / vzdělávání

Forma komunikace, mateřský jazyk, vyjadřování se, kladení otázek, odpovídání na otázky, naslouchání, reagování, porozumění, čtení a psaní. Jiné než verbální způsoby komunikace – znaková řeč, Brailovo písmo, makaton, piktogramy a symboly, VOKS a jiné. Pochopení, odůvodnění a řešení problémů – schopnost pochopit a utřídit si informace, racionálně uvažovat a řešit problémy. Hry, příběhy, písničky, objevování, zkoumání, pozornost. Zapojení se do učení, přístup vzdělávání a zaměstnání, aktivní zapojení se a docházka, úspěch, přístup k odpovídajícím zdrojům. Pokrok u základních a klíčových dovedností, ambice. Speciální vzdělávací potřeby – sociální znevýhodnění, poruchy učení, zdravotní postižení.

Emoční vývoj a chování

Rané citové vazby, celkové emoční nastavení, sebedůvěra, vztahy s dospělými, vztahy s vrstevníky, temperament, empatie, aktuální emoční stav. Traumata, psychické potíže, zvládání stresových situací, pocity izolovanosti a samoty, strach, obavy. Životní styl, příslušnost k subkultuře, pozitivní faktory chování, respektování hranic a pravidel, sebeovládání, chování ve vztahu k vrstevníkům a ve vztahu k dospělým, lehkomyšlné nebo impulsivní chování, zneužívání návykových látek, asociální chování, sexuální projevy, delikventní chování, násilné a agresivní chování, neklid a hyperaktivita, roztržitost, udržení pozornosti, soustředění, riskování, sebepoškozování

Rodinné a sociální vztahy, rodinná historie

Stabilní a vřelé vztahy se členy rodiny, včetně sourozenců a širší rodiny, vztahy s vrstevníky, vztah s širší komunitou. Schopnost empatie a schopnost budování vztahů, pomoc druhým. Míra zapojení se do negativních vztahů.

Identita dítěte

Vnímání a uvědomování si sebe sama, pozitivní obraz sama sebe, sebedůvěra, znalost vlastní a rodinné minulosti, pocit sounáležitosti s rodinou, jinými sociálními skupinami, uvědomování si příslušnosti k pohlaví, etniku, národnosti, kultuře, víře, příslušnosti k subkultuře, zkušenosti s diskriminací z důvodu rasy, náboženského vyznání, věku, pohlaví, sexuální orientace nebo postižení.

Sociální prezentace

Sebeprezentace, ambice, sebedůvěra dítěte a náhled na vlastní pokroky, motivace, vytrvalost. Místo ve skupině vrstevníků.

Samostatnost a sebeobsluha

Základní dovednosti v oblasti sebeobsluhy – hygiena, stravování, oblékání, úklid, vyřizování běžných záležitostí. Dovednosti v oblasti sebeobsluhy a samostatnost, znalost práv a povinností, objevování vlastních hranic a limitů, schopnost požádat o pomoc, schopnost odmítnout, rozhodování a uvědomění si důsledků, plánování osobního života, dovednost obstát v různých sociálních rolích, pozitivní odpoutávání se od rodiny.

Názor a přání dítěte

Hodnocení rodičovských kompetencí a rodičovské kapacity

Základní péče

Zajištění potravy, nápojů, tepla, obydlí, oblečení, hygieny, zajištění zdravotní péče, zajištění školní docházky, využívání služeb různých organizací – zdravotních, vzdělávacích, sociálních.

Zajištění bezpečí a ochrany

Zajištění bezpečného prostředí pro kojence, dítě nebo mladistvého, rozpoznání rizik doma i mimo domov, zajištění hlídání vhodnou osobou, nastavení ochrany adekvátně věku dítěte, ochrana před násilím, zneužíváním a jinými nepříznivými vlivy.

Citová vřelost

Vytvoření vřelého, podporujícího a stabilního rodinného prostředí, schopnost vytvoření citového pouta k dítěti, oceňování a povzbuzování dítěte, pocity rodiče při péči o dítě, schopnost empatie a adekvátních reakcí na dítě.

Stimulace a podněty

Aktivní poskytování podnětů potřebných k vývoji dítěte. Častá interakce rodiče s dítětem. Podpora v zájmech a činnostech a poskytování podnětů a vytváření příležitostí pro sociální kontakt. Podpora a umožnění přístupu ke vnějším zdrojům informací. Motivace k učení a vzdělávání.

Vedení a hranice

Poskytování jasného, důsledného a vhodného vedení dítěte, stanovení hranic a pravidel žádoucího chování, včetně nastavení hranic vzhledem k rizikům. Míra kontroly, tolerance a pozitivních vzorů chování. Podpora samostatnosti.

Stabilita

Stálé rodinné prostředí, změny ve složení domácnosti, míra stěhování rodiny, změny škol, změny zaměstnání rodičů. Předvídatelné chování rodičů. Jednotný výchovný styl rodičů.

Rodina a prostředí

Širší rodina

Velikost a složení rodiny, kulturní zázemí rodiny. Fungování rodiny, včetně rituálů, atmosféra v rodině, vztah rodiny ke vzdělání. Historie rodiny – zdroje pomoci, zvládání krizových situací, nemoci, úmrtí blízké osoby, násilí, zneužívání návykových látek, trestná činnost, chybějící rodič, rozpad vztahu, zdravotní stav pečujících osob v rodině, zneužívání. Formální a neformální podpůrné sítě v rámci širší rodiny a dalších osob, role a odpovědnost širší rodiny v rámci zajištění potřeb dítěte.

Bydlení

Druh bydlení, vybavení domácnosti, vlastnický vztah, prostor pro dítě v rámci bytu, možnost soukromí.

Zaměstnání

Kdo z domácnosti pracuje, jaký je jeho pracovní režim a jaké proběhly změny v pracovním zařazení. Jaký má vliv pracovní činnost pečujících osob na dítě.

Finanční situace

Finanční aspekty – dlouhodobý příjem domácnosti, nárok rodiny na dávky a pobírání dávek rodinou, příjem potřebný k zajištění potřeb rodiny, způsoby, jak rodina s příjmem nakládá, dluhy rodiny.

Sociální začlenění

Charakteristika obce/čtvrti – úroveň kriminality, znevýhodnění, zaměstnanost, velké rozšíření zneužívání/prodeje návykových látek, sociální status rodiny.

Komunitní zdroje

Dostupnost základního vybavení obce, doprava, škola, obchody, volnočasová zařízení, lékař, kostely nebo jiné modlitebny, podpůrné sociální a jiné služby. Míra jejich využití rodinou.

Specifika vyžadující zvýšenou pozornost

Jméno, příjmení sociálního pracovníka:

Podpis:

Datum zpracování záznamu:

INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE

Cíle	Plánované kroky a opatření	Odpovědné osoby	termín

Jméno, příjmení sociálního pracovníka:

Podpis:

Rodiče:
(příp. jiné osoby zodpovědné za výchovu)

Podpis:

Datum zpracování záznamu:

Datum kontroly IPOD:

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Iveta Hoffmannová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Vyhodnocování situace dítěte v rodině
Název v angličtině:	Evaluating a Child's Situation in a Family
Anotace práce:	<p>Tématem bakalářské práce je vyhodnocování situace dítěte v rodině. Cílem bakalářské práce je zhodnotit postoj sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí k tomuto poměrně novému nástroji práce s ohroženými dětmi, zjistit názory na efektivitu tohoto nástroje při práci s ohroženým dítětem. Teoretická část se zabývá pojmy dítě, jeho potřebami, vlivem rodiny na vývoj dítěte, funkcemi a poruchami rodiny, dále ohroženým dítětem, syndromem CAN, úlohou orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případovou konferencí, vyhodnocením situace dítěte a individuálním plánem ochrany dítěte. Praktická část obsahuje rozbor kazuistik několika dětí a rozhovory se sociálními pracovníky dvou obecních úřadů obcí s rozšířenou působností.</p>
Klíčová slova:	Dítě, potřeby dítěte, ohrožené dítě, rodina a její funkce, orgán sociálně-právní ochrany dětí, sociální pracovník, vyhodnocování situace dítěte, individuální plán ochrany dítěte, případová konference, syndrom CAN, vývoj dítěte
Anotace v angličtině:	<p>The topic of the bachelor thesis is the evaluation of a situation of a child in a family. The goal of the bachelor thesis is to evaluate an approach of social workers of agencies of social and legal protection of children towards this relatively recent tool for working with children at risk, to find out opinions on the efficiency of this tool for working with children at risk. The theoretical part deals with the term "child", their needs, the influence of a family on a child's development, functions and malfunctions of a family and further with a child at risk, the CAN syndrome, a role of an agency of social and legal protection of children, a case conference, the evaluation of a situation of a child and the individual plan of a child's protection. The practical part includes the analysis of cases of</p>

	some children and the interviews with social workers of two city councils of municipalities with extended competence.
Klíčová slova v angličtině:	Child, children's needs, child at risk, family and its functions, agency of social and legal protection of children, social worker, evaluation of a situation of a child, individual plan of a protection of a child, case conference, CAN syndrome, child's development
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - Kazuistiky Příloha č. 2 - Otázky do rozhovorů Příloha č. 3 - Rozhovory Příloha č. 4 - Formulář k vyhodnocování situace dítěte a IPOD (používaný na Městském úřadu Lanškroun)
Rozsah práce:	76 s
Jazyk práce:	český